

CELLATLAR/ŞİİR	258	PABLO NERUDA
SAVUNMA HAKKININ		
KISITLANMASI ÜZERİNE	259	
AYDINLIK VE KARANLIK	261	TAN ORAL
EDEBİYAT DERGİLERİMİZİN		
ANA SORUNLARI ÜZERİNE	262	M. SADIK ASLANKARA
KARİKATÜR	266	ALAZAN
ORTADOĞU SAVAŞI VE		
DÜNYA EMEKÇİLERİ	267	TEKİN SÖNMEZ
YÜREGİMDEKİ ŞİLİ/ŞİİR	270	Ö. F. TOPRAK
ÇAĞIRILMAMIŞ İŞÇİ/ŞİİR	271	BAŞARAN
TUZ BAŞ YARANA/ŞİİR	272	METİN DEMİRTAŞ
GECEDİR/ŞİİR	273	ÜNSAL AKPAK
SİYASİ DÖRTLÜKLER/ŞİİR	275	EROL ÇANKAYA
ARKADAŞ MEKTUPLARINDAN/ŞİİR	276	HALİT ÖZBOYACI
BİZ ÖLÜR MÜYÜZ/ŞİİR	278	ARİFE KALENDER
AYRILIK/ŞİİR	279	MÜCAHİT GÜLTEKİN
KAVUŞTURMA/ŞİİR	280	AYDIN YALKUT
KADEM USTA/HİKÂYE	281	KERİM KORCAN
DEMİR TÜCCARI/HİKÂYE	287	TALİP APAYDIN
DOĞUDAN, DOĞUDAN, EN		
DOĞUDAN/HİKÂYE	294	TARIK DURSUN K.
DEVRİMCİ ÖĞRETMEN KIYIMI	301	NECATİ MERT
«DEMİRCİLER CARŞISI CİNAYETİ»		
VE İNSAN	303	M. YAŞAR BİLEN
ATTİLA İLHAN'LA BİR KONUŞMA	305	SALİH YURTTAŞ
İŞÇİ SINIFIMIZ YAZIYOR	308	
BEN GREV GÖZCÜSÜ HASAN/ŞİİR	309	ERTUĞRUL OĞUZ
GREV ÖNCESİ/ŞİİR	311	SÜLEYMAN GÜNAÇ
GEÇMİŞ ZAMAN OLUR KI	314	A. HATİPOĞLU
«DESTAN GÖNÜLLER»	315	O. ÇALIŞKAN
KAN GÜLÜ HASAN TAHSİN	316	HASAN GÜRKAN
«KAVGANIN YÜREĞİ»	317	METİN GÜVEN
«UÇURUM İNSANLARI»	319	MEHMET GÜLER
DEĞİNMELELER	320	CAFER ÖZKAN

sahibi ve yayın yönetmeni; tekin sönmez/sorumlu müd; mehmet ş. yardım / teknik sorumlu; selim uluak/yazışma ve havale adresi; p.k. 118 sirkeci-ist / yönetim yeri; çatalçeşme sokak üretmen iş hanı, kat 3, no: 322 - cağaloğlu / dizgi ve baskı; murat matbaacılık koll şti. / yıllığı; 50 lira / asya, avrupa, ortadoğu ülkeleri için yıllık; 80, denizasırlı ülkeler için 125 liradır. / üstünde imza ve açık adres bulunmayan ürünler yayımlanmaz. / yayımlanmayan yazılar 2 liralık pul karşılığı (4 ay içinde) geri gönderilir; özel yanıt verilmez, son baskı tarihi ; 1. kasım. 1973

cellatlar

Çeviren: Engin Aşkın

Dr. Allende'nin devrilişinden sonra yazılan bu şiir, bütün Şili'de eiden ele dolaşmaktadır. Diktatörlerin ev hapsinde tuttukları Neruda'nın bu şiiri, ilk kez, Venezuela'da El Nacional'de çıkmış ve onun ardından, Arjantin'de La Opinion ve Brezilya'da El Mundo gibi gazetelerin ön sayfalarında yayınlanmıştır. Şiirin İngilizcesi ilk kez, Kanada'nın en büyük gazetesi Toronto Star'da çıkmıştır. e.a.

Başkan Nixon'du birinin adı
Birinin adı Pinochet
Frei'ydı bir başkası
İşbirlikçilerin ünlü önderi
Bu günlere dek, bu ölümcül Eylülde
Karardı yazgısı bir ıssız gecede
Başladı cümbüşü özgürlüğü boğazlıyanların
Juan Bordaberry Uruguay'da
Brezilya'da General Medici
Tüccarların paşası Hugo Benzer
Ulusal irade kan ağlar Bolıvy'a'da
Hırsızlarla, vatan satanların bağirtısı
Bütün erdemlere saldırdılar dört bucaktan
Yaktılar burçlarda bütün bayrakları
Buyruk gelmişti çünkü New York'tan
Şehit kanlarıydı dolar tacirlerinin ellerinde
Gündoğdu yeniden evrensel bencillığe
Yalanla cinayetin destanını yazdılar
İşkenceci ellerinde gene kırbaçlar
Vurdular can evine o acılı halkımın.

Pinochet : *General Augusto Pinochet, Şili diktatörü*

Frei : *Aduardo Frei, eski Şili Cumhurbaşkanı, sağcı ana muhalefet lideri*

Bordaberry : *Uruguay'daki sivil diktatör*

Medici : *Brezilya'nın Şili darbesine katkıda bulunduğu söylenen diktatörü*

Hugo Benzer : *Bolıvy'a'nın askeri diktatörü*

Yansima'nın notu; ünlü ozanın (1904 — 11 Eylül 1973) yukarıdaki son şiiri, derginin Ekim sayısı baskıda iken elimize ulaştı. Mazlum ülke halklarının beyinlerinde ölümsüzleşen usta PABLO NERUDA'yı her zaman saygıyla anacağız.

savunma hakkının kısıtlanması üzerine

Savunma hakkının kısıtlanması üstüne Ankara'da 12 avukatın imzası ile Ankara 4. Kolordu Komutanlığı Nezdinde Kurulu 1 no'u Askeri Mahkeme Başkanlığına verilen aşağıdaki dilekçeyi aynen yayımlıyoruz.

TALEP KONUSU

Savunma hakkının kısıtlandığı bir ortamda ve savunma hakkını kısıtlayan bir mahkeme önünde savunma yapmanın anlamsızlığının ve gereksizliğinin gerekçelerinin sunulmasından ibarettir.

1 — Mahkemenizde Dev-Genç adı altında görülmekte olan bu davada, TCK. nun muhtelif maddelerini ihlalden yargılanan sanıkların mudafileri olan bizler, adaletin tecellisine yardımcı oimak amacıyla ve umuduyla davaya müdafii olarak katıldık. Ancak, davanın bu safhasında bu umudumuzu yitirdiğimizi üzüntüyle belirtmek isteriz.

2 — Mahkemenizin bakmış olduğu muhtelif davalarda ve ayrıca bu davada, Mahkemenizin kuruluşunun ve atanmalarının anayasaya aykırı olduğunu anayasamızın açık hükümlerine ve tanımına göre mahkeme sayılamıyacağınızı ve tabii hakim (son anayasa değişikliğinde kanuni hakim) ilkesine aykırı bir kuruluş olduğunuz itirazında bulunduk ve bu itirazımızın anayasa mahkemesine götürülmesini talep ettik. Atanma, sicil ve terfi bakımından yürütme organına bağlı oluşunuzun, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesiyle bağdaşamayacağını ifade ettik. Bu iddialarımız mahkemenizce esas yönünden incelenerek yani yetkisini aşip kendisini anayasa mahkemesi yerine koyarak reddedildi. İddiamızda gayri ciddi olduğumuz Mahkemenizce kabul ve ifade olundu. Böylece iddiamızda tutarsız olmuş, esastan yoksun bulunmuş, ve abesle iştiğal etmiş sayıldık.

Ne var ki, mahkemenizinde malumu olacağı veçhile askeri yargıtay, bugün, askeri hakimlere Millî Savunma Bakanlığınca sicil verilmesini anayasaya aykırı bularak, Anayasa Mahkemesine başvurmuş bulunmaktadır. Biz mahkemenizin görüşü hilâfına, Askeri Yargıtayın bu iddiasında gayri ciddi olduğu abesle iştiğal ettiği, iddiasının esastan yoksun ve tutarsız olduğu kanısında ve görüşünde değiliz. İşte yargılama, bu itiraza muhatap olan mahkemeniz önünde böyle başladı.

3 — Aylarca süren hazırlık tahkikatından sonra düzenlenen iddianame ile Mahkemenize sevk edilen üçyüze yakın sanıktan tamamına yakın çoğunluğu daha ilk sorgusunda salıverildi. Bu sanıklar, sorgularına kadar asgarisi bir yılı aşan bir süreyle özgürlüklerinden yoksun, tutuklu kaldılar. Gerek sanıklar gerekse müdafileri tutuklanmalarından başlayarak müteaddit tahliye taleplerinde bulundular, tutukluluğun kaldırılmasını istediler. Mahkemenizce ve mahkemelerce bu talepler daima reddedildi. Oysa sorgusunu müteakip tahliye ettiğiniz sanıklar, sorgularında, tahliye taleplerinde açıkladıkları hususları tekrar etmişlerdi. Bir umacı gibi gösterilmeye çalışılarak yaratılan Dev-Genç imajıyla yüzlerce genç, sıkıyönetim bildirileri ve askeri savcılık iddianameleriyle günlerce radyoda, televizyonda ve basında tahkir ve zeyyif edildiler. Pompalayarak adam öldüren katillerin isimleri ve resimleri ile donatıldı gazeteler, televizyonlar, radyolar. Bu kişiler daha yargılanmadan kamuoyunda mahkûm edildiler. Pek çok iddia ve olay gibi asılsızlığı daha baştan da belli olan bu

yargılamada da asılsızlığı açıkça saptanan bu ithamların manevî yükü sanıkların üzerinde öylece bırakıldı. Yargıyı etkilemeyi hedef alan bu tutum davranışlar, anayasaya açık aykırılık teşkil ettiği ve bu husus mahkemenizde ifade ve talep edildiği halde, mahkemeniz bütün bunlara ilgisiz kaldı.

4 — Toplu sanıklı davalarda, sanıkların sorguları sırasında sorgu veren sanığın sorgusuna karşı diğer sanıkların ve tanık dinleme safhasında tanıkların beyanlarına karşı hakkında beyanda bulunulan sanığın ne diyeceğinin sorulması, âmir bir usul kuralı olduğu halde, soru sormak ve açıklama yapmak isteyen sanığa, mahkemenizce bu hususların savunmaya taalluk ettiği belirtilerek, savunma sırasında o hususları istediği gibi ve istediği kadar açıklayabileceği ve sabırla dinlenilebileceğinin ısrarla ifade edildiğine tanık olduk, sayın duruşma yargıcı tarafından ifade olunan bu beyanlar, mahkemenizce de unutulmuş olamaz. Ne var ki, dava savunma safhasına gelindiğinde, 19 aydır süren, yüzlerce tanık dinlenen, binlerce belge tetkik edilen ve 275 sayfadan müteşekkil askeri savcılığın esas hakkındaki mütalâası sayfa sayfa günlerce okunan davada, en azı beş seneden başlayarak idama kadar ceza istenen sanıklara, müdafileri ile paylaşacakları on dakikalık savunma süresi tanıdı. Temel hak ve özgürlüklerin en başında gelen savunma hakkının özünü ortadan kaldıran bu kısıtlamaya mesnet, kanun maddelerini anayasaya aykırı olduğu yolundaki itirazımız da gayri ciddi bulunarak reddedildi. Yine kendisini anayasa mahkemesini yerine koyarak, iddiaları esas yünden inceleyen mahkemenizin talebimizi red gerekçesinde, itirazın anayasa mahkemesine götürülmesi halinde davanın sürüncemede kalacağı, hukuki durumları açıklığa kavuşarak beraat edecek sanıkların bundan dolayı mağdur olacağı görüşü karşısında, o halde anayasaya aykırı olan bu hükümlerin tatbikinden vazgeçmenizi, ara kararınızdan dönmenizi ve kısıtlamayı kaldırmanızı talep ettik. Bu talebe, sayın iddia makamı da sağlıklı bir hukukî gerekçeyle katıldı. Fakat mahkemenizce bu talebimiz de reddedildi.

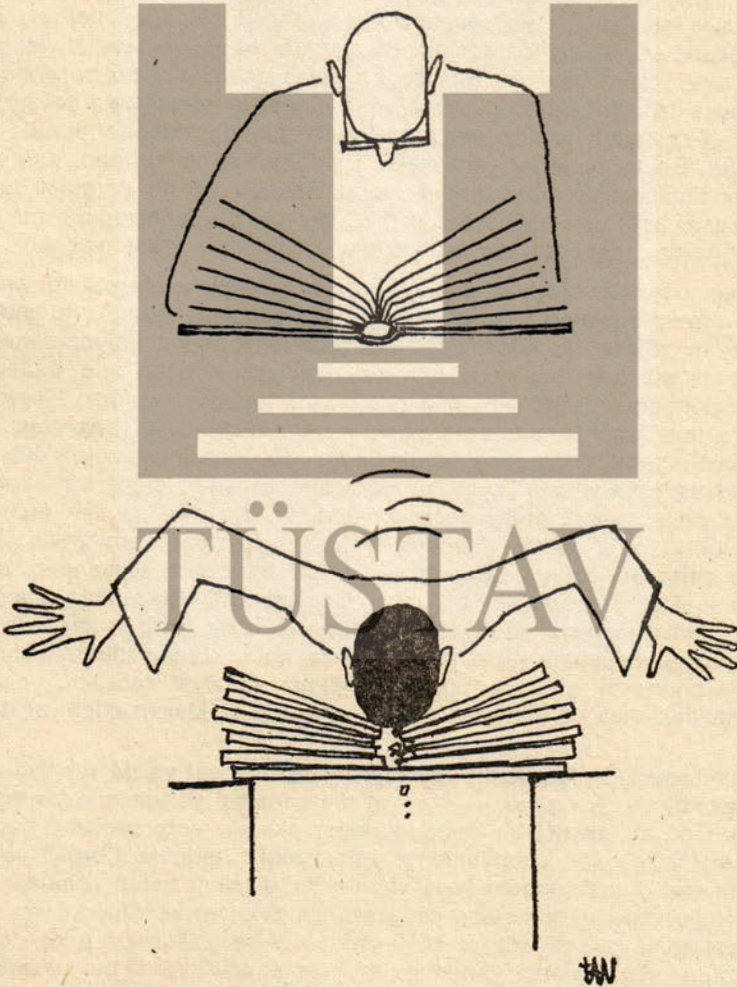
4 — Ve on dakika ile sınırlanmış süre içinde sanıklar savunmaya davet olundular. Hayretle gördük ve öğrendik ki, sayın duruşma yargıcı savunmaları dinleyecek heyette yoktur, izine ayrılmıştır. Bir hâkimin de elbette dinlenmeye ihtiyacı vardır, elbette izin kullanacaktır. Ancak, 24.4.1973 günlü duruşmada yapılan görevsizlik talebini teemmül için duruşmayı 41 gün erteleyen mahkemeniz, yine usul kurallarını çiğneyerek görevsizlik itirazını karar bağlamadan, görevli olduğuna karar vermişcesine, görevli bir mahkemenin alabileceği bir ara kararıyla; soruşturmanın genişletilmesiyle ilgili talepleri kabule ve yazışmaları yapmağa yetkili olmak üzere duruşma hakimini naip hakim olarak tain etti. Bu yazışmalarda bile bizzat bulunmaya sayın duruşma hakimi önem verdi. Ve fakat hakkında hüküm tesi edeceği pek çok sanığın savunma yaptığı bir sırada izne çıktı. Tüm iyiniyetimize rağmen, bu davranışın, savunmaya verilen önem ve değer bir ölçüsü olmasından da ötede, kaygı uyandıran birtakım yorumlara açık olduğunu ifade edersek, sadece dolayan söylemleri tekrar etmiş oluruz.

5 — Türk siyasi tarihinde 12 mart rejimi olarak tanımlanacak olan bu dönemde; tarihin akışı tersine çevrilmeye çalışılarak, estirilen korku dehşet ve terör havası içinde anayasal düzen zor olmayan yollarla alt üst edilirken, geçici madde, tadil eden madde ve ek maddelerle yapılan antidemokratik düzenlemeler, makable, şamil kanun çıkarmalar, rehin toplamalar, balyoz gibi inneler devri sona ermeden yapılması gereken bir husus daha vardı. 12 martı koruma kanun çıkarmak. Bunun eksikliği pek yakında mutlaka hissedecektir. Bu dönemin tahlilini ve tarifini yapacak olan tarihçiler, yazarlar ve hukuk-

cuların, sayın mahkemenize de bir bölüm ayıracakları ve bu bölümün başlığında «Türk adaleti tarihinde savunma hakkının kısıtlanması» olarak koyacakları kanısındayız.

SONUÇ

Yukarıdan beri izah ettiğimiz ve sıraladığımız olaylar ve sebepler muvacehesinde, savunma hakkının mahkemelerce sanıklara tanınan bir lütuf olmayacağı ve bu hakkı kısıtlayan her türlü teşebbüsün hukuk dışı sayılacağı ve bir hukukcu olarak hukuk dışı bir tasarruf karşısında tepkisiz kalamayacağımızı belirtir, savunma hakkımızın kısıtlanmayacağı merciler önünde müvekkillerimizin savunmasını yapmak amacıyla, huzurunuzda formaliteyi tamamlayan bir unsur olmak sıfatını reddettiğimizi saygı ile arz ederiz.

edebiyat dergilerimizin ana sorunları üzerine

Ülkemizdeki edebiyat dergilerinin, zaman zaman açmazlara girdikleri ve bir çarpıklıkla karşı karşıya kaldıkları ,ortada olan bir gerçektir. Bu keşmekeşliğin nedenleri üzerinde durmak; edebiyat dergilerinin daha başlangıçta karşılaştığı ana sorunlara açıklıklar getirmek, üzerinde önemle durulması gereken acil sanatsal sorunlardan biridir. Bu nedenle konuya bu açıdan yaklaşarak öneriler getirmenin, edebiyat dergilerinin geleceği açısından önem taşıdığı inancındayım. Ne ki bu konunun tartışılabilir olduğu gerçeğini de gözden ırak tutmamak gerekir. Bu yazıda, dergilerin yayın güçlükleri v.b. salt düzene bağlı güçlükler söz konusu edilmeyecektir. Daha çok dergilerin politik ve sanatsal tavır konusundaki görüşlerinde belirgin sistematik yanlışları içerecektir. Bu dergiler tutum ve tavırlarıyla, çıkış bildirgeleriyle düşünülmelidir. Bundan da anlaşılacağı gibi bu dergiler, her şeyden önce felsefe olarak, dünya görüşü olarak **materyalizmin yol göstericiliğini** benimseyerek yayına geçmiş olan dergilerdir. Elbette burada ana çizgi budur. Bunun sanatsal yansıması, bir dergi için ikinci adım durumundadır. Çünkü öncelikle yeryüzündeki yerini belirlemeye bir derginin doğrudan bir sanat politikası olamayacağı gibi, işlevsiz bir sanat adına, bir edebiyat dergisinin irdelemesi de bu yazının dışında bir konu olacaktır.

Hemen düşünülmelidir ki, ana çıkış bildirgeleriyle materyalizmi bir yol gösterici olarak saptayıp yayına başlayan bir edebiyat dergisi, (p) gibi temel olan ve bilinen bir düşünceden - öğretiden hareket ediyor demektir. Bu, aynı yol gösterici felsefede birleşen edebiyat dergileri için, özdeş olmak durumundadır. Belirli bir (p) ana düşüncesinden yola çıkan bir edebiyat dergisi için ikinci bir adım olarak da (p) ana düşüncesinin sanatsal yansımasındaki uzantıdır. Buradan hareketle (p) düşüncesini temele koyan bir edebiyat dergisinin amacı, aynı (p) den hareket eden diğer bir edebiyat dergisiyle amaç olarak **çalışmemek** zorundadır. Bu, her şeyden önce bir **özdeşlik ilkesi** olsa gerek. Öğretide birleşen edebiyat dergilerinin ikinci adımıdaki sorunları daha başlangıçta aynı bir temelden esinlenmek durumunda olacaktır. Temelde (p) gibi bir ana çizgi asıllık kazanmış olduğuna ve bunun ikinci, üçüncü, dördüncü.. adımları da aynı (p) den kaynaklanma durumunda bulunacağına göre, sorun bence bu noktadan itibaren alınmalıdır. Yine belirtiyim ki, konu olarak aldığımız edebiyat dergileri, yalnızca (p) den kaynaklanan ve bunu çıkış bildirgelerinde açıklayan edebiyat dergileridir.

Bu tür edebiyat dergilerini yayımlayanların bir kişi ya da bir kadro olduğu düşünülürse, her şeyden önce (p) nin sanatsal yorumunun bu kişi ya da kişilere düşen **nesnel bir değerlendirme** olacağı açık seçiktir. Öyleyse (p) yi temel çizgi olarak saptamanın yetersizliği ortadadır. Dergiyi yayıma hazırlayanların -buna yöneten veya yönetenler diyelim- belirli sanatsal yansımalarda, bu konudaki ustaların yol göstericiliğine yer verdiklerini, en azından o ustalardan yola çıktıklarını söylemek pekâlâ mümkündür. Acaba bütün iş, bu ustaların yönetenlerce yorumuna mı kalmaktadır? Ya da bu yorumlamada, yönetenler eksiklikler mi göstermektedir? Bu tür sorular ister istemez

kendiliğinden ortaya çıkacaktır elbette. Ancak bu tür soruların ivedilikle yanıtının aranması yerine, bazı verilerden hareketle edebiyat dergileri için asal sorun olan bu sorunun deşilmesine, sergilenmesine çalışacağım. Temel düşünçenin kalın çizgisinde birleşmiş olan edebiyat dergilerinin bu anlaşma döneminde sonra, kendiliğinden bir sorun daha gelecektir ki, o da yönetenlerin, sanatçıların ve kadronun yaratacağı homojen orta sorunu olacaktır.

Öncelikle şu sorunu ele alalım; (p) temel düşünçesinden hareketle, bir derginin yayıma başlama **gerekçesi** nedir ve **ne adına** bir dergi yayıma başlamaktadır? Bu soru, yalnızca (p) yi temele almakla işin bitmediğini göstermek için sorulmalıdır. Öyle ya, bir dergiyi yönetenin veya yönetenlerin (p) den hareket etmesi yetmez, onu dar boyutluluktan, duraganlıktan da kurtarmaları gerekir. Yalnız bu, kendiliğinden olacak bir iş değildir. Her şeyden önce yayım süresince, yönetenlerin yürütmeleriyle yaşayacak olan bir derginin, sanat ortamında kendi yerini alması beklenmelidir. Bu yer alma, belli bir saptamayı ve işlevi de birlikte getirir. Çünkü derginin yayımıyla birlikte gelişen olaylar, sosyo-ekonomik yapının tahlili, buna göre çalışmaların yönlendirilmesi gibi sorunlar, kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu durumda yalnızca bir çıkış bildirgesi, bu işin ille de olumlu bir yönde olduğunu kanıtlayıcı veri olmamak durumundadır. İlk planda önem kazanması gereken; bu çıkış bildirgesinden sonraki eylem ve gelişen olaylar karşısındaki tavidir. Bu tavır alışlar ve eylemler çeşitli dergilerde çeşitli farklılıklar gösteriyorsa, ilk yanlışlık burada aranabilir. Öyle ya, doğru tavır, doğru eylem; bunca farklılıklar arasında yalnızca bir derginin getirdiği görüş olmak durumundadır. Çünkü yalnız bu görüş, temelde konan (p) ye uygunluk gösterecektir. Elbette burada söz konusu edilmesi gereken konu; aynı olay, aynı gelişim karşısındaki tavır ve eylemdir. Bu birliktelik, öz olarak, ülke ve yeryüzü olaylarındaki gelişimlerin a, b, c.. boyutları karşısında bir **koşutluk** sağlamalıdır. Eğer bu koşutluk sağlanırsa, başta saptanan (p) ye uygun bir eylem biçimi kendini gösterir. Ters: durumda çeşitli edebiyat dergilerinin farklılık gösteren görüşleri, temelde alınan (p) ye uygunluk göstermemeye başlar. Bu durumun ortaya çıkışı haklı olarak zihinlerde, edebiyat dergileri arasında bir çarpıklığın başladığı kanısını uyandırır. Bu çarpıklıkların giderilişi kolay bir iş olamayacağı gibi, üstelik bu çarpıklıklar yönetenleri de güç durumda bırakır. Bu güçlükleri çözmek, dergiyi tekrar rayına oturtmak, olsa olsa o derginin oluşturma sürecinde bulunduğu **homojen ortamın** üzerine düşmesi gereken bir görevdir. Karmaşayla çözümlenecek bir iş değildir elbette. Bu iş belirli bir disipline, belirli ustaların bu konulardaki düşüncelerinin bilinmesine bağlıdır. Onun içindir ki, bu durumda hemen o dergi için karartıcı olayların çıkması önlenmeli, dışarıdan gelebilecek etkiler göğüslenmelidir. Bu dergilerin belirgin olan bu sorunu çözümlenemede ne tür bir yol izleyecekleri elbette kendilerinin **tain** edeceği bir olgu olmakla birlikte, düşündüklerimi de bu arada açıklamayı isterim.

Birinci olarak, **içerde beliren çatlakların** dergiyi çarpıklaştırma sorunu.. Bu sorun, derginin kendi bünyesinde örgütlenememiş olmasından doğuyor kanısındayım. Söz gelimi dergi örgütlenememişse, düşünsel planda temelde alınan (p) ye göre değerlendirme bir yalpalama yapabilir. Bu olağandır. Olağan olmayan, bu yalpalamanın sürekli kendini göstermesi, bir türlü yalpalamaların düzeltilememesidir. Dergiyi bu yalpalamalardan kurtar-

mak önemli bir görevdir. Nedir ki, yönetenlerin bu yanlışları yine aynı yönetenlerce gündeme alınıp düzeltilme yoluna gidilecekse, bunda da yanlışlıkların doğması olasılık kazanır. Bu kez de edebiyat dergisi için, yönetenlerin o dergiyi kurtarmada, yanlışlıklardan arındırmada yetersizliği sorunu çıkacaktır ki, bu da önemli bir sorundur. Ne yapmalıdır ki, dergiler bu çarpıklaşmadan kurtulabilsin?

Bir diğer nokta da dıştan gelebilecek tehlikelerin varlığıdır. Bu tehlikeler, **çeşitli sızmalar** biçiminde olabileceği gibi, çok daha değişik anlam ve özde de olabilir. Yani o dergiye sızmaların, ille de o dergiyi tehlikeye ittiğini söylemek doğru olmaz; örgütlü bir edebiyat dergisi, bu tür tehlikeleri önleyebilecek güçtedir. Bu durumda yine anlaşılması gereken konu, derginin kendi bünyesinde örgütlenebilmiş olmasına bağlı olacaktır. Kendi bünyesinde bu örgütlenmeyi gerçekleştirmiş bir dergi için, bu güçlükler ilerideki güçlüklerin önlenmesinde **başışıklık adımları** sağlayacaktır. O halde aynı (p) den kaynaklandığını çıkış bildirelerinde açıklayan edebiyat dergilerinin gelişen sosyal, kültürel, ekonomik, sanatsal oluşumlarda tavır ortaklığına giremeyeşlerini birinci planda buna bağlamak kolayca mümkün olabilecektir. Yani aynı (p) den kaynaklanan edebiyat dergileri daha sonra, çıkış bildireleri özde aynı olmasına karşın birleştikleri kalın çizgiden ayrılarak, farklılıklar göstermeye başlamışsa, ille bunu **fraksiyonel** bir irdeleme olarak alamayacağımız ortadadır. Öyleyse hareket noktaları aynı, çıkış bildireleri aynı olan edebiyat dergileri gittikçe ayrılıklar gösteriyor, giderek **uzlaşmaz çelişkilere** doğru sürükleniyor gibiyse bu işin günahı kimin olacaktır? Her bir edebiyat dergisinin farklılıkları, içlerinden yalnız birinin doğruluğunu getireceğine göre, diğer çarpıklaşmalar nasıl düzeltilecektir?

Bu çarpıklaşmaların asıl nedeni olarak dergilerin kendi bünyelerinde örgütlenememiş olduklarını belirtiyorsam, önce örgütlenme olayını açmam gerekecektir. O halde bir edebiyat dergisinin kendi bünyesinde örgütlenmesi ve bu örgütlenmeyi gerçekleştirmesi nedir? Sorunun yanıtına eğilim. Öncelikle belirli (p) den kaynaklanmaların örgütlenmesi biçiminde anlaşılmalıdır tümce. Bu anlamda birleşme olmadıktan sonra örgütlenmenin de gerçekleşemeyeceği açıktır. Böyle bir gerçekleştirmeden sonra kendini gösterecek olan şey, dergi yönetiminde bir örgütlenme, yürütme ve uygulamada da bu örgütlenmenin somutlanması olmalıdır. Yöneticilerce sürdürülen bir dergide eğer yöneticiler, homojen orta yaratamamışlarsa, böyle bir süreç içinde değilse dergi, örgütlenmenin de kendini gösteremeyeceği açıktır. Bu yüzden yalnızca dergi yönetmenlerine düşen bir iş de değildir bu. Aynı zamanda okurlarıyla, sanatçılarıyla, eleştirmenleriyle; (p) den kaynaklanan o edebiyat dergisinin kaçınılmaz biçimde kendi bünyesinde bir homojen orta yaratması ve örgütlenmeye gitmesi gerekir. Bu da bir süreç içinde oluşur. Eğer çeşitli edebiyat dergileri hem (p) den kaynaklandıklarını söylüyor, hem de düşünsel farklılıklar gösteriyorsa, en azından bu dergilerin kendi bünyelerinde homojen orta yaratamadıkları, örgütlenmeye gide-medikleri açık seçiktir. O halde bu tür durumlarda, edebiyat dergilerinin bu çarpıklaşmalardan kurtulmaları nasıl gerçekleşebilir?

Görüyoruz ki, birçok edebiyat dergisi bu sorunun yanıtını verememenin sıkıntısını çekiyor. Bu sıkıntı da edebiyat dergiciliğimizde **acil sorun** görünümünde bulunuyor. Bu acil sorunun çözümü elbette ki, edebiyat der-

gilerimizin soluk almalarında yardımcı olacaktır. Bu acil sorunlar, dergilerin homojen orta yaratma, örgütlenme ve kadro kurma sorunlarıdır. Bunların içinde de ivedilikle çözüm bekleyen ilk sorun edebiyat dergilerinin kadro sorunlarıdır. Kadro sorunu dergilerin kendi iç bünyelerinde yer alan başlıca sorundur bugün için. O halde bu sorunun çözümü için kimi ipuçları çıkarmaya çalışalım.

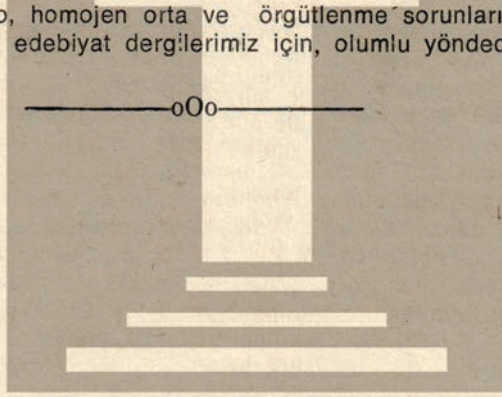
Edebiyat dergileri için kadro deyince yine (p) ana çıkış noktasından hareket etmek gerekir; (p) den kaynaklanan edebiyat dergisi için, o edebiyat dergisinin kadrosunu oluşturanların da (p) ile aynı koşutluğa düşmesi gerekecektir. Bu durumda dergiyle birlikte, o derginin yayımını sürdürmesi; yöneticileriyle, sanatçılarıyla, eleştirmenleriyle, okurlarıyla bir bütün oluşturması gerekir. Bir bütünlük çerçevesi içinde, bu kadrolaşma eylemi nasıl gerçekleştirilecektir? Bu, elbette ilk başta dergi yönetmenlerince ele alınması gereken sorundur. Bu eylem, hemence gerçekleştirilivercek bir eylem olmayacak, tersine bir süreç içinde gerçekleşecektir. Çünkü homojen orta ve örgütlenme sorunu da ele alınınca, bu kadrolaşmanın kendiliğinden olmayacağı, bu işin bir süreç içerisinde gerçekleşeceği ortadadır.

Buraya gelindiğinde, **genç yeteneklerin** dergilerle olan ilişkileri sorununa da değinmek gerekliliği var. Genç değerler, ilerinin sanatçıları nasıl olacak da bir kadrolaşma içersine girebilecektir? Bunun yanıtını ele alırken hemen «**yazı yayımlama**» olayı olarak düşünmemeliyiz. Yazı yayımlamaktan çok daha önemli bir nokta varsa, o da her şeyden önce, yeni yeteneklerin (p) ile olan koşutluğunun aranmasıdır. Bu yüzden de yeni yeteneklerin, dergilerde yer bulabilmeleri sorunu doğal bir sorun olacaktır. Kendilerini henüz (p) temelde olmak üzere **kanıtlanmamış** olanlar, elbette edebiyat dergilerinin kadrolarında ilk planda düşünülmeyecek demektir. Yalnız bir nokta daha var. O da (p) ye göre temelini salt yazı, resim, çiziyile vb. anlaşılmayacağına; bunun her şeyden önce (p) yi **özümleme** sorunu olduğunun bilinmesidir. Bu özümlemeyi henüz gerçekleştirememiş olan yeni yeteneklerin, **bilinçli bir okur oluşturma sürecine** girmiş bir edebiyat dergisi için yararlanılması gereken bir değer olduğu düşünülemez. Elbette diğer bir nokta olarak da, genç yeteneklerin kendilerine nasıl bir yer bulacağı sorunu çıkar ortaya ki, bu da önemli bir noktadır. Konuyu kısıtlamak istemem, ne ki bu konu ayrı bir yazının içeriğini oluşturacak niteliktedir. Genç yeteneklerin kendilerini bir kadro içine alılabilmeleri, bir süreç içinde oluşabilecek durumdur. Bu yüzden her genç yeteneğin, ürünlerini sergileme olanacağını bulamamasını olağan karşılamak gerekecektir. Yalnız buna bağlı bir nokta daha vardır. O da şu: Dergiciliğimizde İstanbul'un başlı başına bir kent olduğu düşünülünce, İstanbul'da yerleşmiş yeni yeteneklerin kendilerini daha fazla gösterme olanakları olduğu akla gelebilir. Bu, çift yanlı bir sorumluluk yükler dergi yöneticilerinin omuzlarına. Bu sorumluluktan kaçınılmayacağı gibi; ileride bu sorumluluklar, dergi yöneticilerini güç duruma da sürükleyebilir. Çünkü İstanbul dışındaki yeni yeteneklerden gerçekten ele alınması gerekli olan bu arada görülemeyeceği gibi; görkemli bir biçimde kendini gösteren İstanbul yerleşimli yeni yeteneklere de bu arada geliş güzel olanaklar tanınabilir. Burada dergi yöneticileri, görülmesi gereken yeni yeteneği görmemek; görkemine kapıldığı yeni yeteneğe de hemen olanaklar tanımak açısından ileride tarih önünde suçlu duruma düşebilir. Eğer bir edebiyat dergisi (p) den kaynaklanarak yola çıkmış

ve bunu da çıkış bildirgesiyle duyurmuşsa o noktadan başlayarak, bunun bir **sorumluluk** işi olduğunu da unutmamak zorundadır.

Kadroyle ilgili bir diğer nokta da şu: Bir derginin kadrosunda yer alan sanatçılar, bir diğer derginin de kadrosunda yer alıyorsa, bu en azından bir tutarsızlık örneğidir. Yineliyelim; söz konusu ettiğimiz dergiler, (p) den kaynaklanan dergilerdir, (p) den kaynaklandığını açıklayan her derginin kadrosunda aynı sanatçılar yer aldığı; hiç bir zaman edebiyat dergilerinin çarpıklıklardan kurtulamayacağını söylemek ileri bir görüş olmayacaktır. Çünkü aynı bir olay karşısında farklılıklar gösteren edebiyat dergileri, ortaya aynı sanatçıların yer aldığı bir kadro çıkarmışsa, o zaman bu çarpıklıkların nedeni neye ve kim bağlanacaktır? Salt yöneticilere mi? Salt kadroya mı? Burada bu sorunun yanıtını vermek çok güç. Her şeyden önce kadro oluşturmak, homojen orta yaratmak, örgütlenmek derken; bu adımlar hep göz önüne alınmalıdır. Böylelikle hem edebiyat dergilerinin içine düştükleri çarpıklıklar önlenmiş olacak, hem de (p) den kaynaklanan edebiyat dergilerinin bir bütünsellik içinde işlevleri daha da kristalize olacaktır.

Şimdilik kadro, homojen orta ve örgütlenme sorunlarını çözümlene sürecine girmeyen edebiyat dergilerimiz için, olumlu yöndedir demek olanaksızdır.

TÜSTAV

ortadoğu savaşı ve dünya emekçileri

Bugün ortadoğuda yeniden alevlenen cephe savaşını; emperyalizm ve geri bırakılmış halklar arasındaki çelişki açısından değerlendirmek gerekiyor. Emperyalizmi ve ortadoğuda onun jandarmalığını yükümlenmiş siyonizmi salt askeri bir olgu gibi görerek, bunun karşısında **islamiyetçi** bir tavırla meseleyi yine askeri planda ele almak, konuyu yanlış noktalara kaydırabilir. Böyle bir tutum, bu konuya **şövenist** bir yaklaşımdan başka bir şey de olamaz.

İslamiyet-Nasyonalizm ilişkileri açısından konuya yaklaşmanın öte yandan getireceği başka sakıncalar da olacaktır. Çünkü bu konunun temelinde ırkçı bir düğüm, ilkel bir mezhep ve din kavgasının var olduğunu ileri sürmek de yine emperyalizmin yararlanacağı bir noktadır. Emperyalizmin, bütün dinleri bir sömürü düzeni için kullanacağını hiç bir zaman unutmadan, bu konunun temelinde daha somut sorunlar aramak gerekiyor. Bu konu (emek-sermaye çelişkisi içinde Ortadoğunun günümüz koşulları açısından) dünyaya egemen olan çok uluslu şirketlerin, mazlum halklar üzerinde kurduğu ve sürdürmeye çalıştığı somut ve kanlı bir gerçekliktir. Şunu kesinlikle ve hiç bir zaman unutmayacağız: **Sanayisi gelişmiş batılı hangi ulus olursa olsun ve demokratik yoldan hangi parti iktidara gelirse gelsin, günümüzde, sermayenin uluslar arasınıteliğini ve ulusları aşan niceliğini çok iyi kavramalıyız.** Bunu kavramadan ne İngiltere'de iktidara gelen işçi partisinin gerçek niteliğini anlayabilir, ne de Fransa'da iktidara oynayan sol cephenin, yine uluslararası finans kapitale hizmet ettiğini kavrayabiliriz. Bu duruma geri bırakılmış ülkeler açısından bakıldığında, sanayisi gelişmiş ülkeler proleteryanının ihanet içinde olduğu söylenebilir.

Konuya daha yaklaşılarak açalım, sözgelimi Fransa'yı ele alalım. Bugün fransız proleteryanının ürettiği ve **artı-değeriyle** güçlendirdiği savaş araçlarının nerelerde kullanıldığını düşünemeyecek kadar, emperyalizmin bir parçası olmuş, **Fransız işçi sınıfı** ihanet içinde değil de, nerededir? Bugün Ortadoğu'da kullanılan savaş araçlarının imha ettiği insanlar ve akan her damla kanın hesabı sorulacaksa, bunda Fransız emekçileri de sorumlu tutulacaktır. Yukarıda gösterdiğimiz örneği genişletir ve ileri sanayi olanaklarına ulaşmış batılı ülke emekçilerini de bu sınırların içine alırsak, konunun bir yüzü kendiliğinden açıklığa kavuşur. O halde, bugün; **emperyalist uluslarla, mazlum halkların yaptığı savaşlarda** ve dünya proleter yası içinde kendi sınıfsal yapısına ihanet etmiş emekçilerin varlığı söz konusu edilmeli ve **ivedilikle** gündeme alınmalıdır.

Uluslararası sermayenin geliştirerek ürettiği silâhlarla asya'lı, afrika'lı ve lâtin amerika'lı mazlum halkların imha edilmesiyle gerçek amacın ne olduğunu; **emperyalist uluslar proleteryanının**, hâlâ daha öğrenememiş olması düşünülemez. Ulusal kurtuluş savaşları veren bütün geri bırakılmış mazlum halkların bu ölüm-dirim çabalarına, emperyalist ulusların emekçi sınıfı vasıtasıyla kundak sokulmaktadır. Fransa, İsrail'e sattığı savaş araçlarıyla, Asya'yı ve Afrika'yı hâlâ daha bir kolonel gibi görmektedir ve bu-

nu sürdürmesi hıncırca bir ittifak belgesidir. Vietnam'dan, Cezayir'den kovulmuş, yirminci yüzyılın ilk yarısında bütün sömürgelerini kaybetmiş bir Fransa: Avrupa devrimci hareketi içinde bir beşik gibi düşünülürse, burada gözlerini dünyaya açan gerçek üreticilerin bu vahşete seyirci kalmaktan öte bu vahşete dolaylı yollardan katılmaları, akıl alır iş değildir. Bu konu salt Fransa örneğiyle düşünülecek ve yetinilecek dar bir anlamda ele alınmamalıdır. Bizim Fransa üstünde durmamız özel bir ilgi göstermemiz, son yıllarda kuzu postuna bürünmüş bir ülkenin emekçilerinin uyku içinde olduklarını görmüş olmamızdır. Bu konuyu daha geniş açıdan ele alınca Avrupa ve Amerika'da üretilen her savaş aracına emek vermiş, hangi ulustan olursa olsun bütün dünya emekçilerinin bir sorumluluk payı taşımalarının gereğiğidir.

Nasıl ki **e m e k** evrensel bir nitelik gösteriyorsa, bu emeğin ortaya koyduğu nesnenin, sürüldüğü **tüketim alanları** da yine aynı nitelikte evrenselidir. Avrupa kapitalizminin emrine girmiş her **Türk**, İtalyan, Yunan işçisi, kısaca; **emeğinden başka satacak birşeyi bulunmayan**, yarı gelişmiş ya da hiç gelişmemiş ülke insanları; öte yanda yine kendileri gibi halk olmak, ulus olmak uğraşısında bulunan mazlum insanlar üstünde kullanılacak araçlar üretiminin hesabını vermelidirler. Mazlum ülke halklarını gerektiği zaman, sermayesinin boyunduruğu altında çalıştıran ve gerektiği zaman bu halkların ürettiği savaş araçlarını yine mazlum halklar üstünde kullanan bir emperyalizm, koşulları en geniş anlamda değerlendirmektedir. Gözlerini kapayarak **Almanya**'lara, **Fransalara** v.b. daha başka yerlere koşup giden mazlum ülke emekçileri, ürettikleri araçlarla kendi mazlum halklarının imhası hizmetinde bulduklarını öğrenmelidirler. Bunu öğrenmedikçe, ne kendi sınıfsal yapılarının bilincine ulaşacaklar, ne emperyalizmin genel karmaşıklığını kavrayabileceklerdir. (Burada örnek verirken her ne kadar 'Fransız proleteryası' deyimini kullanıyorsam da, tarihsel sorumluluk doğrudan doğruya bu proleteryanın **siyasal örgütü**'nün omuzlarındadır.)

Bugün Ortadoğu'da bebeler, çocuklar, kadınlar, nineler öldürülüyorsa; insanlar aklın ve düşüncenin alamadığı işkencelere uğrattılıyorsa; halklarının kurtuluşunu gündeme alan genç insanlar kurşunlanıyorsa; bunun sorumlusu salt birkaç sermaye şebekesi değildir. Bu şebekelere, bu para için vahşetler yaratan uluslararası şirketlere; kan veren, onları ayakta tutan **bütün dünya emekçileridir**. Bunların içinde **Arap** ya da **Yahud**'i diye bir ayırım yapmıyoruz. Çünkü bu halkların gerçek üreticileri savaş alanlarında hayatlarını kaybetmekte ve barış zamanlarında da yine bu şebekelerin dal-budak sarmış kolları içinde tükenip gitmektedirler. Emperyalizm en geniş anlamıyla bütün dinleri ve mezhepleri kullanmakta büyük bir hüner göstermiştir ve göstermektedir. İşte Ortadoğu halkları arasında şövenist bir körükleme ile birbirlerini kırmalara uğratan emekçiler, tükettikleri her savaş aracı için, **uluslararası sermayenin kasalarına** daha çok hizmet etmektedirler.

Yukarıda bir ucundan yaklaşılmaya çalıştığımız, savaşın gerçek nedenleri üzerinde daha ayrıntılı ve bilimsel incelemeler yapılmıştır ve yapılabilecektir da. Ne ki biz, güncel ve tarihsel olan, öte yanda evrensel bir karmaşıklık içinde bulunan Ortadoğu savaşının bütün kahrını çekenler; Ortadoğulu emekçiler, kısaca Ortadoğu halklarıdır, diyoruz. Bunu ise en somut anlamda, hiç bir ırk, din, mezhep farkı gözetmeksizin kullanıyoruz. Gün

olacak elbet, kimler için ve ne için savaştıklarını anlayacak olan Ortadoğu halkları da; başlarında bulunan her türlü asalak ve fırsatçı yönetimleri alt etmek için birleşeceklerdir. Bu birleşme olmadıkça, ne savaşların ardı kesilir, ne de mazlum halkların imhasının önüne geçilebilir.

Tarih gösteriyor ki, «mazlumlara, zalimleri yenecektir.» Ne ki bunun için gerekli olan en hayati nokta ise, bu mazlumların kurtuluş için birleşmeleridir. Bugün Ortadoğu'da birleşmiş gibi görülen, savaşa araplar meselesi gibi bir anlayışla katılan, Mısır, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan v.b... örneğini biz gerçek ve sağlıklı bir birleşme olarak görmüyoruz. Bu birleşmenin kısa vadeli olduğunu ve emperyalizmin genel ve özgül taktikleriyle parçalanmaya mahkûm bulunduğunu söylemek kehanet değildir. Çünkü bu birleşmenin temelinde, ırkçı ve dinci bir tavır yatmaktadır. Oysa çözüm bu açıdan olanaksızdır. Asıl birleşme, yazının başından bu yana söylemeye çalıştığımız; hiç bir din, mezhep ve ırk farkı gözetmeksizin, gerçek üretici kitlelerin birleşmesi ve ortak bir sorumluluk bilinci altında yine ortak (iç ve dış) düşmanlarını alt etme sorununu gündeme getirmektir.

Şimdi Ortadoğu'da, siyonizme karşı müttefik bir cephe kuran Arap Nasyonalizminin; bir ucunda ARAMCO tezgâhlarının kasaları dururken, öteki ucunda ise islamiyetçi küçük burjuva sosyalizmi'nin çığırtkanları, (Nasırcı, Kaddafi, Bumediyenci) çıkış yolu olmayan çarpık bir doktrin'in öbekleşmesi bulunuyor. Bütün bunlar, son tahlilde emperyalizmle bütünleşmeyi gündeme alabilecek geri ve saptırılmış akımlardır. En somut örnek Mısır'ı ele alırsak (çeşitli dönemlerde emperyalizme karşı, antiemperyalist savaşlar verdiği halde) son tahlilde Milli Burjuvazi yaratma macerası peşinde olduğu saptanır.

Mısır'da Nasırcı deneylerle milli burjuvazi yaratma çabaları; genellikle ve kesin olarak, halk iktidarına giden yolu kundaklamak ve gerçek sol güçleri imha etmekten de çekinmemiştir. Bütün bu güçler, (Militarist — bürokratik — islamiyetçi küçük burjuva sosyalistleri) bugün her ne kadar antiemperyalist bir cephe içinde bulunuyorsa da; ileride, açık olarak dünya sermayesi içinde etkin bulunan yahudi iş adamlarıyla işbirliğine girmekten kaçınmayacaklardır.

Bütün bunlar gösteriyor ki, gerçek kurtuluşu ancak Ortadoğu halklarının ortak direnci sağlayacaktır. Bu ortak direnç ise, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, emperyalizmin emrinde çalışan dünya işçilerinin desteğini gerektiriyor.

Bugün üretilen savaş araçlarının, ancak mazlum halkların lehine kullanılabilmesiyle, genel ve özgül koşulların taktik değerlendirilmesiyle zafere ulaşılacaktır. Bu zafer ise, gerçek üretici, yaratıcı Ortadoğu halklarının ortak direnci ve yiğit mücadelesiyle kazanılacaktır.

yüreğimdeki şili

santiago'da jimenez bulvarında
üniversiteli bir kız vardı
iri siyah gözlerinden inerdim
uzun şerit gibi şili'nin kıyılarına
and dağlarının mavisinde gülümserdi bana
akşamları lorca kitabevinde dururdu
sedeften ellerinde bir avuç yıldız
soluk mavi bir camdan bakardı
ne zaman guevera anıtını sorsam ona
limon ağacının yeşiline dalardı
eskiden olsa diyorum şimdi ben
neruda yeni yazdığı dizeleri okurdu
yüreğinin ağırlığını göğsümde duyardım

pampalardan gelen iri yeşil bir kuş ile ben
dağlardan kopmuş bir buluta binerdim
oradan peru'nun yedi renkli kırlarına inerdim
uzaktan el eder gelsene derdi bana
iki havana pürosu yakardı
kibrit alevinde görürdüm yüzünü
yüreği nasıl kan kırmızı vururdu
birini bana uzatırdı püronun
dudaklarının kenarında keder çizgisi
bir gözünde hasret sevinç ve tasa
tıpkı nâzım'daki gibi yan yana dururdu

onbir eylül'de karanlık yağmur camlara vurmasa
sevda sözcükleri getiren türkünü
belleğimin duvarlarına yazardım
öbür gözünde kırmızı gül mutsuz yaşam
cesur yüzün gelir karşıma biraz dalsam
şimdi senin topraklarına yaklaşıyorum
bir gece yarısı şili sınırını aşacağım
bütün kurşunlar geçti gitti benden
çok kanlarım aktı gene yaşıyorum

beni santiago'ya gizlice girdi sanacaklar
bazı aydınları meydanlarda asacaklar
etimin içine işlese bile yaralar
her sabah güneşin doğuşu nasıl önlenemez
altın tarlalarda nasıl durmaz rüzgâr
öyle durmadan yürüyecek ışıklarım
ben özgürlük'üm geleceğim gene mutlaka

çağırılmamış işçi

Beklenmedik yerde açan gelincikler gibi
Gelip durmuş alanlara
Tadı mı uzak kırların
Yeni günlerin kızartısı mı
Şaşırtan uygarlığı

En derin ocaklara iniyor şevkle
En ağır yükleri omuzluyor düşünde
Mavi tulumlarını giyiyor fabrikaların
Uyanınca
Kursağında kalıyor sevinci

Bozkırı gezdiriyor alnında izinsiz
Hem de Selçuklardan kalma bozkırı
Yaban ellerde
Ağrıları Torosları işliyor gökbitimine
Kimbilir hangi yalnızlıklardan
Acılardan büküp
Gecenin kök boyalarıyla boyadığı iplerle..
Anadolu güneşinde parlayan
Irmakların gürültüsünü bırakarak ardında
Yitip gidiyor teri

TÜSTAV

tuz bas yarana

Böyle kanayıp durma
Burda geri çekiliyorsak
Orda yürüyoruz
Yağla kırıkale'ni
Sar yararı
Tez iyi et

Unutma,
Umuduyuz ezilenlerin
Biz düşerseک yaslıdır
Urbasız çocukları
Yoksul kulubelerin
Unutma bu savaşta
Zulüm onlardan yanaysa
Gök bizden yana

Haydi tuz bas yarana
Haydi umutla, sevdıyla
Bak biz nerde çarpışıyoruz
Ağarıyor orda dünya
Bak gelincikler, kırlar, kırlangıçlar
Baharı getiriyoruz sevgilim
Vurulup düştüğümüz tarlaya

GİDENLERE

Onlar öldü
Uzun söz gerekmez
Her devrimci yaşarken, zaten biraz
Hayata nişanlı, ölüme sözlü

Yalın sözlerle anlatılmalı bu ölüm
Onlar nasıl gittilerse ölüme
Yiğit ve sade
Fırtınası sessizliğinde sözcüklerle

Çünkü onlar
Ölümü güzel kıldılar
Geçip bir sabah umudun
Ve yetimlerin safına

gecedir

- tutuklu için şiirler : 2 -

gecedir
ayazlar birazdan ortalık
uykulara gitmek gerek.
birazdan gardiyan gelir
ışıklar söner
oyun bozulur.
dostlar
tekmil kitaplar kapatılıp
uykulara gitmek gerek.

hayat beni korkutmuyor reis
alnım düşecek çizgilere
göğsüm yiğit ölümlere açık.
ama ya uyku tutmuyorsa geceleri
ya durmadan ışıklara
denizlere bakmak istiyorsa
insanın canı.

hoş zaten
oldum olası sarmaz
bu marmara beni.
hem ara yerde bu yüksek pencere
bu telörgü varken
istesen de göremezsin
ışığı ve denizi.

hayır reis
tam ayrılıklara alışmış
acıyı ve zulmü göğüslemişken
ayartmasın seni bu gece vakti
uzaktan duyduğun ses.
o hasan dağlı bir türkü gibi
denizi çıplatarak geçen
günün son vapurudur
iki yaka arasında.

hiç olmazsa şimdi
karadeniz'de olsam
sırtını denize vermiş
bir deniz mapushanesinde.
duvara çarpan dalga seslerini dinler
mustafa suphi'ye dalar giderdim.
hem bilirsin
severim karadeniz'i
halkını ve fındığını.
hani bir söz vardır
ne derler :
«karadeniz uşşığı
aşağıdan bağlar kuşığı».

hadi
gecedir
ayazlar birazdan ortalık
uykulara gitmek gerek.
yarın görüşme günü
gelirsin
konuşur hallaşırız biraz.
yargıtaydaki davadan
ana karnında bırakıp geldiğim yavrudan
dostlardan.
yaşamayı bileyen umudun
ışıklı gülüşünü
doldururuz gözlerimize.

TÜSTAV

siyasal dörtlükler

1.

Mor dağlar gibi yüzün solan bir yaprak gibi
Buzlu koyaklardan fışkırn ekler ağıtlar gibi
Kırlara dönüyor dalgalanıyor yüreğin burçlarda
Zulmete açılan karlı bir yaprak gibi

2.

Kanlı bulutlara açılan topraksız avuçları
Görüyor fırtınanın usulca toplandığını
Göğsüne apraz astığı silahın terli kabzası
Onun kalbine, kalkan ettiği gldr

3.

Unutulmıyacak yüreğinin gümbürtüsü
Dağları vurdu çimenleri vurdu kırmızı karanfilleri vurdu
Iz bırakmadan boşlukta, yitip gitmedi ama
Yankısı var yeni karanfillere erişecek, hedefi buldu

4.

Biliyor yağmurun nerdeyse boşalacağını
Sabrın boş olduğunu biliyor acının silah olduğunu
Evet, güneş yine doğudan doğacaktır ama
Pencerelerin o zaman doğuya bakacağını biliyor

5.

Ter'in toprağa düştü kurumadı kurumadı
Serin ırmaklar gibi doldurdu kıraç boşkırı
Kederi glle karşılayan Dost merhaba
Glle donatıldı silahının kabzası

6.

Lorca gülümser gibi hüzünle bakıyor varoşlardan
Bir ince kan sızıyor diyor tetik dur Pablo Neruda
Madrid'in gllerini tarmar eden satılmış namlular
Alinterinin ve umudun şafağını katlediyor Santiago'da

arkadaş mektuplarından alıntılar/10

bu dağ
ne zaman seslerimizi toplasa
yine de bir toprak tadı kalır
bir selâmın
ve bütün çile! sevdaların tenhaliği
salgın bir nöbet gibi yankılanır

ben
böyle bir nöbetin ortasında
ayrılıktan
-garip açlıklara
sevinçten
-dipdiri saltanata kadar
bütün halleri inadına yaşadım

ben
bir kurtuluş selâmının
birdenbire doluşan çocuklarıyla
bu dağ çocuklarıyla
üremeyi topraktan
büyümeyi
haksız bir hastalık anında
emzrilen bebekten
damla damla öğrendim

durdum
adımı bir kaygu hanesine koydular

bekledim
o kızgın yüreklere
kullanılmamış zamanlara
sanki bileyip çırılçıplak fidanları
bir yağmur tazeliğiyle
eklesinler diye

sordum ki
bakımlı sevinçler
gelişen acılar
bütün destanlığıyla
kardeş gibi şiirler
beni de kavrasın
belki

yaklaşan dağlara
garip açlıklara şahit
bu firari dağlara
konacak bir sesim var diye

o gün
adım adım eskidim
ve bütün demli gözyaşlarının
baharı süsleyen
bir bereket hisşirtisi soyundan
hayata atıldığını
en çok
kaygu sofrasında dinledim

sonra duydum ki
şimdi artık
o eşsiz
ve tertemiz dostluklar
binbir kahırla da olsa
sevmeye hazırlanıyorlar

TÜSTAV

biz ölür müyüz

Nerden gelirse geliyor öyle güzel
Bir günbatımı giysileriyle süslü
Zamanın kor ocağında kayan çingı
Geliyor büyüyerek canım dağ-gül.

Kuş uçuyor
Elimi siper edip güneşe bakıyorum
Yaprak açıyor sultan söğüt bahçede,
Karayı aka akı karaya bağlayan usta
Ben artık ölürmüyüm, ben artık ölür müyüm
Umudun koşumlu atlarıyla...

Bin rengi bir çiçeğe ha bire dokuruz
Soyulur kendince yontulur, bir ince gelir, bir civan
Ağlayarak uyuduğumuz, gülerek, mutlu, mutsuz
Emer tüm geceleri
Tan ağarınca soluklanır,
Yükler getirir koca dağ gerisinde ne varsa,
Oturur soframıza aş olur
Yıldızlar bebemizin siyah-kahve gözlerini...

Nerden gelirse geliyor öyle güzel, nasıl gelirse
Çingı çingı geliyor gövde, bacak, kol, kafa
İnerek zamanın sarnıçlarından, çıkarak doruğundan
Eğrilerek, taranarak, bükülerek o senin ellerinde,
Ben artık ölür müyüm, biz artık ölür müyüz
Suyu gül, gülü gül yapan gölümüzle...

TUSTAV

ayrılık

vuruldu ve ölmedim, yaralanmak güç kattı onuruma zorlu günler yaşadım bu yaz, yalnızlığın ve acının büyüklüğüne kardeş günler. pranga hükümlüsü gibi küfredildi soyuma ve geri durdum, ölümden korktuğum için değil, ben ki, ayrılığın ve sevdanın ateşleri içinde ölümün nöbetini tuttum, korkar mıyım? güneşin altında kuşatıldım, yaralandım, karşı koymak zorundayım. dün, umudun ak güvercinleri geldiler, zeytin dalı ağızlarında. kanat çırpıtlar yöremde ve selâmladılar uçarken maviliklere, ve sonra ant içerek döneceklerine, savaşçı bir uçak filosu gibi gözden kayboldular, sana haber gönderdim ve silâhların gölgesinde çektiğim askerlik resmimi. içkinin ve silâhın yoldaşı oldum, sevmek kolay değil.

sevgi gösterisine çıktım bu sabah, elimde destan yaprakları, varoşların öfke ve çamur yüklü sokaklarında ayrılığın kurallarını çiğnedim, yasakladım, bu sözcük bizim için değil ki. sevginin beyaz güllerini demetliyorum şimdi. gelin taçları yapıyorum çiçeklerden, güzelliğine sunmak için, anlatmak için sevdiğimi, bütün güzelleri severim, ve bil ki ben, bir vuruşma sonunda, yeni doğmuş bir çocuk gibi sevimliyim. artık üzülüyorum.

sen üzgünsün
ayrılık bir türkü dudaklarında
kanı kaynayan bir rakı şişesi gibi durgun bakışlısın
toz pembe genç kız düşlerinin tutuklusu olma sakın.
/halkötesi türküler kısa sürelidir unutm. rakı şişede durduğu gibi durmaz.
ve genç kızlık bir an gibidir, aklını başına toplu./
anla ki, biz aldatılmış bir çağın aşığıyız
umutla dayanmalı
köy ve kentte ve dağların sivri uçlarında barışı aramalıyız
yıkıcı bir söylevin, açlığın ve zehrinin en kötüsüne dayanmalıyız
dayanmalıyız da dokuz canlı yürekler yaratmalıyız kendimize
ölüm korkutmasın ve çocuklarımız suçlamasın bizi

güzelliğini bırakmam ellerimden
çünkü sen dalında güzelsin
ve benim kollarımda en yiğit kadın.
üzülme,
seni anasından ayrı bir süt çocuğu gibi özledim
dönüyorum ve bitiyor ayrılık
yeter ki sevmeyi ve ince bir sabırla beklemeyi öğren.

kavuşturma

haziran'ın içinden aldılar seni
seni götürdüler ben burda kaldım
yeni bir damar gibi yüreğimi besleyen
gü-lüm-se-yi-şi-ni
hüznümün çardağında saklayacağım

onulmaz bir hasret taşırdı ayrılıklar
bu öylesine değil
rayların eklem yerlerini çatırdattıkça
seni alan tirenler
bir sızı yayılıyor gövdemin eklem yerlerine
bir ırmak bir ırmağı sararsa
öyle sarıyor işte içerimi gidenler

dağbaşları dumandan görünmüyor
sen istersen şimdi saydam denizler düşün
sonra yıldız esirlerinin yiğit türküleriyle
dalgalara umutla yüklenmiş şeyler düşün
gecenin içine sirenle giren
seni götüren tirenle giren
yola çıkmış bir ışık gibi sonsuzluğun üstüne
gidenler düşün

seni alır götürürler
gece uykularından sürgün ederler
bir çığlık gibi karanlığın içine yayılırsın
sen orda artık
dağbaşlarında
kent varoşlarında
gövdelerimizin antenler gibi algıladığı
bir kavramsın

şahdamarın şehvetle boşandığı gün
bandırılmış yemışlere dönüşür gözlerimiz
samanyoluna
otuz bilmem kaç bin ışık yılına
ve bütün yıldızlarını toplarlar gecelerin
bir ışık seli halinde akar giderler

seni alır götürürler
gü-lüm-se-yi-şin kalır

kadem usta

Bir ara: «Neden geldim ki ben buralara, gerçekten neden geldim, bir ben mi kaldım bu dünyada elâlemin çapraşık, pürüzlü işleriyle uğraşacak?» sorusu da geçmedi değil aklımdan. Evet, işler oldukça karışık görünüyorlardı, karışık ve tehlikeli.

Olsun, böyledir diye basıp gitmeye hakkımız var mıydı bakalım? Belâ hep biliyorduk ki, hangi püsulardan üstümüze sıçrayacağı belli olmayan acayip bir canavardı. Gözlerinin kıvılcımını saklayarak, ulumadan, sessiz pusuş ininde, insanların gafletini kollardı. Onun oyununa gelinecek yani, belânın tuzağına düşecek miydik?

İnsanları teker teker avlamakta göstermiştir bu uğursuz hayvan bütün başarılarını. Demek ki birleşmek ve ayrı ayrı avlanmamaktaydı bütün hünner. Ben: sokmayan yılan neden bin yıl yaşasın? Hangi bencil salaklar bulmuş uydurmuş bu martavali? Beni sokmayan yılan bir an bile yaşamasın. Bu gün seni yarın beni sokmayacak mı eğer fırsat verirsek?

Ben O'na: «N'olursun vurma!» demiyordum zaten, desemde o anda ben: dinler miydi? Gözleri dönmüş azgın bir boğa gibi soluyor, odanın ortasında gidip gelirken demirden topukları döşemeyi küt küt döğüyordu. Hırsla titreyen dudakları köpük köpük, bir var ki, su değil kan istiyordu ağzının çirşini silmek için. Bu halini görerek ben O'na daha ziyade: «Vur, fakat önce dinle!» demek istiyordum. Deli ırmaklar gibi, durup durup kabarıyordu kini, hisleri çözemediği meseleler önünde karmakarışıklı. Acılarla gelen yüzünde kâh bir canavarın ulduğunu, kâh ta masum bir kuzunun melediğini görebilirsiniz.

Hangi geminin bordasına çarpıp da patlayacağı belli olmayan serseri bir mayın gibiydi bir taraftan da. Yalnız tosladığı kişiyi değil de acaba daha kimleri sürükleyecekti meydana getirdiği bu kanlı anaforda? Orası henüz anlaşılmuş değildi. Hangi lâftan anlar, hangi seddin önünde durur, bunu da kestirebilmiş değildim. Gözlerinin alabilirdi:ne kararmasına rağmen, bana olan saygısını çiğnemek cesaretinde görünmüyordu henüz. Ben O'na: «Arkadaş aklını başına al! Mahalle kabadayıları gibi davranmakta hesap yok! Sen günde elli kuruşu bastırıp bir gazete okuyabilen bir adamsın, bu işi filozoflar gibi düşünmekte hesap var!» demek istiyordum.

Penceresi bahçeye bakan oldukça aydınlık, büyücek bir odadaydık, Kadem usta, ben ve çocuğu. Kapıdan girince sağdaki divana ilişmiştim. Karşımdaki divanda da oğlu oturuyordu. Yedisini henüz bitirmiş top yankılı bir aslandı Gürdal. Zeytin karası sevimli cin gibi gözleri vardı. Siyah saçları güzel ve biçimli alınına dökülmüştü. Kesilecek kara bir kuzu gibi korkular içindeydi ama. Şöyle arada bir bakıyor, duruşundan bu manayı çıkarıyordum. Babası kocaman kocaman bağırarak konuştuğuça, çocuk başına taş düşecekmiş gibi sakınıyordu.

Bu çocukların kökleri asırlara dayanan çileli bir hayatları vardı. Hele ki fakir iseler, anaları babaları itişir, onlar da arada yaralı kuşlar gibi ezilirlerdi. Gün yüzü görüp dünyayı tanımadan, sebebini bilmedikleri acıları büyükleryle paylaşırlardı. Yarı ömürleri ağlamakla geçerd, karanlık, rutubet kokan uğursuz evlerde. İşte Gürdal sayıları milyonları tutan bu küçücük çile kahramanlarından biriydi.

Çok şeyler görmüştü şu kısacık ömründe, ama hiç birisi bu günkü kadar acıklı olmamıştı. Büzülmüş köşesine, bir tavşan yavrusu gibi ürkek, fırınanın geçmesini bekliyordu. Babası adım adım gözlerinden ateşler saçarak geziniyordu cdada, Kara kazanda kaynayan bir su gibi köpürüyordu. Arada gözlerimin taa içine bakarak: «Ben arkadaş hiç kimseyle dünyada görülecek hesabımı ahrete bırakmam! Bu kolaycı hazmedilir, yenilir yutulur bir mesele değildir! Sonunda kan akacak!» diyordu.

O böyle söylüyor, çocuk köşesinde gözleri büyümüş, biraz daha küçülüyordu. Kimi çağırırsanız, Kadem usta biran sesini kesmişse olsa, bu oda da kötü bir şeylerin hazırlandığını anlardı. Evin kadını da yuvadan uzaklaşmıştı üstelik. Yani güvercin uçmuş, her an bir felâketin kopacağını haber veren baykuşlar gözetliyorlardı sanki evi. Ben zaman zaman umutsuzluğa kapılıyorsamda, öteyandan düşünüyor bu korkunç kin anaforumu önleyebileceğimi sanıyordum. Ama buraya gelip de, dış kapının zilini çalınca gerçekten kolay atlatamadığım bir şaşkınlığa uğramıştım. Kadem usta gelip kapıyı açacağı yerde taşlıktan bağıriyordu:

«Git ulan, git diyorum! Utanacak surat yok mu sende? Git namussuzlara kapı açmam ben!»

Vahşi bir ataktı bu, nasıl yorumlayacağımı kestirememiştim. Delirmiş miydi bu adam yoksa? Ama, zile bir daha uzanmaktan kendimi alamamıştım. Bir var ki değişen birşey yoktu kapının arkasında. Kadem usta gene üst perdeden haykırıyordu:

«Git ulan, git diyorum sana! Ecel saatini ben kararlaştıracam. Hem yalnız değil, dostunla beraber öleceksin! Namussuzluğa paydos dedik! Bu beni son atlatmandır!»

Ben bir dostu evinde dolaşayım dersen, bir tuzağa mı düşüyordum yoksa? Küflü demirden kıvrılmış kocaman bir soru işareti çengellenmişti kafamda. Biran durmuş, çekilip gitmek ve kapıyı tekrar çalmak arasında çekişmeli kalmıştım. Ama, boynumu kırıp düşününe düşününe geldiğim yere dönmektense, düğümü yerinde çözmek daha bir uygun görünmüştü bana ve kapının ziline yeniden uzanmışım, bağıriyordum bir taraftan da:

«Kadem usta! Kadem usta! Neden açmıyorsun kapıyı? Bir dost böyle mi karşılanır? Git ulan dediğin kimdir, bunun farkında mısın? Aç diyorum sana, aç şu kapıyı!»

Bir an sessizlik olmuş ben ihtarı çekince, sanki uslanmıştı içerdeki adam, düşünmüş, sonra kapıyı açmıştı. Ve dostumla karşılıklı durup, biraz da şaşkınlıkla bakışmıştık. Gene levent yapıydı. Kadem usta. Ama, omuzlarına bilmediğim bir davanın ağırlığı çökmüş, yenice vahşi bir hayvanla boğuşmuş gibiydi. Kanlı ve kinli görmüştüm gözlerini ne tuhaf ve nefes nefese sormuştum:

«Ne o Kadem usta, bir anda allak bullak ettin kafamızı? Gördüklerime inanasım gelmiyor, ne bu, nebu halin senin?»

O durmuş, kapıyı kapamış sonra. Kolumdan tutmuş içeriye odaya çekmişti beni. Ve tekrar sormama meydan vermeden anlatmaya koyulmuştu:

«Biz gördük gözlerimize, duyduk kulaklarımıza inanamadık Selman bey!» demişti «Şükran bizi bir pula sattı be arkadaş, sattı be abicim, sattı...»

Soluklanmış, düşünmüş, sonra devam etmişti:

«Şimdi ben şaşırılmışım Selman bey, kollarımı dirseklerime kadar kana sokmayı kuruyorum kafamda. Zavalı oğlumda oturmuş odanın bir köşesine başımıza gelen belânın nasıl birşey olduğunu düşünmeye çalışıyor.»

Burada bir durak yapmış Kadem usta, sonra meselenin ayrıntılarına

dalmıştı: Şükran nedense son zamanlarda hiç unutulmayan bir takım değişiklikler geçirmiş, gün gün yeşilliğini kaybeden bir yaprak gibi eriyip gitmişti. Yerli yersiz sinirleniyor, görünürlerde hiçbir sebep yokken, tutup Gürdal'ı döğüyordu. Evliliklerinin dokuzuncu yılındaydılar. Son zamanlara kadar saygıyla yürütmüşlerdi aile ilişkilerini. Ama Şükran bu geleneği bozmuş, en umulmayan şeyleri bahane ederek Kadem Ustaya karşı gelir olmuştu.

Sofra da tadını kaybetmeye yüz tutmuş, Şükran yemek pişirmekteki ustalığını esirgiyordu tencerelerden. Bu yetmiyormuş gibi, temizlik de eski hızını kaybetmişti. Ördek gibi sudan çıkmayan Gürdal, kucağa alınmaz olmuştu pislikten. Ama, Kadem Usta'nın gözünden kaçmıyordu bütün bu aksamlar. Şu var ki, kötüye de yormuyor bütün bunları, birgün düzeler umuyla geçip gidiyordu. Gün olacak Şükran yaptığı yanlışlığı anlayacak ve ailenin tadı tuzu yerine gelecekti.

Ama, şu da var ki, son damla bardağı taşırılmış, yepyeni ve hiç beklenmeyen bir gelişme eklenmişti bu tatsızlığa. Yani durum önce mayhoş, bir zamanda ağzı alınmayacak kadar ekşi, son durumda da zehir gibi acıydı:

Şükran yoldan çıkmış rivayete göre. Sağdan soldan fısıldayarak Kadem Usta'nın kulağını buruyorlardı: «Sen gene bizlerden duymuş olma. Adımlarını denk at. Karının gidışatını kolla!» diyorlardı. O komuşarının bu yürekten ilgilenmelerine memnun oluyor, tuhaf değil mi, kurt gibi dikkat kesilmesine rağmen bir ipucu da elde edemiyordu. Bu böyle de devam edemezdi bir var ki? İyi kötü bir son vermeliydi bu kararsız gidişe. Kadem Usta'nın yüreği, zalim küflü bir mengenede sıkışıyordu.

Bir tuzak kurmak fikrinde karar kıldı sonra. Şayet Şükran yoldan çıkmışsa bu kapana düşecek, yok eğer namusunun sahibi ise tuzağı parçalayıp geçecekti... Hergün işinden mutlaka saat (8) de döndüğü halde, yeni bahaneler uydurup (12) lere gelmeye başlamıştı Kadem usta. Günlerce şaşmamış Şükran'ı da alıştırılmıştı bu saata. Yanılıp beş dakika bile erken gelmiyor, mutlaka (12) sayısını dolduruyordu...

Ama ama, haylidir bir kararda yürüyen zaman arabası hiç beklenmeyen bir anda sapıvermiş, Kadem usta da bir akşam saat (8) de düşüvermişti eve. Bakalım kendisinin evde bulunmadığı bu saatları Şükran nasıl değerlendiriyordu? Kilide usulca sokmuş anahtarını, kapıyı gıcırdatmadan içeriye bir sansar gibi süzülmişti. Üç adımda bir gölge gibi geçmiş taşlığı, oda kapısını birden açmış ve gözlerini par par yanan bıçak gibi içeride gezdirmişti. Kalbi kulaklarında atıyordu sanki küt küt. Sevinmesi lüzumdu belki de bir bakıma, çünkü aradığı adam yok, ama tuhaf değil mi? Karısı da yoktu. Yalnız divanda tek başına oğlu uyuyordu.

Onu uyandırmadı, yay gibi çekildi mutfığa, sonra misafir odasını gözden geçirdi ve ani bir kararla sokağa fırladı. Gitti ta ilerde evinin kapısını rahatlıkla görebileceği bir köşenin başında durdu. Saatına bakıyor, sigara içiyor, beyni uğulduyordu. Sokak lâmbaları bir yanar, bir sönermiş gibi geliyordu ona gecenin karanlığında. İşte bu ışıkların altından süzülerek biraz sonra karısı yanında hovardasıyla gelecek ve Kadem Usta evinin dirliğine çomak sokan bu namussuzlarla yaka yakaya, paça paçaya hesaplaşacaktı.

Beri taraftan çın çın öten bir ses durmadan guguklu saat gibi onu uyarıyor: «Kadem usta Kadem usta, bindiğin şüphe arabasının dizginlerini sakın şeytanın eline verme! Aklını kullan hırsını değil! Öfkeyle kalkan zararlı oturur!» diyordu. Bu da bir fikirdi silkip atıvermek, yanğını benzinle söndürmeye kalmak gibi birşey olurdu, öyleyse ne yapmalıydı?

Tam işte bu sırada yolun üst başından karısı görünmüştü belli belirsiz. Yanında da bir adam vardı, ya da Kadem ustaya öyle görünmüştü. Yok

yok, beraberce yürüyor olmalıydılar. Eve gelecekler böylece ve Kadem ustanın yokluğundan faydalanacaklardı. Ama bu arada ne olmuşsa olmuş, adam yandaki sokağa sapıvermiş, Şükran da gemiş gelmiş, sokak kapısını açıp eve girmişti.

Yanlış bir hesap yüzünden evinin çok uzağında durup beklemişti. Kadem usta. Yani son süratla koşsa karısının yanından ayrılan adama yetişemezdi. Yetişse de zaten bu adaletli bir iş olmuyordu ki, neden dersek o adamın karısıyla konuşarak geldiğini şüpheye yer bırakmayacak şekilde görebilmiş değildi. İyi ama, Şükran çocuğunu uyutup nereye gitmiş ve nereden geliyordu? İşte bu soru kafayı kurcalıyordu. Kadem usta düşünerek sokakları arşınlamış, bir var ki saat (12) demeyince evine gitmemişti.

.....?
Karısı: «Yemek yemeyecek misin?» diye sorduğu zaman kısaca: «Yemeyeceğim» demiş, soyunup yatağa uzandığında da: «Hasta mısın?» sorusuna cevap vermemişti. Sonra uyumuş karısı saatlar boyu, ama o, tavana bakıp düşünmüştü. Bir ara şeytan demişti ki: Tut orospunun saçından, sürükle kanlar içinde at sokağa! Karısının gittikçe çirkinleşen yüzüne bakmış, şeytanın öğüdünü akla yakın bulmuş, ancak bu ara gözleri çocuğuna değince kendini toparlamış, çılgınca bir ataktan sakınmıştı. Gözleri kâh açık, kâh kapalı, alevi bir alalıp bir parlayan lâmba gibi uyur uyanık sabahı bulmuştu.

Sonra ayaklanmışlar ve garip bir havayla girmişlerdi yeni güne. Kadem konuşmuyor, Şükran onu kolluyordu göz ucuyla, Gürdal annesinden alıyor davranış ölçüsünü, zamansız şımarıp azar işitmekten kaçınıyordu. Kadın soruyordu kendi kendine: «Bu uğursuz suskunluğun altından neler çıkacaktı acaba?» O ara, elini cüzdanına atmış ve bir yüz liralık çıkarmış Kadem usta karısına uzatmıştı:

«Bu parayı ne yapacağım?» diye suçlu suçlu sormuştu karısı.

«Bakkala kadar git, salam al, sucuk, pastırma al, çay şeker ne lâzımsa.» demişti yere bakarak Kadem usta.

Geceki dargınlığın böylece tatlıya bağlanmasına sevinmiş kadın ve memnun bakkala yollanmıştı. Gürdal'da yumuşayan havadan payını almak istemiş: «Sucuk alıyorsun ha baba?» sorusuyla babasına gülümsemiş, şu var ki Kadem indirmemiş yüzünün asık perdesini karısının arkasından dış kapıya yönelmişti. Çok geçmeden Şükran dönmüştü bakkaldan. Ne olmuşsa ondan sonra olmuştu işte. Karısının elinden fileyi alan Kadem onu hesaplı bir kararlılıkla itmiş göysünden, kapıdan içeriye sokmamıştı ve şaşır-mıştı kadın:

«Ne yapıyorsun Kadem? Bir gören olur? Elâleme rezil oluruz» demiş, onu daha bir ölçülü olmaya çağırmıştı.

Kadem geceden beri kapalı tuttuğu sır kutusunu açmış, gözlerinden ateşler saçarak karısına ilk defa ağızını bozmuştu:

«Sen bu eve bir şartla girersin ulan orospu! Akşam buluştuğun puşta gidersin, onu alıp buraya getirirsin, benim evimi nasıl kerane yaptığınızı biricik biricik anlatırsınız, o zaman ben düşünürüm, senin bu evde kalıp kalmayacağına karar veririm, haydi siktirgit şimdi!»

Kadın ar belâsı gitmiş dolaşmış, gelmiş yalvarmıştı kapının zilini çalarak:

«Öyle değil Kadem. Senin dediğin gibi değil. Çocuğum var yapma, aç kapıyı dinle beni!» demişti.

Kadem usta biraz olsun yumuşamamıştı ama. Kadının her kapı çalısında fırlamış taşlığa bar bar bağırıyordu:

«Git ulan git peçeli orospu! Zamansız öleceksin. Dolaş da ömrün uza-
sın biraz. Ölüm saatini ben tayin edeceğim!»

Ve zavallı sessiz ayak sesleri uzaklaşmıştı sonra kapıdan, yalvaran ka-
dın sesi duyulmaz olmuştu...

Sözcüklerin en dikenlilerini seçerek, taş kırar, zincir koparır, demir
döğör gibi konuşmuştu Kadem Usta. Ben hem O'nu dinlemiş, hem de tam
karşımda oturan Gürdal'a bakmıştım. Babası bağırırken sopayla döğülen bir
kilim parçası gibi sarsılmış çocuk, yüzü renkten renge gitmişti. Boşluktan
yararlanıp sormuştum Kadem Usta'ya:

«Hepsi bu kadar mı?»

Başını sallamış acı acı gülmüştü:

«İki namusuz el ele verip kulağımıza kızgın yağ dökmediklerine göre
şimdilik yaşıyoruz.» dedi «Daha ne olsun istiyordun? Evet, hepsi bu kadar!»

Pervasız çıkışını mesele yapmak istemiyor, evhama kapılan arkadaşı-
mı daha derin açmazlara itmekten kaçınıyor, sesimin tonunu aşağıdan ala-
rak yumuşak bir tavırla soruyordum:

«Şimdi ne yapmak istiyorsun, hislerinden sıyrılarak cevap vermeye ça-
alış ama?»

O, uzun boylu düşünmeye yanaşmadı. Keskin bir satır gibi havaya kal-
dırdı elini, hızla yere savurdu sonra. Ben: «Onları keseceğim!» tehdidini
duyacağımı sanmıştım. Halbuki o, oğluna baktı bir an başını çevirip, sonra
bana döndü, yüzünü nefretle buruşturarak:

«Kan akacak!» dedi.

Ben elimde olmayarak çocuğa bakmıştım O'nun cevabını alınca. Bir
bayrak kırmızısı geçmişti Gürdal'ın yüzünden ve gözleri iyice büyümüştü.
Susmuştu sonra bir karar. Kadem usta ne diyeceğimi merak ediyordu:

«Birşey demedin Selman bey?»

«Konuşsam mı iyi olur? Yoksa konuşmasam mı? İşte bunu kestireme-
dim?»

«Konuş Selman bey konuş, beni bu çıkmazda yalnız bırakma!»

«Mantık kan kokusunu sevmez ama, bunu da düşündün mü?»

Bozular gibi oldu, ama, gerilemeye niyetli görünmüyordu:

«İşte bunu düşünmedim, cidden düşünmedim, ne var ki konuşmalısın.»

Durdum ve sonra bir perde yükselttim sesimi:

«Dokuz sene bir yastığa baş koyduğunuz zavallı bir kadını tut kolun-
dan bir paçavra bohçası gibi sokağa at sen ve öksüz bir kuzu gibi küçü-
mencik bir çocuk baksın dursun köşeden?»

Atıldı sözümü kesti:

«Günah mı işledim Selman bey? Felâketini kendi elleriyle hazırlamıştı
o!»

«Evham delilden sayılmaz ama Kadem usta? Kuruntuya yatkın kafala-
rın uydurdıkları masallar bunlar! Neden karına çocuğunu uyutup da nereye
gittiğini sormadın? Asılacak bir kimseye bile: son sözün nedir? diye soru-
yorlar. Neden sen de karına bu hakkı vermedin? İşte ben sana bunun için:
Vur, fakat önce dinle! diyorum.»

«Bende akıl mı bıraktı, bende sinir mi bıraktı o kadın?»

«Eee böyleyse, bunun bir tedavi yollarını araştırmak lâzım. Asmakla,
kesmekle neyi halledeceksin? Hergün gazetelerde mutlaka karısını kesen
bir zavallının resmi vardır. Dedelerimizin, babalarımızın kulakları da böyle
hikâyelerle doluydu. Hangi sosyal dâvayı çözmüşler şimdiye kadar karıları-
nı öldürenler?»

«Son çare gibi görünüyordu bana, içim aman vermeyen zalim bir şüp-

heyle kavruluyordu?»

«Bak iyi düşün Kadem! Bir insanın karısını hangi sebeple olursa olsun öldürmesini değil kabul etmek, biran aklımdan bile geçirmem. Boşanma yolunu neden açık tutmuşlar öyleyse? Kaldı ki sen karının namussuzluğunu ispat etmiş de değilsin. Bu bozuk düzenin evlerimize kadar soktuğu bin türlü pislğin hesabını zavallı bir kadından mı soracağız.

Daha neler söylecektim bilmiyorum, kapının zili üç defa acı acı çalındı. Tıpkı bir baykuşun harabelerde kötü haberler üstüne ötmesi gibi. Konuşmalarımınla oldukça yatışmış görünen Kadem birden canavarlaştı ve yerinden fırlamak istedi, tuttum:

«Dur Selman bey, şu namussuzla kozumuzu paylaşalım!» diye bağıyordu. Oturtum yerine. Titriyor, homurdanıyordu: «Bırak öldürmeyeceğim. Ama biraz kan akıtayım! O namussuz yüzünde bir iz bulunsun!»

Zil'yeniden çınlamaya başladı. Tek tek, aralık aralık ama bu sefer. Ne yapabileceğimi hızla kararlaştırmalıyım. Kadem Usta usluysa şimdi. Son sözü bana bırakmış görünüyordu. Ne yapabilirdim? En uygunu şu olmalıydı. Evvelâ «öldürme» tehdidini kaldırmak aradan, sonra kısım kısım bir aile barışına gitmek lâzımdı. Ama bu sefer de çocuk ağlamaya başlamıştı, hem olanca sesiyle. Ona çevirdim ister istemez, göz yaşlarıyla ıslaktı yavrucuğın yüzü. Ne var ki ilk hamlede babasını bozguna uğratmıştı. Çıkmaza düşen bir adamın şaşkınlığındaydı şimdi Kadem Usta. Zil çalınıyordu aralık aralık, duymuyordu, devamlı oğluna bakıyordu. Bir ara onu susturmayı da denedi:

«Sus be oğlum, sus be Gürdal! Zaten karmakarışık kafam? Selman bey amcanla oturduk işte. Bir iş bitirmek istiyoruz, sus karıştırma kafalarımızı.»

Kapının zili çalıyor, çocuk ağlamaya devam ediyor, Kadem usta sabırsızlanıyordu:

«Sus be oğlum, sus be Gürdal! Salam aldım sana, sucuk aldım sana otur doya doya ye be oğlum daha ne istersin?»

Çocuk susmadıktan başka zil de yangın haberi gibi hızını arttırmıştı. İki ses arasında ne yapacağımızı şaşırılmıştık. Zili dinliyor çocuğu seyrediyorduk. Bir ara çocuktaki sustu. O da kapının ziline kabarttı kulağını. Yüzü sırılsıklamdı gözyaşlarıyla. Umutlandı gene Kadem usta. Bir daha sordu çocuğuna:

«Ha yavrum? Söyle bana ne istersin?»

Başı sağ omuzuna düştü yavrucuğın, bir garip baktı Kadem usta'ya:

«Anamı isterim babal!» dedi «Anamı isterim!»

Çocuk ki bu cevapta bulundu, düştü Kadem Usta'nın başı boş bir sepet gibi önüne. Bir şimşek çakmış sanki, kırmış son inat dalını, şimdi de o sessiz sessiz ağlıyordu. Kalktım yürüdüm sokak kapısına. Kadem usta yere, Gürdal'da bana bakıyordu eminim. Açtım kapıyı, Şükran perişan, sırılsıklam bir yüzle girdi içeriye. Ağlamış ağlamış güzel gözleri şiş şişti: «Ne oluyor Şükran?» demedim. Eğdim başımı önüme. Ama, o konuştu ayak üstü. En şüpheli kulaklar bile inanırlardı bu hüzünlü sese. Kesik kesik dedi ki:

«Sen yabancımız sayılmazsın Selman abi? Senden saklayacak sırrımız yoktur bizim. Son zamanlarda kendini korumuyordu Kadem. Ben adetten kesildim. Çocuğa kaldım korkusuyla ürperiyordum. Ama Kadem: «Karnındaki kaybedersen sen: keserim!» diyordu. Dinlemedim ben onu, çünkü Gürdal'ı nasıl büyüttüğümüzü biliyordum. Ebe yemin verdirdi bana iğne yapınca. İşte benim kocamdan gizlediğim budur. Şu var ki nasıl olsa öğrenecekti. Ama, bana iki kelâmcık söyletmedi ki?»

Yürüdük sonra beraberce odaya, anayla oğul sımsıcak sarıldılar, Kadem usta başı önünde divanda oturuyordu...

demir tüccarı

Emekli öğretmen Selim Kuru adresi buldu. Baktı, dışarı uzatılmış kocaman bir levhada «Veli Pişkin, Demir Tüccarı» yazılıydı.

Önü arkası açık, hangarimsı eski bir yapıydı. İş yeri burasıydı demek. Arkada geniş bir meydan vardı. Duvarlar biriketten yapılmıştı. Kentin ortasında böyle depo olarak kullanılan külüstür yerlerin bulunmasına şaşıtı. Yolun kıyısındaki köşede pencereleri tül perdeli bir oda vardı. Kapıyı açıp başını uzattı,

— Veli bey?.. diye sordu.

Masanın başında telefonla konuşan adam başını salladı, koltukları gösterdi. Başka oturanlar da vardı. Selim Kuru ürkek ürkek girdi. Koltuklardan birine oturdu. Koltuk bozuktu herhalde, gömüldü gitti. Kol koyacak yerleri yukarda kaldı.

— Aluu... Baa bak müdürüm, valla garışmam ha! Yarın çıkaracaksın yola, ağnadın mı? Aha bak mütayitler yanımda. Dişlerini gösteriyorlar, beni yiyecekler. He he he... Valla diyom bak. Bugün yükleneceksin. Dört vagon. Unutma ha! Onları geri bırak yavu. Angaryanın inşaatları galdı diyom sağa, etmee... Sekizlik onikilik onbeşlik, ne varsa. Ne dedin? Depoda gıram demir yok müdürüm, ne diyon sen? Istasyonda gapışıyorlar valla. Vagonları gendileri indiriyorlar, efendime söyleyim, istersen atla gel de gözlerinle gör. Masırafın benden. İnan yavu, niye inanmıyon? Sen beni yeni mi tanıyon? Para var canım, istediğin kadar yollarım. Zati dün yatırdık yüz bin. Getir oğlum şu makbuzu...

Ayakta dikilen delikanlılardan birisi koştu. Çelik dolaptan kocaman dolaptan kocaman bir dosyayı çekip getirdi.

— Aha bak, dün çıkarmışız yüz bin. Yüz bin de bugün çıkarayım mı? Nasıl? Etme müdürüm, gözünü yeyim, bura Angara yavu. Bura ihmale gelmez. Adamlar tefe koyarlar sonra. Basına verirler. Millet zati ayaktaa... Ha, yirmilik mi dedin? Ne yapayım ben yirmiliği yavu? Oonluk yolla onluk. Sekizlik onluk, onikilik... Beni onlarla bu tutma müdürüm. Nasıl? He, anladım. O goley. Adresi yok, viremem. He he hee... Nasıl? Canım o goley dedik sağa. Benim işi gor tamam mı? Bugün yarın yökle, gerisine garışma. Canım Fazıl adına yolla. Gönlün olunca tekeden süt sağarsın, bilmem mi ben seni? He he he... Hadi gözlerini öperim.

Kulaklığı hızla kapattı,

— Gavvat oğlu gavvat! Analarını avratlarını... İçine ettiler melmeketin! Nerden buldular da getirdiler bu dürzüleri? Oğlum ,kuyumcu Leonu ara. Geçen gün aldığımız gümüş tabağın aynısından bir dene daha gönderdin. Kaça aldıydık onu?

— İkibin beş yüze ağabi.

— Hıh, tıpkısı olacak de. Hanımı demiş ki «bunlar çift kullanılır. Adresi al da...» görüyonuz mu puştluğu? Ulen batırdılar melmeketi, valla batırdılar! Paramızla mal bulamıyoruz. İtal etmişler. Oradan, al diyor. Para yatırdık bir haftadır ses yok. Öff...

Yakasının düğmelerini çözdü. Gözü Selim Kuru'ya takıldı,

- Hoş geldin biyefendi.
- Hoş bulduk efendim. Ben Selim Kuru...
- Ağnadım. Gusura bakma, başım telâşlı. Çay gave?
- İçmem sağol. Miğdemden rahatsızım.
- İç bişey canım. Bura ağaç kölesi mi? Soğuk bişey iç.
- Selim Kuru terliyordu. Koltuğa biraz daha gömüldü.
- Teşekkür ederim, şu arsa işi...
- Ağnadım dur, konuşacağız seninle. Arkadaşların işi bitsin. Doğan, sen de tevziyi ara. Murtaza'nın işini bari görelim.
- Önündeki telefonu masanın ucuna itti.
- Guruttular melmeketi be. Böyle idarenin...
- Yeniden söğüp saymağa başladı. İriyarı bir adamdı. Şakakları kırlaşmıştı. Sivri bir burnu vardı. Konyalı şivesiyle konuşuyordu. Birden aklına gelmiş gibi masanın gözünü çekti, yabancı bir sigara pakedi çıkardı,
- Buyurun, sigara yakın.
- Önce Selim Kuru'ya, sonra öbürlerine tuttu. Kendi çakmağı ile yaktı. Müteahhitlerden ikisi kalktı,
- Peki ağabi, biz yarın gene gelelim.
- Gelmeyin. Telefonla arayın. Mal gelirse önce size, söz...
- Aman ağabi gözünü seveyim. İnşaat kaldı, onca adama para veriyoruz.
- Ağnadım gardaşım, mal var da vermiyom mu? Parasıyle deel mi? Siz yarın arayın dedim.
- Peki, sağol.
- Çıkarlarken seslendi,
- Paranız peşin deel mi? Bizim iş parayla dönüyor, görüyorsunuz.
- Var ağabi, var. Parasız gelmeyiz korkma.
- Ben gorkmam yavu, niye gorkim? Bazı arkadaşlarınız yarın getiririm deyolar, malı alıp fırt... Kimsenin ardından goşamam bak, gusura bakmayın. Bizim işimiz peşin.
- İstersen biraz kapara verelim ağabi, dedi birisi. Buyur...
- Masanın üstüne beşyüzlükleri saymağa başladı. Veli Pişkin bakmadı bile. Kapiya çıkıp adamlarına birşeyler söyledi. Hep bağırarak konuşuyordu. Müteahhitler çıktılar,
- Allahaismarladık.
- Güle güle. Bu mütayit milleti de az puşt değildir haa... diyerek geldi. Murtaza gusura bakma da, sağa söylemiyom. Ben seni severim.
- Biliyorum ağabi, estağfurullah.
- Geçende birisi mal aldı. Çangayada inşaat yaptırmıyomuş. Neydi onun adı ulen?
- Alırıza, dedi delikanlı.
- He Alırıza. Malı aldı getti, bir hafta oldu hâlâ para getirecek. Dürzü oğlu dürzü. Biz burda para kesiyoz sankime. Çıkmadı mı tevzi oğlum.
- Çıkmadı ağabi, meşgul.
- Bidaa ara.
- Selim Kuru'nun yanına gelip oturdu.
- Biyefendi sizin sanayi tarafında bir arsanız varımış.
- Evet efendim.
- Orası hisseli mal biliyon? Ben dört hisseyi aldım. Ortak olmuşuk. Seninle konuşalım biyol. Onun için tilafon ettim.
- Evet, buyurun.

— Şimdi ben sağa durumu ağnadım de, ileride birbirimize küsmeyek. Habire gecekonda yapılıyor. Yarın bu adamları çıkarmak zor olur. İpini goparan doluyor Angaraya. Bu arsayı tek elde toplamak ilâzım. Değilse dava açmak neyi zor olur. Ya ben satayım sen al, ya sen sat ben alayım. Sona ilerde hepimiz hava alırik.

— Valla benim alacak durumum yok Veli bey. Emekli öğretmen'im...

— Öyle ise sen sat, ben alayım. İzaleyi şüyü etmiyelim. Geçenlerde iki hisseyi aldım. Getir oğlum tapuları!

— Haberim var, biliyorum. İstanbuldan bir karı koca... Bana gelmişlerdi.

— He işte. Kaça sattıklarını da söylediler mi?

— Söylediler. Metrekaresini ikiyüz yirmibeşten almışsınız. Ama... Delikanlı kulaklığı uzattı,

— Tevzi ağabey, buyur.

Kalkıp masanın başına geçti,

— Aluu... Tevzi mi? Fevzi bey sen misin? Ben Veli Pişkin. Nasılsın? Hörmət bizden, sağol. Gözümün nuru, geldi mi bizim mallar? Dün akşam hareket etmiş. Hee, iyi, Yok goçum, yirmi ton dedik, yağışın var. Mütayitler başında bekliyor. Valla olmaz!

Müteahit Murtaza Ticaret gazetesini okuyordu. Gözlüğünün üstünden baktı,

— Aha şimdi gelirim. Başkasına verme ha! Gözünü yeyim. Parasını önce yatırmışlar deyiver. O mal benim gözüm, etmee!.. Aha geliyom!

Masanın üstündeki paralara gözü ilişti,

— Şunu sayın ulen, çabuk! Vay gıçı gırık vay... On ton yetmez mi der yavu. Ne günlere kaldık be? Gurşuna dizeceksin bu herifleri vallaha. Başka türlü olmaz. Tövbe tövbe... Gak Murtaza gidek.

Gözü Selim Kuru'ya takıldı.

— Sen de gel biyefendi. Hem o işi gonuşak. Bak sağa ne diyecem. Beni dinlersen kârlı çıkarırsın.

Emekli öğretmen Selim Kuru gördüklerinden duyduklarından şaşkına dönmüştü. Şaşkınlığı yüzünden belliydi. «Bu adama kötü çattık, dedi içinden. Bu adam beni yiyecek.»

— Ben gelmeyim, dedi. İşim var. Teşekkür ederim. Sonra konuşuruz.

— Gel canım, gonuşak. Mal senin, ister sat ister satma. Ben olanı olaçağı ağnadıyım da gerisini kendin düşün. Kaç lira oğlum saydın mı?

— Saydım ağabi, on bin.

— Hıh, on bin de şurdan say.

Masanın gözünden bir demet para çıkarıp uzattı.

— Neyidi bunu veren mütayitin adı?

Delikanlılar birbirlerine bakiştılar.

— Ulen ne alıksınız be? Kâzım dedi ya herif? Yaz oraya bir yere «Kâzım'dan on bin alındı» Tarih de koy.

Selim Kuru'ya baktı.

— Yüksek mekteplerde okurlar sözüm ona. İkisini toplasan bi adam etmez.

— Sizin mi delikanlılar?

— Yok, Yanımda çalışırlar. Birisi hakim mektebinde okur. Öbürü de... Neydi Doğan senin mektebin adı?

— Akademi, dedi çocuk.

— Akıdemide okur. Emme benim gader hesap bilmezler ha!

Aralarında gülüştüler.

— Ne gülersiniz, yalan mı?

— Doğru ağabi, dedi birisi.

— Çaylar ne oldu? Bana da bir gawe söyle çabuk?

Delikanlılardan birisi koştu.

— Buyur ağabi on bin.

— Hıh, öbürlerini çekmeceye koy, kilitle.

Paraları yan ceplerine doldurdu.

— Kuyumcuyu buldun mu? Gönderecek mi?

— Söyledim ağabi, gönderecek.

— Aynısı olacak deseydin?

— Dedim.

Müteahhit Murtaza ayağa kalktı,

— Gidelim ağabi. Çaylar kalsın, sonra içeriz. Alacağımız olsun.

— Peki. Siz bilirsiniz. Hadi gidek. Gel biyefendi, maksat ehbablık etmek, alım satım değil. Orada beş dakkalık işiliz var, sonra bir yere oturur konuşurduk. Senin işi de hallederdik, gel.

Kolundan tutup çekti.

Selim Kuru «gideyim bakalım ne olacak, diye düşündü. Şu adamı biraz daha yakından tanıyayım.»

Kırmızı renkli son model, pahalı bir arabaya bindiler. İstasyondan geçip Çiftliğe doğru yol aldılar. Tevzi dediği yer o taraftaydı demek. Arabayı kendisi kullanıyordu.

Selim Kuru böyle bir arabaya ilk biniyordu. «Vay canına, dedi. Ne kadar rahat. Kaç lira acaba?» Önce sorayım dedi, sonra vazgeçti. «Bırak, kaç lira olursa olsun. Nasıl kazandığı belli işte. Kurt gibi adam. Para akıyor...»

— Vay ayı vay! dedi yoldan geçen birine. Ulen eşşek gader herif olmuş, yürümeği bilmiyor. Böylelerini Angaraya sokmicaksın canım. Gaba hat hükümmatta. Ver ellerine gazmayı küreği köyde çalıştır. Ne işleri var burada?

Müteahhit Murtaza ile Selim Kuru gözgöze geldiler. Gülümsedi ikisi de.

Çiftliği geçip Tevzi'ye geldiler. Vagontardan demir çubuklar indiriliyor. Dağ gibi yığılmıştı demirler.

— Şuna bak, bir de yok der düzüler. Gavvatlar! Gel Murtaza, tam zamanında yetiştik. Sen otur biyefendi, biz şimdi gelirik.

Cebindeki paraları yokluyarak koştu. Koca adam bir canlıydı koşarken. Tek katlı yapının önü kalabalıktı. Ellerinde bir takım kâğıtlar, dosyalar, adamlar bekliyordu. Hepsini yarıp girdi aralarından, içeri daldı.

Selim Kuru arkalarından bakıyordu. «Vay canına... diye başını salladı. Ne adam be? Korkunç...»

Arbanın içine bakmağa başladı. «Nası kazanıyorlar bu paraları derdim, demek böyle kazanıyorlar. Biraz gördüm, iyi oldu.»

Kendî durumunu düşündü. Acı bir gülümseme yayıldı yüzüne. Otuz yıl öğretmenlik. Zar zor alabildiği iki odalı bir ev. Ay sonlarını ipe çekerek geçirdiği bir ömür. Hele ki ucuz bir arsa almıştı zamanında. İlerde değerlenir de çocuklara bir güvence olur diye düşünürdü. Şimdi bu herif çıkmıştı karşısına. Ama kaptırmıyacaktı, yağma yoktu. Satmam deyip mümkün olan parayı koparacaktı.

Beş dakika sonra geldiler. Yüzlerinden işi hallettikleri anlaşılıyordu.

— Tamam Murtaza, bin bakalım. Beş ton da yarın gelen maldan veririm, oldu mu?

— Oldu ağabi sağol.

Direksiyona geçti.

— Şimdi ne yapıyoruz? Şurdan çiftlik lokantasına gidelim, acıktık. Sen bize bi yemek yidir Murtaza. Hem hocanın işi konuşuruk.

— Hay hay, buyurun.

Selim Kuru gitmek istemedi.

— Ben gelmeyim, teşekkür ederim. Sonra konuşuruz.

— Gel hoca, niye gelmiyon? Senin için gidiyoruz, gel...

— Veli bey, bakın birşey söyleyim size. Benim üç çocuğum var. Onlara bu arsadan başka bırakacağım hiç malım mülküm yok. Tek güvencemiz bu.

— Tamam gardaşım, istersen satma. Şurda bi yemek yiyek dedik. Gel, buyur.

«İyi oldu, ağır basayım şu herife. Hiç değilse bir daire parası koparayım. Onun için yüzbinin, iki yüz binin önemi yok. Ama benim için...»

Lokantaya girdiler.

— Buyur Veli beyefendi buyur. Nerelerdesin?

Patronu garsonu koşuştular.

— Şöyle buyurun, havuz başına. Ne emredersiniz?

— Soğuk rakı içeriz, değil mi? Altınbaş?

— Ben içmem, dedi Selim Kuru. Teşekkür ederim.

— Olmaz, içeceğiz. Misafirsin.

— Yok. Ben ayran içerim. Rakı içemem. Miğdem rahatsız.

Veli bey bozuldu,

— Hoppalaa... Olur mu yavu? Burda ayran içilir mi?

— Kusura bakmayın. Siz buyurun. Ben alışkın değilim, malûm ya?

— Peki. Getir oğlum, bir altınbaş. Hocaya da ayran getir. Şiş yaptır. Salata malata, getir işte. İyisinden kavun getir.

— Başüstüne beyim, hemen.

Masayı donattılar. Veli bey iştahlıydı. Kadehleri yuvarlamağa başladı. Hem konuşuyor, hem yiyordu.

— Gelelim senin arsa işine biyefendi, Metresine ikiyüz elli vereceğim. Hovardalığım tuttu hadi. Sana acıdım. Kimse bu parayı vermez, değil mi Murtaza? Üstüne gecekondu yapılmış. Hisseli bir yer. Onları yıktırmak temizlemek, efendime söylüm, zor iş. Ben böyle şeylerle uğraşmam emme girmiş bulunduk bi kere. Benim ihtiyacım yok hoca. Allahıma şükür, herşeyim var benim. Villalarım var, apartımanlarım var. Aha bu Murtaza bilir, arsalarım var. Hee...

Yüzü kızarmıştı. Kadehleri habire yuvarlıyordu.

— Kime kalacak bunlar? Dünyada bi tek kızım var. Başka kimsem yok. Yarın evlenince, efendime söyleyim, soyadı değişecek. Veli Pişkin unutulup gidecek. Başkası yiyecek bu malı, anlıyon mu?

Yüzü duygulandı, gözleri yaşardı. Bambaşka bir insandı şimdi. Selim Kuru tam burada konuşmak gereğini duydu,

— Bakın Veli bey, dedi. Bir dakika... Benim üç tane çocuğum var. Hem de iki tanesinin soyadı değişmiyecek. Bir tek bu arsayı bırakacaktım onlara. Nasip değilmiş, satacağım. Nasıl birleştirilmiş, ona da aklım ermedi. Ben tek arsa olarak almıştım. Sonradan böyle olmuş.

— Orasını bilmem gardaş. Vallaha habarım yok. Ben aldığımda his-

seliydi. İmar işleri karışıktır, belli olmaz. Demek öyle icabetmiş. Şimdi sen bu dediğim fiyata satarsan ben alayım. İstersen ben satayım, sen al. Başka yolu yok.

— Ben alamam dedim ya? Sen alacaksın. Ama değerini vereceksin Veli bey.

— Değerini fazlasıyla verdim. Gez dolaş, sor. Başkası daha çok verirsen ona sat. Hiç darılmam. Ben seni sevdim. Bak hoca adamsın. Öbür hisseleri kaçta aldığımı da biliyon.

— Onları bırak. Onlar başka, ben başka. Beni onlarla ölçmiyeceksin. Sen bu arsadan ilerde çok kârlı çıkacaksın, biliyorum. Onun için bana hiç değilse bir daire parası vereceksin.

— Fazla veremem gardaş. En iyi parayı verdim. İstersen satma, keyfin bilir. İzaleyi şüyu yaparız. Mahkeme bilirkişi kurar, satışa çıkarır. Kaç derlerse gider. Bak sana gardaşca söz, ben varken oraya başkası da giremez. Zati dört hisseyi almışım ki, heç imkânı yok. Burayı da alırım. Ona göre düşün taşın. Beni de sor, iyice tanı. İzaleyi şüyu yaptık mı zararlı çıkarsın. Senden sonraki hisseleri öyle alacam, bak görürsün. Aha bu Murtaza beni bilir. Sor gendine, deyiversin.

Müteahhit Murtaza başının sallıyordu,

— Öyle hoca, dedi. Sen sat bu dediği fiyata. İzalei şüyu yapma. Al danırsın.

—Bak o gördüğün deponun yeri var ya? Oranın yeri de aynı böyle idi. Dört hisse idi. Üçünü razı ettim. Biri satmam deyi dayattı. Sonunda ne oldu biliyon mu? Yarı fiyatına aldım. Yaa hoca, sen beni iyi tanı. Bunu da alırım emme, gıymak istemiyom. Haram karışmasın, gözyaşı girmesin diyom, ağnadın mı? Hadî bi büyüklük daha yapayım sana, paranı da peşin vereyim. Senden öncekileri bonoya bağladım, aydan aya vereceğim. Seninkini peşin, nasıl anlaştık mı? Ver elini...

— Yok Veli bey, dedi Selim Kuru. İkiyüz elli az. Hiç değilse üç yüz yapacaksın. Aşağı olmaz.

Havadaki elini birden çekti. Kızdı.

— Sen bilin. Almıyom gayri, vazgeçtim. Bu iş bitti, başka şey konuşalım.

Murtaza'ya döndü. Yüzü değişti. Selim Kuru bozuntuya vermedi. Gülmüsedî kendikendine. «Dürzûü, dedi. Hırt oğlu hırt.»

Kavundan aldı. Bir zaman konuşmadı. Murtaza sözü tekrar açmak istedi.

— Gelin şu işi bitirin. Hoca iyi adam, yazık olmasın.

— Ben ona söyledim gardaşım, eyilik etmek istedim. Ağnamadı ne edeyim?

— Neyi anlamadım Veli bey? Sen bir fiyat verdin, ben bir fiyat istiyorum. Bunda kızacak ne var?

— Yirmibeş kuruş fazla vermem hoca. İster sat, ister satma gardaşım. Mal senin. Emme sonra pişman olma. Ben o arsayı ganun yolule yüz liradan alırım. Almazsam anam garım olsun. Gör de bak.

— Niye? Yazık değil mi?

— Değil. Ben insanlığımı yaptım. Hem bitti bu iş, bırakın gayri...

— Veli bey, bak durumumu anlattım sana. Benim tek dayanağım bu arsa. Başka malım mülküm yok. Senin için fazla birşey değil. Kimseye de söylemem. Üçyüzden alacaksın. Beşyüzden alsan sen gene kârlısın. Bunu biliyorum. Ama ne edeyim, böyle oldu. Kısaca girdik, satmak zorundayım.

— Yok, almiyom gardaşım. Kalsın. Zamanı gelince alırım, heç acelem yok.

Selim Kuru yüzüne baktı, «alıp sattığı o demir çubuklarla döveceksin bu herifi» dedi içinden. «Tam bir zırtaboz. Dediği fiyaat alacak düzü. Ama satmıyacağım, ne olursa olsun.»

Yemek bitmişti. Kalhacakları sırada, Murtaza tekrar açtı,

— Hadi hoca, «he» de. Kalkmadan bu işi bitirin.

— Ben dedim diyeceğimi. Daha aşağısı olmaz. Haram olur.

Veli Pişkin kinle baktı,

— Niye haram olurmuş? Sen kaç aldın bu arsayı.

— Ben ucuz aldım. Ama onbeş yıl önce... Her şey gibi bu da pahalandı. Değerini ver, öyle al.

Başını salladı,

— Değerini mahkeme söylesin. Yarın avukatıma derim, izaleyi şüyü yapar. Kaç derlerse alırlık. Bitti bu iş. Hadi kalkalım.

Kalktılar.

Emekli öğretmen Selim Kuru o gece uyuyamadı. Yatağında sabaha kadar döndü durdu.

— oOo —

YANSIMA DERGİSİNİN CİLTLERİ ÇIKTI

Yayını 20. Sayıya ulaşan Yansima dergisinin, 1972 yılı içinde yayınlanan 1 — 12 sayısı 1. cilt olarak bir araya getirilmiştir. Yine aynı yıl yayınlanan «GÜNÜMÜZ TÜRK HİKAYESİ ÖZEL SAYISI» ise, tek bir sayı olarak, daha önce ciltlenmişti. 1972 yılın 1. cilt içinde «VIETNAM SANATI ÖZEL SAYISI» da yer alıyor.

1973 yılının ilk 6 ayı içinde yayınlanan, 13 — 17. ci sayıları kapsayan 2. cilt içinde de «SABAHATTİN ALİ ÖZEL SAYISI» yer alıyor. «ŞİİR ÖZEL SAYISI» ise, tek başına bir cilt olarak kalacaktır. Bundan sonra yayınlanan 19 — 24 cü sayılarda 4. cü cilt olarak yıl sonunda yeni bir kapakla okura sunulacak.

Yansima 1. cildi: 544 sayfa, 50 TL'dir. Yansima 2. cildi: 352. sayfa 25 TL. dir. Toplu isteklerde %25 indirimle, ödemeli gönderilir.

Yansima Dergisine yıllık abone olmak isteyen okurlarımız «Yansima Dergisi 20084379 Nolu posta çeki hesabını» kullanabilirler. Bu durumda posta gidere ödemeyeceklerdir. Abonenin başlangıç tarihi ayrıca bildirilmezse, posta çeki elimize ulaştığı an abone tarihi başlayacaktır.

doğudan, doğudan, en doğudan..

«— Bir kuş kanadının gölgesine de mi denk gelmedin beğim, tek bir eşek nalçalı, üç deve tabanlı kervan izine de mi? Demek bu elleri, bu dağları, tepeleri sahipsiz belledin, öyle mi? Yozluğuna, kelliğine baktın; toprağa elini vurdun, taşlığını, kireçliğini gördün, kimi kimsesiz belledin, öyle mi beğim?

Koca Tanrı, Adem'i cennetinden kovduğunda, Adem, uyuluk kemiğinden yarattığı Havva anamızı da yanına takıp ilk önce buralara indiydi. Buraları yurt edindi. Nice oğulları, kızları oldu. Derler ki; çalışkandılar, kanı sıcaktılar, elleri işgörüdü. El ele verdiler, toprağı işlediler, altını üst, üstünü alt ettiler: Tanrı da verimkâr oldu, güvercin kuşunun gagasında cennetinden tohumluk buğday yolladı; Adem kulumla çocukları kullarım, eksinler, biçsinler, un ufak etsinler, karınlarını doyursunlar, açlıklarını gider-sinler,' dedi.

Derler ki; bu gördüğün yıraç ovalar, yıraç yamaçlar o günlerde hep buğday deniziydi, topraktan ilkyazla bir fıskırış fıskırırdı, her bir yan yemyeşil yeşerirdi. Yaz gelirdi, bin kere bin, bir o kadar da bin kere bin beşi biryerdelerin sarısı gibi ovalar, yamaçlar sapsarı sap olurdu. Yel esti mi, iki yana boyunlarını bırakıverirdi. Hiç koptun mu buğdayı, nasıl kokar bildin mi? Bir hoş, burnunun içini gıdıklayan kokudadır, adamı mest eder, gönlünü çelir. Dağ, taş öyle buğday kokardı.

Adem'in çocukları dursuz duraksız hep çalıştılar, bu elleri dört başı bayındır etitler, kendileri de dört başı bayındır ikişi oldular; çocukları, çocukları, onların da çocukları oldu, sür git böyle yürüdü hayatları.

Güzel meyve ağaçlarını önce yabancı buldular, aldılar, aşıladılar, her bir çevreye armut ağaçlarını, elma ağaçlarını, kaysı eriklerini, gül kokulu şeftali ağaçlarını yedi adam boyu aralıklarla sürgün ettiler, fidelerini diktiler, köklerini tulum sularıyla sulayıp büyüttüler; yapraklı dallarından gölgelendiler, serinlik aldılar, çiçeklerini kokladılar, ham meyveyi büyüttüler, olgun meyve eylediler.

Arpa, buğday, kara çavdar hep ekilirdi; hep büyür, sap verir, hep vakti zamanı gelince par par oraklarla biçilirdi, harman savrulurdu. Bura insanı akıllı insandı, güzel insandı, soylu insandı. Buğdayı koca değirmen taşlarının altına verip un ufak etmesini bilirdi. Kadınları topraktan fırınlarda güzel kokulu, nar yarığı göbekten kıpkırmızı ekmekler pişirmesini bilirdi.

Avlık hayvanlar boldu; sürüyle gezerlerdi, insandan korkmaz, insandan kaçmazdı. Keyf için bir kimse bir hayvanı öldürmezdi. Kudretten sürme gözlü ceylanlar, çatal boynuzlu geyikler, derileri tir tir titreyen karacalar, yavru cerenler kalem ayaklarını göğüslerine varan otlara süre dolaya suya inerlerdi.

Her bir yer su idi, her bir yerden billur kaynaklar fıskırırdı, her bir kaynaktan şeker şerbet sular akardı. İçmeler doyamazmışın, tadına kanamazmışın, benden çok daha kocamışlara onlardan çok daha kocamışlar, onlara da onlardan çok daha kocamışlar böyle anlatırlarmış, böyle böyle derlermiş.

Her yerde barış varmış beğim, her yerde insan, insanmış. Büyük küçük, genç yaşlı, kadın erkek, soylu soysuz herkese insan derlermiş; 'sen insan-sın, insanlığını bil, insanlığını karşındakine bildir, karşındaki de hem kendi insanlığını, hem senin insanlığını bilsin!'

Karınca lar suya varırmış da inciten olmamızmış. Nice beyler, ağalar soydan gelmeler, soya gitmeler beyliklerini, ağalıklarını bilip çevredekilere kaşının üstünde gözün var, dememişlerdi. Ha karınca derlermiş, ha insan. İkisini de bir tutarım, ikisini de incitmem, ikisine de kaşının üstünde gözün var demem.

Öyle kişilermiş, öylesine insanlanmış, beğim!

Gel zaman git zaman bir evcilliktir başlamış. Mal derdi, mülk derdi sar-mış insanı. Eline iki kazık alan, ben diyeyim bin, sen de bin kere bin adım bir doğuya gitmiş, dönmüş; bir batıya gitmiş, dönmüş; bir kuzeye gitmiş, dönmüş: İşte bura, bura, bir de bura ile bura benimdir, ben kendime mülk eyledim, demiş, dört bir yöresine kazıklarını çakmış.

Bu kadarla kalmış mı, yetinmiş mi beğim?

Hayvanları almış, her birine gücünü yetirmiş, ehil, evcil etmiş, soyuna sopuna, kendine bağlamış. Birken beş etmiş, beşken on, onken yüz, yüz-ken bin, binken bin kere bin!

İlk katillik de bundan doğmuş, beğim; ilk adam öldüren, malına mal, mülküne mülk, toprağına toprak katanmış. Malsız mülksüzü, tüysüz teper-sizi, topraksızı, hayvansızı buyruğu altına alıp bir topan ekmeğe, dört du-varlık bir kovuğa, bir avuçluk beze kurban eden, ilk katilliği işleyenmiş, be-ğim!

Azmış bunlar, azınlıkmişler ama akılda yekta imişler, beğim. Herkesi horlar, kendilerince büyüklük taslar, gün doğumundan gün batımına dek soydaşlarına, kendi gibi insan kısmısına hep kötülük düşünür; aman ne et-sem de şunları, şunları büyüklüğüme, kişiliğime râm etsem, hepsini, hepsin'i kendime çalıştırsam... diye kurarmış.

Bura adamı gönlü yücedir, beğim, gözü yere bakar ya, onuru göğ-e erer, ayaklar altına alınsın hiç istemez. Yumuşaktır, dikbaşlığı sevmez, hu-yunda, suyunda yoktur. Kuyruğına basmazsan sesini bile çıkarmaz. Vakta ki, damarını attırmayasın, vakt ki huyunu çevirmeyesin, vakta ki adamlığını unutturmaya götürmeyesin işi.

O zaman, beğim, o zaman işte, bura adamının şaki atar. Gözü döner, dünyayı görmez. Dünyayı, neyi hiç görmez. Kurdu, kuşu, karıyı kızanı, otu, ağacı, taşı toprağı, börtü böceği, göğün mavisini, bulutun akını, yelin esgi-sini, karıncanın tıptırtısını, suyun akarını, yağmurun ip'ini, toprağın küpür-tüsünü, atın kişneğini, kuzunun melemesini, dananın böğürtüsünü, yayığın dövgüsünü, sütün kaymağını güneşin batkısını, seherin şavkını, dağnergis-lerinin sarısını, menevşenin morunu, kümbet balını, tereyağlı yukayı, tulumlu sokuyu neyi gözü görmez.

Çok kanlar akmış o günlerde. Bu gördüğün dağlardaki yozluklar, kel-likler, bu gördüğün ovalardaki toprak; kireçe, taşlığa dönüşmüşse, hep bu kanların, bu akan insan kanının belâsınadır. İnsan kanı, aktığı yeri besle-mez, kurutur. Insandan kurban olmaz, beğim. İnsan kanı, içici tüketicidir. Suladığı yer hemencecik yanar, kavrulur. Bire bin veren buğday gelsin, bire yarım verirse, tohur olursa, ilkyaz da yeşerirse, topraktan kendini dı-şarı atarsa, kıpır kıpır ederse, işte ben burdayım, beğim.

Olmaz, olamaz. Hiç olmaz!

Bura adamı baş kaldırmış, beğim; ilk katillik, işte o dediğim toprak çevirenlerden, malcılardan mülkçülerden, evcil hayvancılardan, kendi oturup kendi gibi insanları kendine çalıştıranlardan gelmiş, beğim.

Bura adamını bura adamı katillige sürmüş. Çok kanlar akmış o günlerde; dereler gibi, yağmur selleri gibi kanlar akmış. Derler ki: O zamanlar kimsenin kimseye zarar vereceği, yaralayıp, öldürüp kanını kara toprağa akıtacağı ne bir silahı vardı, ne birşeyi. Barış oldu mu ora adamı silâhı neyi n'apsın, beğim?

Sana sataşan, seni ezen, seni zorl azora koşan, sırtına binen olmazsa, çoluk çocuğuna dın diyen çıkmazsa, mutlu kutlu yerinde yörende yaşar gidersen, silâhı neyi n'apsarın, beğim? Dardin yoksa, dermanını ara diyen mi olur sana? Dertsiz baş zaten dinç olur, beğim.

Ne dedim? Ezmişler, ezdirmişler, katillik etmişler, dedim. Doğru dedim, beğim. Kuyruğuna basmışlar, gözüne çomak sokmuşlar, ekmeğine el sürmüşler, sofrasını talan etmişler, dört duvarlı kovuğunu dört duvarlı zindana çevirmişler: 'Hak mı, ne hakkı, senin hakkın yok bu dünyada,' demişler. 'Hak dediğin değirmende olur,' demişler.

Doğrudur beğim, hak değirmende olur, biz bunu böyle biliriz. Ama dünya koca bir değirmendir, beğim. Habire döner, adam öğütür, umut öğütür, gün öğütür, gec öğütür, ömür öğütür. Ama hak öğütmez, beğim. Adam hakkı, insan hakkı öğütmez.

O zaman, beğim, o zaman işte, baş kaldırmış bura adamı. Öyle olmaz, böyle olur, demiş, baş kaldırmış. Katillik edenlere katillik etmiş; taşla, sopayla, dirgenle, tırmıkla, eline neyi kaptıysa, neyi geçirdiyse onunla kanını içeceklerin kanını içmiş; çok kan akmış, beğim, çok kan akmış. Kanlı gagalı leş kuşları adam ölüsü yemekten karınlarını patlatmışlar, çatladak çatlamışlar. Küçük çaylar, büyük çaylar kan çaylamış hep, ovayı kan basmış, kan götürmüş. O kadar çok kan akmış, o kadar çok kan akmış ki beğim; kan, ovoidan toprağı kusturmuş. Kujuk kan önce yamaçlara, yamaçlardan dağlara doğru yürümüş, çıkmış.

Kan bu, beğim. Aktığı yeri, suladığı yeri beslemez, kurutur. Kurutmuş her yanı. Dağlar, taşlar gündüzkü koyungözleri gün batımında nasıl yavaş-cacık süner, taçyapraklarını küşüp göğsünde toplarsa öyle olmuş. Her şey kavrulmuş, yanmış. Kan, yakmış, kavurmuş her şeyi.

Insanlar hep ölmüşler, beğim. Geriye bir kocamışlar, bir kundaklı bebeler, bir kadın kızlar kalmışlar.

Sonra katillik bitmiş, önu alınmış, ardı durmuş. Bir de bakmışlar ki, herkes ölü, herkes uçmağa varmış. Bir kocamışlar, bir kundaklı bebeler, bir kadın kızlar kalmışlar. Ağıtları gökleri tutmuş, günlerle gecelerle ağıt yakmışlar, ölülerini leş kuşlarından kurtarmaya çabalamışlar. O kadar çokmuş, o kadar çokmuş ki, ölüler, beğim, baş edememişler, gömmekle bitirememişler; kanlı toprağı kanından, kanı topraktan ayıramamışlar bir türlü.

Öylece bırakmışlar, çekmişler, gitmişler.

Nerye gitmişler, beğim?

Kimseler bilmiyor bunu.

Benden daha kocamışlar, onlardan daha kocamışlar, onlardan da daha kocamışlarla onlardan daha daha kocamışlar da bilmiyor. Yalnız hep doğruya gitmişler, hep doğruya, hep doğruya. Belki doğudan da doğruya.

Doğudan da doğru, nere olur ki? Kimse bilmiyor, dedim ya beğim, hiç

kimse bilmiyor. Belki Hürmüz Denizi'ne, belki Fars'a, Acem'e, Irak'a, Azarbaycan illerine, Küçük Ermenistan'a, belki Büyük Ermenistan'a, belki diyar-ı Musul'a indiler.

Nasil gittiler, neyle gittiler? Onu da bilen yok. Çok evvel eskiden Arap atlarından da soylu, sırma yeleli, kalem bilekli, kocaman gözlü, ıslak bakışlı, karnı varla yok arası, rüzgârdan hızlı atları varmış. Katillikte ola ki bu atlar da telef oldu, onların da kanları bu topraklara döküldü, soylu kanları insan kanına karıştı. Katillik bu, her şey olur, beğim.

Ama kadınları kızları eşkındiler, her biri o soylu atlara zor değişilirdi. Yay bacaklıydılar, upuzun bacakları vardı, düztaban değillerdi, kalçaları çok yukarda, neredyse omuzlarına yakındı. Memeleri hep diriydi. Elleri küt parmaksızdı, söğüt dalına benzerdi, ince ama tuttuğunu koparırdı.

Ola ki, bu kadın kızlar kundaklı bebeleri sırtlarına vurdular, kocamışlarını önerine kattılar, koltuklarına girdiler, yürüyün, yetti, dediler, yollara düştüler.

Nereye gittiler?

Dedim ya beğim, doğuya, daha doğuya, en doğuya gititler.

Bilirsin, beğim, gün günü izler, günler haftayı, haftalar ayı, aylar yılı. Birbirini yiyerek büyür bunlar. Böyle olmuş o göçün ardı sıra. Böyle olmuş; gün günü, gün haftayı, hafta ayları, aylar da yılları yemiş, bitirmiş. Nice zaman olmuş, nice mevsimler gelmiş geçmiş; kundaklı bebeler büyümüşler, kadın kızlar kocamışlar, koca kişiler vakitleri bir tamam olmuş, uçmağa varmışlar.

Büyüyenler gelinlik, damatlık çağına ermişler. Toy düğün olmuş, zaman su gibi akıp gitmiş yine. Eksilenler eksilmiş, doğanlar doğmuş, yenile gelenlerle boy, büyümüş de büyümüş. Genişledikçe genişlemiş.

Hep göçükcü olmuşlar bunlar, beğim. Yerleşikliğe karşıcı olmuşlar. Ne geldiyse başımıza, yerleşiklikten geldi, demişler. Eksik olsun yerleşiklik, göçükcü oluruz, hayvan güderiz; eti, sütü, tüyü teperi bize yeter de artar bile, demişler. Hep gezmişler, ora senin bura benim gezmiş oğlu gezmişler.

Eh, bilirsin beğim, dünyamız elma gibi yuvarlaktır. Bir yerden çıktın mı, ister atlı, ister yaya ömrün yetti mi gide gide yine o ilk çıktığın yere vasıl olursun.

Bunlar da göçükcü olunca ora senin, bura benim diye diye yıllar, belki yüzyıllar, bin yıllar sonra eski anayurtlarına gelegelmişler.

Bildiklerinden mi? Atalarının kanları çektiğinden mi?

Dünyanın, insan kısmısının bin türlü hali, beğim! Şundandır diyebilir misin? Kimbilir, alınyazılarındandı. Güzel Rabbim, kurban olduğum Yaradanım, o boya, alınyazısını böyle yazmıştı da onlar da kalkmışlar, yazgılarına uyup eski atayurtlarına böyle gerisin geri dönmüşlerdi. Olmaz mı, beğim?

Gelmişler, beğim, mekân tutmuşlar bu elleri; bu dağları, tepeleri, bu ovaları, bu yamaçları, bu ıssızlığı, bu insansızlığı, bu yokluğu, yoksuzluğu.

Bu ellere gelmişler, durmuşlar. Zingadak durmuşlar, bir adım öteye atanı çıkmamış; herkes, yediden yetmişe karı kızan, çoluk çomak geri durmuş. Yolumuz bitsin, derdimiz dinsin, dermanımız burada nolsun, demişler. Hayvanlarını yaymışlar, denklerini çözmüşler, güle oynaya mekân etmişler buraları.

Sen rızık de, beğim, basiretleri bağlanmış, yazgıları böyle yazılmış, de;

ne dersen de, olan, böyle olmuş. Bir kolu buraya konmuş, bir kolu Hürmüz Denizi'ne yayılmış, bir kolu doğru çizgi üzerinden Malatya, Maraş illerine uzanmış, bir çok kolları da Fars'a, Acem Irak'a, Azarbaycan'a, Küçük Ermenistan'a, Büyük Ermenistan'a sarkmış.

Doğuda, en doğuda dağlık arazi pek bulunmadığından bu yerler daha ovalık yerin adamı imişler. O yüzden mekân diye dağlardan ovalara akmışlar, ovaları tutmuşlar. Tutmuşlar ama devir atalarının devri değilmiş, o devir çoktan geçip gitmişmiş. Hiç kimsenin olmayan, yalnız Rabbimin, kurban olduğum Yaradanımın olan bunca dağlar, taşlar, dereler, tepeler, ovalar, yamaçlar, düzlükler, engebeler sahip değiştirmişmiş. Adına Dahlak dedikleri bi: hükümdar, hem İrana, hem Turan'a baş olmuş, bu elleri de kendi ellerine katmışmış.

Ceberrut, aksi, nekre, kötünün kötüsü, her bir katillige göynü kafrası yatkın bir adammış. Halkını inim inim inletirmiş. Ama Rabbim, kurban olduğum Yaradanım, neye kaadir değildir ki, beğim!

'Sen, benim yaratığım insan kuluma bir kulluk daha ettirir, kula bir ikinci kul kılasan; ben senden bunun hesabını sormaz mıyım ey Dahtak, sen beni, benim yüce gücümü bilmez misin, sen beni tanımaz mısın, tanımazdan mı gelirsin?' demiş.

Bilmez misin ki, beğim, kurban olduğum Yaradanım, kendisinden korkup kötülüklerden sakınanlara doğru yolu göstericidir. Kâfirlerin gönülleri-ne, kulaklarına mühür vurmuştur, gözlerini perdelemiştir. Onlar doğru satıp eğrisini almışlardır. Bu alış veriş onlara bir kazanç sağlamamıştır, asıl doğru yoldan sapmışlardır. Halleri, durumları bir ateş yakıp aydınlanmak isteyen bir kimseye benzer ki, ateş, çevrelerindeki şeyleri aydınlatınca, Rabbim, onların ışıklarını söndürür de kendilerini karanlıkta bırakır, görmez olurlar. Yahut da karanlıklar, gök gürültüleri, şimşeklerle yüklü buluttan boşanan yağmura tutulmuş olanlara benzerler ki; ölüm korkusu ile yıldırımın sesini duymamak için parmaklarıyla kulaklarını tıkarlar.

Bilmez misin ki, beğim, kurban olduğum Yaradanım, insan kısmısı için, yalnız onun için yeryüzünü döşek, gökyüzünü tavan yaptı. Gökten yağmur yağdırır, onunla bitirip büyüttüğü meyvelerden insan kısmısına rızk yaratır. Onun için kendisine ortak koşulmasını istemez, onun için kula kul olunsun istemez, kula kulluğu yakıştırmaz.

Onun için, beğim, kurban olduğum Rabbim, bu Dahtak'a bir yerlerinde iki ejderha ile yılanın başına benzer iki kemiğin çıkmasıyla bir hastalığa müptela kılmış. Hekimler, nice hekimbaşılar derman bulamamışlar, adına kanser dedikleri bed bir hastalıkmiş ki, devası yedi düveide yokmuş, bulunmazmış.

Bu garip hastalıktan, yakaladığı onmaz, acı verici nöbetlerinden ötürü Dahhak'ın rahatı iyice kaçmış. Ayrıca, bu hastalığı iyileştirmeye girişen, tedavisini üzerine alan nice usta hekimler, hekimbaşıları da bu uğurda olanca çabalarını harcamalarına karşılık, çaresizlik içinde kalakalmışlar.

Günlerden bir gün, mel'un şeytan, kurban olduğum Rabbimin bütün kötülükleri üzerine olsun; Dahhak'ı yoklamak, ona iyileştirici bir ilaç sâlık vermek isteyen bir hekim kılığında çıkagelmiş.

Mel'un, Dahhak'la karşılaşır karşılaşmaz, «Senin iyileşmen, bu kanserli çiban başına genç insanoğullarının beyinlerinin sürülmesine bağlıdır,» demiş.

Ne kadar kötüdür, beğim, o mel'un böyle deyince, yöneticilerin de aklı hemen yatmış buna. Mel'un öyle dedi diye, öyle yapalım, demişler.

İşe bak ki, beğim, bir rastlantıyla mel'unun dediği de doğru çıkmaz mı? Çıban başına genç bir insanoğlunun beyini taze taze sürülür sürülmez, acı, o saat durmuş, hasta kendini iyiden saymış. Acı geldikçe; gelsin, demişler, genç bir insanoğlunun beyni; çabuk gelsin genç bir insanoğlunun beyni ki, sürelim yaraya, acı dinsin, hükümdar Dahhak kendini iyi saysın.

Hiç genç oldun mu, beğim? Yani ya, genç olduğun günlerini hiç anırdın mı, hiç gözlerini şöyle bir yumup genç günlerine gidip gidip geldin mi, beğim? Hiç genç adam sahibi oldun mu; kız, oğlan bir çocuğu, ana rahminden sonra gün be gün büyüttün mü? Sütünü verdin mi, altını değiştirdin mi, ishalini dindirdin mi, ağladığında için berkti mi, ateşi çıktığında aman doktor, dedin mi, ilacını ilaç, hastalığını hastalık bildin mi? İlk dişini çıkardın mı, ilk sözünü ettin mi, birlikte ilk adımı attın mı, elini eline aldın mı, tıpış tıpış yürüdün mü; düştün mü, dizini yaraladın mı, ağaçlara tırmandın mı, komşunun bahçesinden erik çaldın mı, oğluyla dövüştün mü, okula gittin mi, A dedin mi; N'yi yanına katıp AN' A'yı her ikisiyle bitiştirip ANA dedin mi, karatahta önüne dikildin mi, tebeşiri parmaklarınla kavradın mı, öğretmeninden azar yedin mi; uzun pantolon giymenin ateşini duydun mu, erginliğe erdiğin günü iyi bildin mi, kadına kıza başka bir gözle bakmalara yöneldin mi? Ha, beğim, ha?

İnsan yavrusu bir gariptir, başka yaratıkların yavrularına benzemez. Kurdu, kuşun, kedinin, köpeğin, aslanın, kaplanın yavrusunu kendi başına bırakırsan da büyür. Ama insan yavrusu büyümeyebilir, beğim. Nazlıdır o, incedir, ürkektir; bir gazelden, bir cerenden daha ince, daha ürkektir, daha narindir. Saksı çiçeklerine benzer. Zamanında sulayacaksın, zamanında güneşe vereceksin, zamanında börtünden böceğinden ayıklayacaksın ki, büyüsün, gönensin, yücelsin, kocaman olup erginleşsin.

Bunu bilirsen, kırdırmazsın genç adamı beğim. Yumurta gibi alıp kafa kafaya tokuşturamazsın, öldürmezsin, öldürtmezsin, bileğine kelepçe, ayağına pranga vurmazsın, zindanlara atmazsın, gözüne mil çekmezsin. Kafasını ortasından yarıp beynini çıkarmazsın, ikiye bölmezsin, yağup temizlemezsin.

Ama Dahhak'ın adamları öyle yapmamışlar, beğim. Mel'un şeytan, güzel Rabbimin, kurban olduğum Yaradanımın bütün kötülükleri onun üzeri-ne olsun; öyle dedi diye günde iki kişinin öldürülmesine, öldürülüp kafaları ortadan yarılarak beyinlerinin alınıp hükümdarın kanserine, hiç iyileşmeyen bu garip hastalığa sürülmesine karar vermişler. Bu durum, taşıdığı yüzkarası zulme, bir o kadar açık haksızlığa karşılık hep sürmüş, hep sürmüş gitmiş.

Sonunda, beğim, günde iki kişiyi, iki genç insanoğlunu; o saksı çiçeklerine benzeyen, gazelden, cerenden daha ince, daha ürkek, daha narin iki genç insanoğlunu öldürüp beyinlerini almakla görevli adamın gönlü iğrenmiş. Besbelli, güzel Rabbim yüreğine iyiliğini, insanlığını salıvermiş ki, böyle olmuş. O yürekle, o iyilik, o insanlıkla günde iki kişi yerine bir kişi öldürmeye başlamış. İkincininki yerine bir kuzu beyni eklemeye, berikini de gizlice serbest bırakıp şehirle insanlı yerleri terketmesini, insanoğlunun izlerinden uzak dağları, engin yerleri yurt edinmesini tenbih etmeye karar vermiş.

Bu insancıl davranış, yani her gün bir kişinin serbest bırakılması, insan-

dan uzak arazideki bir alanda, bir çok dil konuşan, çeşit çeşit, ben diyeyim yüz, sen de bin çeşit boylardan olma insanoğullarından büyük bir boyun meydana gelmesine yol açmış.

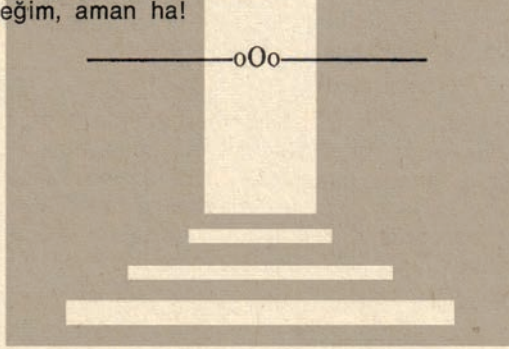
Bunlar aralarında evlenmişler, üremişler, türemişler. Sonunda çocukları, torunları, şusuları busularıyla bütün o geniş yöreleri doldurakomuşlar. Dilleri değişmiş, yeni bir dil konuşur olmuşlar. Sonra alçak ovalara, yüksek dağlara yayılmışlar, sonra oralarda tarımcılık, hayvancılık, tecimcilik yapmaya girişmişler. Dağ başlarında köyler, kaleler, kentler kurmaya başlamışlar. Sonra bir çok boyları varlıklı olmuş, ovalara, tepelik yerlere de girmişler.

İşte, beğim, o varlıklı, o adam, o güzel insan boylarının en yücesi diyeceğim Botan Beyi'nin boyu, öylesine ortaya çıkmış; gür gür akan bir kaynak gibi dört bir kola yayılmış, çevresini donanıp bir güzel gönendirmiş.

Memo da, Z'in de o boydan gelirlerdi; o boyun adamı ,o boyun görkemli insanlarındandı. Soylu, gönlü yüce, yüreği dağ doruklarındaki rüzgârın kirletemediği apak karlar kadar temiz insanlardandı.

Yazdın mı, beğim? Bir bir yazdın mı dediklerimi? Kendinden hiç bir şey katmadın, eklemedin, değil mi? Sonra bana inanmazlar, sana da inanmazlar ,beğim. Hiç ama hiç inanmazlar!

Aman ha beğim, aman ha!

TÜSTAV

Ülkemize Nâzım Hikmet'in poetikasını, edebî kişiliğini derli toplu inceleyen ilk kitap

NÂZİM HİKMET ÜZERİNE

(Nâzım Hikmet'in Şiirlerinde Dün ya Görüşü Olarak Diyalektik Materyalizm)

ZÜHTÜ BAYAR

Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 2. basım, 160 s. 10. Tl. Tel Yayınları

ÖMER
FARUK TOPRAK

ay ışığı

7,5 Lira

YEDİTEPE

Posta Kutusu , 77, İstanbul.

devrimci öğretmen kıyımı

Bugün Atatürk'ü bağımsızlıkçı diye ele alan; Türkiye'ye açık-pazar yasalarını, kurumlarını, bağımlılık soysuzluğunu getirdiği için «Tanzimat» olayından övgüyle değil de yergiyle söz eden; az topraklı köylüyü aracı-tefecî tüccar önünde örgütlemeye çalışan; topraksız köylüyü ağaya karşı dirence çağıran; halkının çıkarını üç buçuk hacıyatmazın çıkarına yeğleyen ve bu uğurda yol alanları kutsayan, çevresine de öyle belleten; en güzel yarınlar için kalemini bilemiş, «tırnakları sökülene dek» yazmaya and içmiş *Fakir Baykurt*, *Aziz Nesin*, *Bekir Yıldız*... gibi yazarlarımızın yapıtlarını öğrencilere sağlık veren öğretmenlerin sürüldüğü, görevden uzaklaştırıldığı, 142. çengele taktırıldığı bir gerçek.

«Edirne'den Ardahan'a» uzanan topraklarda salt A,B,C, öğretmekle yetinen iki yüz yirmi bin öğretmenin yanında bu bin öğretmen «haritada bir nokta» aslında. Devrimcilikleri, yurtseverlikleri, olumlu özleri bütün öğretmenlere yayırlamayacak bir sayı. Fakat buna karşın bakanlıktan lokallere, partilerden basına dek her yerde bir «kıyım» hem de «devrimci kıyım» değil çok genel ve soyut anlamda «öğretmen kıyımı» sözü dolanmada. Ve her sınıf, her parti konuya değişik açılardan yaklaşıp «öğretmen kıyımı»na değişik anlamlar yüklemekte.

Örneğin burjuva basının burjuva sosyalist yazarları, kıyım olaylarını öğretmenin evinde çıkan Ecevit'in kitaplarına, tahtaya İngilizcesi yazılan «Karadeniz'e bir Amerikan uçağı düştü.» tümcesine, öğretmenin cuma namazına gitmeyişine, bir okulun temel atma töreninde bulunmayışına... Bağlamakta Okuduğu, deresi çekici yaptığı, düşündüğü gibi yaşadığı için öğretmeni kitap düşmanlığına, bakanlığa, hoggörüsüzlüğe karşı savunmakta. Giderek eğitimin temel ilkelerine ters tutumlar taşıdığını bakanlığa örnekleyip uygulamadan vaz geçmesini istemekte, kıyım ugrayanların «sayın muhbir»lerin, üç-beş taşra politikacısı ya da yöneticisinin hışmından kurtulamamış bahtsız, şanssız kişiler, kurbanlar olduğunu söylemekte.

Bazı bazı da kıyılanların yeni Kubilaylar olduğu savı yayılıyor. *Kubilay* bugünkü kıyılmışların her yönden simgesi olarak sunuluyor. Bunlar da *Kubilay* gibi laik, *Kubilay* gibi Batıcı, *Kubilay* gibi çağdaş uygarlıktan yana deniyor. Ve kıyımçılar da *Derviş Mehmet*'le hempalarına benzetiliyor. Yani öğretmenin *Kubilay* gibi laik, onun gibi Batıcı, onun gibi çağdaş uygarlıkçı olan tekeli sermayenin devlet adamlarınca kıyıldığı görmezlikten geliniyor.

Laik ve çağdaş uygarlıkçı bir yönetimin laik ve çağdaş uygarlıkçı olduğu için memuruna kıydığı savındaki saçmalık ve şeriatçılarla tekeli sermayeyi aynı bütünde görme şaşılığı kıyım nedenini doğru saptadığımızda yok olur. Tekeli sermaye kıyım çarklarını laiklik, çağdaşçılık gibi entipiften nedenlerle değil ancak ve ancak üretim araçları mülkiyeti ve üretim ilişkileri üstüne kendininkilere aykırı görüşlerle karşılaştığında çalıştırır. Hem de görev ve mevki ayırımı yapmadan. Çarkı öğretmenden gençliğe, profesörden işçiye, askere dek döndürür. Bazen 142'yle çıkar, kanıtlar dam için yeterli çıkmayınca da disiplin yönetmeliğiyle. Bu yüzden öğrenciye öğütlenen romanlar, cuma namazına gitmemeler, tahtaya yazılan tümceler kıyımın gerçek

nedeni değil disiplin yönetmeliğini uygulayabilmek için bulunmuş kılıf nedenlerdir. Burjuva basın kıyımlara eğilmesi ve kıyılardan yana çıkması da gelişen tekeli sermaye önünde git gide zayıflayan küçük ve orta burjuvazinin ortak düşmana karşı devrimcilerle güç birliğine, yıpratma taktikğine girmesinin sonucudur.

Öğretmenin devrimci örgütü TÖB-DER devrimcinin özlediği düzenle küçük ve orta burjuvanın özlediği düzenin ayrımlarını çok iyi bildiği gibi şunu da iyi bilmek zorundadır. Tekelci sermayeye göre insanıyetçi kalan ama yine de var olan düzenle uyuşan burjuva sosyalist yazarlarının koruyuculuğu «kıyım» olayını kitlelere duyurmak, devrimci öğretmeni ekonomik ve politik güçlere karşı daha sağlam göstermek yararları yanında kıyımın gerçek nedeninin gizlenmesi, özlenen düzenin bulandırılması, kitlelerin yanlış bir devrim modeli tanınması sakıncalarını da yüklenmiştir. Bu sakınca ancak eleştiriye açık bir ortaklıkla giderilebilir. Yoksa koruyucuların tanımladığı, çizdiği öğretmen modelini benimseyerek değil.

Aslında «devrimci kıyım» olan bu olaylar burjuva basının konuya eğilişi biçimi; mince geneleşip soyutlanarak «öğretmen kıyımı» adıyla yayılmakta. Öğretmenlerin laik, özgürlükçü, Batıcı, çağdaş uygarlıkçı olduğu için kıyıldıklarını okudukça iki yüz yirmi bin öğretmen kıyım (!) sırasını beklemekte. Bakan «Hiç bir öğretmen hakkında ihbarlarla kovuşturma açılmayacaktır.» deyip bakanlıkla A,B,C öğretmeni arasındaki, gerçekte hiç kopmamış bağı, fırsatı değerlendirip yeniden sağlamlaştırmakta. «Türkçülüğün Esasları»nı okuduğu için kıyılacağını uman milliyetçi edebiyatçı Tevfik Ziya Bey bu açıklama karşısında rahat soluklanmakta. Öğretmenler kurulunda ek ders ücretlerinin artması gerektiğini savunarak solculuk (!) yaptığı için kıyım sırasını bekleyen, aslında ne sağ ne solu her daim spor-totoyu tutan jimnastikçi Gürol şipşak bakancı oluvermekte.

Asıl bakılması açığı, görülesi temel neden gizlenip devrimci öğretmen üretim araçlarının mülkiyetini elinde bulunduranları ürkütmeyecek birtakım blöf problemlerin içine çekilince, tekeli sermaye, çirkin politikacı aracılığıyla bir başka kazanca da kavuşuyor. Politikacı «Öğretmenler mağdur durumdadır.», «Öğretmen meseleleri halledilecektir.», «Öğretmenler eğitim ordusunun görevlileridir, onlara da iş gücünün zammı verilmelidir.» yaygaralarıyla öğretmenin şimdilik bilinçsiz, yönsüz ama bir gün kesinlikle patlayacak öfkelerini yavaşlatmakta, törpülemekte, giderek, onu öfkeli yapan politikacıyı, dolayısıyla egemen sınıfları, yani kendisini yine onun eliyle sandıktan çıkartmaktadır.

Bu hayhuy içinde gürlüğe giden, at izinin it izine karıştırıldığı ortamda yapayalnız bırakılan, her gün bin kez kıyılan «devrimci öğretmen» olmaktadır. «İhbarlarla kovuşturmanın açılmadığı, öğretmenin sorunlarına politikacının da eğildiği» sanısıyla düşüncesine yön veren çevre işinden, öğrencisinden, aylığından, hattâ özgürlüğünden edilen devrimci öğretmeni görüp işittikçe «işin içinde bir iş var» deyip A,B,C öğretmeni kendi öğretmenine yeğ görmekte, ya da —çok az da olsa— yanlışlığın kurbanı gördüğü öğretmenine sahiplenmektedir.

Bu durumda; kıyım nedenleri üstüne yaratılan belirsizlik, «devrimci kıyımı» yerine «öğretmen kıyımı» tanımlamasının getirilişindeki yanlışlık ve art niyet, «devrimci öğretmen»in konuya doğru eğilmesine, üretime katılmayan devlet memurlarının da üretime katılan işçi, köylü ve öteki emekçilerden yana bir ideolojiyi kendi konularını gereği benimsemek zorunda olduklarını anlayıp bunu yaymasına, kısacası sınıfların daha belirginleşip sınıfsal bilincin kazanılmasına dek sürecektir.

«demirciler çarşısı cinayeti» ve insan

Yaşar Kemal, «Demirciler Çarşısı Cinayeti»nde; ilkel toplum birimi olan göçebe kabilelerin, sonradan yerleşik üretim biçimine dönüşen feodal düzendeki yaşantılarını ve çeşitli nedenlere dayanan kan gütme olayını anlatır.

Romanın temel örgüsü kan gütme olayı üzerine kurulur. Kan güdümü aslında, şeref, erkeklik anlayışı, saldırganlık gibi nedenlere bağlanabilecek gelişigüzel bir olay değildir. Günümüzde bile feodal kalıntıların süregeldiği Doğu-Güney Doğu Bölgelerinde bu tip olaylara yer yer rastlanmaktadır. Kan gütme sorunu çeşitli nedenlere dayanırsa da, temel nedeni; toprak mülkiyeti ve ağa-köylü ilişkileri ile ilgili olaylara dayanır. Nitekim Yaşar Kemal, romanda anlattığı bu olayın çıkış noktasını kesin bir nedene de bağlamamıştır. «Belki bir talan, belki bir kadın meselesiydi.»

Yaşamının, öldürmenin, ölüm korkusu gibi duyguların çelişkileri içinde tipik bir yaşantı sürdüren iki feodal bey: Derviş Bey'le, Mustafa Bey. Her iki Ağa da, feodal toplumun en büyük toplumsal güvenlik unsurudur. Mutlak söz ve mutlak toprak sahibidir. Feodal düzenin insanları zorunlu olarak ve bilinçsizce çatışan, vuruşan bu iki egemen gücün peşindedir. Çünkü her insan kendine göre kimliği olan bir toplumda doğar; gelişme yıllarında bu toplumun gelenekleri o insan üzerinde derin izler bırakır ve ona düşünen bir varlık olarak biçim verir. Feodal düzenin insanları da, ekonomik ve sosyal koşulların güdümünde beylerine mutlak bir bağlılık gösterir. Sosyal-ekonomik değişiklikler tarihin akışı içinde, iki egemen gücün çatışmalarında varilirken; halk bu değişikliklerin, çelişkilerin bilincinde değildir. Bu nedenle bazı köy romanlarında görülen, toplum gerçeklerinin, sorunlarının ortaya çıkması için yaratılan, yalınkat-araç tipine rastlanmaz Demirciler Çarşısı Cinayetinde. Romanda, feodal düzen tarihin akışı içinde ekonominin temel değişikliğine uyarak yıkılırken; Yaşar Kemal, yıkılan bu düzenin söz ve karar sahibi insanlarını, yıkılan düzene paralel bir yorum içinde vermiş, giderek romanda olumlu tipler yaratmamıştır.

Yazar, romanda, feodal düzeni insanların sosyal-psikolojik yapısının tipik yanlarını yansıtır. Burjuva psikolojisinin karakteristik yanı nasilki; ferdiyetçilik ve paraya düşkünlükse, feodal düzeni psikolojisinin karakteristik yanı da; kaba kuvvet, işkence, gaddarlık ve ölüm korkusudur. Gerek Derviş Bey'de, gerekse Mustafa Bey'de belli tarihsel dönemin (derebeyliğin) bu belirleyici etkenleri kişiliklerinde yoğun olarak görülür. Y. Kemal, romanın sonuna dek kan gütme olayını anlatırken, üzerinde ustaca ve titizlikle durduğu iki önemli noktaya dikkatimizi çeker: Ölüm korkusu ve işkence. İnsanoğlunun yüzbinilerce yıl yaşamındaki ortak duyarlık niteliği taşıyan ölüm korkusu, yaşama tutkusu yaşıyorsa, romanda tipikliğin en belirgin özelliklerinden biridir. «Şu koskoca evrenin en acı çeken yarattığı benim. İnsanlar çok acı çekiyorlar. En beteri ölüm acısını çekiyorlar... Ölüm korkusu. Gerine gerine ölüm korkusunun içine düşmek. Ölüm korkusunda çıldırmak.»

Ölüm acısı temelde olan bir duygudur, yok olmanın acısı. Her insan ölüm acısı çeker. **Homeros**, İlyada da der ki, dünyada tek ölüm acısı çeken yaratık insandır, çünkü yalnız o öleceğini bilir, ölümün bilincine varır. Yaşar Kemal, Demirciler Çarşısı Cinayetinde, ölüm acısı çeken insanların ezgili,

ağıtlı bir dramını en ince ayrıntılara dek yansıtır.

Yaşar Kemal, romanda, insanın iç gerçeğine eğilirken, kullandığı usta- ca perspektifiyle, ayrıntılardaki çelişkilerin düğüm noktasını bulmuş; insanın hem kendi içindeki, hem öbür insanlarla (nesnel çevresiyle) kendi arasındaki ilişkilerin temelinde yatan gerilimleri yansıtmıştır. Kişilerini hem bireysel, hem de yaşadığı düzenin toplumsal kimliği içerisinde verirken; alabildiğine somut ve derinliğine bir perspektif kullanır. Yaşadığı çevreyi, insanları çok iyi tanıyan Yaşar Kemal, doğanın, yaşamın en ince ayrıntılarına dek güçlü bir gözlem ve güçlü bir belleğe sahiptir. Perspektifinin somutluğu, genellikle zengin doğa tasvirlerinde sanatına kesin bir canlılık sağlar. Yaşar Kemal'in, okurlarını doyuran, etkileyen en önemli özelliklerinden biridir bu.

Yaşar Kemal, Demirciler Çarşısı Cinayetinde, çarpıcı, şaşırtıcı bir özellikte eklemiştir. İşkence. Şimdiye dek edebiyatımıza girmeyen, okurlarımızın alışık olmadığı bu konu, romanda en ince ayrıntılarına değin canlı bir şekilde tasvir edilir. Okurlar, belki yadırgayacaktır Yaşar Kemal'i bu özelliğiyle. Nitekim ilk tepkiyi de **Nurer Uğurlu** (Yeni a Dergisi, ağustos, 1973) gösterir: «Kitabın kimi yerlerini okurken içimi karartan, yüreğimi burkan bir bungalunun tutsağı oldum. Yaşar Kemal, nasıl oluyor da bir «İşkence uzmanı» gibi bir insanın bir başka insana yaptığı, zulmü, gaddarlığı, ağuyu böylesine rahat, böylesine en ince ayrıntılara kadar, okuyanın kafasında ve düşünde yaratabileceği bir canlılıkla verebiliyor». Elbet ki, «O duygulu, o doğa aşığı, o anlatım ustası» Yaşar Kemal bu özelliğiyle yadırganacak. Fakat burada şu önemli gerçeği de saptamak gerekir. Okur için ve çokca eleştirmen için; yazarın anlatımdaki özellikleri bulmaktan çok, o yazarın yöneldiği doğrultuyu bilmek, bulmak gerekir. Yukarıda açıkladığımız gibi, Yaşar Kemal, feodal düzendeki insanların, sosyal-psikolojik yapısındaki var olan; kaba kuvveti, işkenceyi, gaddarlığı, zulmü yansıtmıştır. Şaşılacak, yadırganacak bir yan yoktur aslında. Çürüyen, aksayan bir toplumun oluşturduğu ilkel olay kan güdümünde, yılların biriktirdiği öfke, kin gerçeğe dönüşüp boşalmadığında, öc almanın bellekte işkenceye dönüşüp düşselleşmesi feodal düzendeki insanların düşüncesine uygundur. Yaşar Kemal, buna paralel olarak romanda (43-54-147 sayfalarda) bir öc işkencesinin düşsel tasvirini yapar. Feodal düzendeki insanın duyarlığında birikmiş olan öcün (bilhassa Mustafa Bey'in) bellekteki işkenceye dönüşmüş tasarımını en ince ayrıntılara dek yansıtır.

Demirciler Çarşısı Cinayeti uzun bir romandır. 624 sayfa. Bu uzunluğu içinde «Rüstemoğlu» ve «Hacı Kurtboğa» ile ilgili sayfalar dolusu bölümler gereksiz ayrıntılar gibi görünür okura. Nitekim, **Tarik Dursun K.**, «Yaşar Kemal'in «Demirciler Çarşısı Cinayeti» pekâlâ dörtte üç'e indirilebilir» der. (Günümüzde Kitaplar De.) Romanın temel örgüsü Derviş Bey'le, Mustafa Bey'in arasındaki kan güdümü olayına dayanırsa da, Yaşar Kemal'in vermek istediği sadece bu değildir. Kitabın arkasında yazarın da belirttiği gibi «Derebeyler çöker, yozlaşırken, başka insanlar ortaya çıkmakta, bataklıktan kurtulmaya yüztutmuş bir bataklık toprağını yağmalamaktadır». Gereksiz gibi görünen, fazla olarak nitelendirilen bu bölümler, aslında en önemli bölümlerdir. Çünkü toplumsal değişimi bu bölümler yansıtmaktadır.

Yaşar Kemal, yıkılmakta olan bir feodal düzeni, kan akıtan, zulmeden ağaların, kinle öc'le dolu insanların trajik destanını epik üslûbunun şiirsel diliyle verir, Demirciler Çarşısı Cinayetinde.

attilâ ilhan'la bir konuşma

1. 27 Mayıs 1960'a varan olayları hangi ortamda izlediniz?

1) 27 mayıs ve öncesini istanbul'da yaşadım, o sıralar sinema çevresine bulaşmıştım, bu bulaşıklık edebiyat çevreleriyle de, devrimci eğilimleri ağır basan aydın çevreleriyle de ilişkilerimi ortadan kaldırmıyor, tersine bizdeki küçük burjuva kökenli aydın ortamını daha geniş bir açıdan gözlememi sağlıyordu. Öğrenci hareketleri başladığı günlerde, bunlardan bir ikisine kıyasından köşesinden katıldım, olaylarla ilgili olarak sonradan **belâ çiçeği**'ne **yarının başlangıcı** başlığı altında, giren bazı şiirler de yazdım, **bıçağın ucu**'nda miralay ferid'in sözünü ettiği şişli'den taksim'e sessiz yürüyüşe katılanlar arasındaydım.

2. **Bıçağın Ucu'nda anlatığınızı; Yüksekaldırım, Haçik ve Bebek sırtlarında işçi sınıfı ideolojisinin sözkonusu olması acı. Sanırım işte solculuk budur, böyle olmuştur, bunun için de solculuktan özge bir çözüm arayalım demiyorsunuz?**

2) toplumcu aydınlarla uyumsuzluğum, sanırım bu sorunun karşılığıyla açıklık kazanacaktır. ne hikmetse bizdeki toplumcu aydın kedinin pislüğünü örtmesi gibi çevresindeki ortamındaki eğrilikleri yanlışlıkları örter durur, toplumculuğu yöntemine aykırı bir soyuta indirgeme tutumuyla benimser, ne kadar sorumsuzluktan yanlışlıklardan rahatsız olsa, bunları eşdost arasında çekistirse, daha da beteri dedikodusunu yapsa, namuslu bir aydın gibi imzasiyla yazıp ortaya dökerek özgür ve dürüst bir düzeyde tartışılmasını istemez. kanımca bu toplumculuğa en büyük zararı veren davranıştır, mutlaka önlenmeli, toplumculuk konusunda da herşey açık açık, ortada ve kanıtlarla tartışılmalıdır. ben bu tutumu benimsedim, epeydir sürdürüyorum. **bıçağın ucu**, bunun romana uygulanışıdır. elbette solcular işte böyledir, başka yöntem arayalım demek istemiyorum, tam tersine yöntemi anlamamış yanlış uygulamış, türlü kişisel ya da çevresel etkilerden arınıp sağlam bir denge kuramamış aydınlardan sağlam bir hareket çıkmaz demek istiyorum. bunun böyle olduğunu, bu çeşit aydınların adeta bir suçluluk kompleksine düşerek romanı gargaraya getirmek istelerinden anlamıyor musunuz?

3. **1960'ta işçi sınıfı kendi örgütü ya da temsilcileriyle yok denecek zayıflıkta. Öncü aydınların bir bölümünün aynadaki görüntüsü olumsuz. Pe-ki, 1960'dan sonra fıskıran toplumcu eylemi neyle açıklıyorsunuz?**

3) iki nedene bağlanabilir sanıyorum, bunlardan ilki türk toplumundaki ekonomik değişimdir, montaj düzeyinde de olsa sanayileşmenin hızlanması, şehirleşmenin elle tutulur hale gelmesi, köylülüğün gittikçe şehir proleterliğine dönüşmesi, toplumsal ve altyapısal birikimi hazırlarken, 61 anayasasının getirdiği insan haklarına dayalı özgürlük düzeni bu birikimin üst-yapısal belirişini kolaylaştırmış, bir başkalaşma dönemi yaşayan türk toplumunda yeni toplumcu çözümler özellikle genç işçi ve öğrencileri çekerek 60/70 hareketini oluşturmuştur.

4. Kurtlar Sofra'sında Mahmut (sivil aydın) ile Bıçağın Ucu'ndaki Yüzbaşı Demir (asker aydın) birbirini tamamlıyor. Hatta Ümid'de birleşiyor. Ancak bu kişiler yönetici ya da hizmet kesiminden temsilciler. Peki, çalışanlar, yönetilenler sınıfı: işçi sınıfından, köylüden siyasal bilinç ya da hiç olmazsa toplumsal bilinç ulaşmış temsilciler, kitlesel katılmalar olmadan daha ileri bir çözüm sağlanabilir mi?

4) kurtlar sofrası'ndan itibaren ele aldığım tartışma, gerçekte ittihat terakki'den bu yana toplumumuzda sürdürülen tartışmanın yeni bir görüntüsüdür. aydınlar, tanzimat'tan bu yana ülkeyi kurtarmayı, ülkenin tabanını oluşturan üretici ve işçi yığınlarının ekonomik ve toplumsal koşullar içerisinde bilinçlenerek düzeni değiştirmesi biçiminde anlamamışlar, tam tersine kendilerinden bir öncü kadronun iktidarı ele geçirecek halkın da yararına olacağına inandıkları bir düzeni yukardan aşağıya halka kabul ettirmeleri şeklinde anlamışlardır. bu ittihatçılar'da böyledir ya, kemalistler'de değil midir, aynı şey, daha sonra kadrocu'larda da aynı (bir yerde **blanquiste** diyebileceğimiz) eyilim görülmüş, daha sonra bu 27 mayıs'ı yapan asker bürokratların tutumunda somutlaşmıştır. 60 yıllarında, bir halk demagojisine dayanan menderes diktasına karşı, hiç bir işçi ve köylü desteği olmayan toplumcular da, kurtuluşu böyle tepeden inme bir çözümden bekliyorlardı.

sorunun ikinci kısmı, başka türden bir karşılığı gerektiriyor: toplumcu yazar, eserinde mutlaka işçiden, çalışandan örnek vermek zorunda değildir. daha da güzeli, toplumcu yazar hiçi toplumdan söz etmeksizin sadece doğanın diyalektiğinden söz açarak, bu diyalektiğin sürecini yeni bir imge düzeni içersinde vererek de ilerici ve toplumcu olabilir. bu bakımdan ben, türkiye'nin son yıllardaki yaşantısından daha çok yukarı kesimin davranışlarını vermeyi iş edindim, bunun da iki nedeni var, ilki aşağı kesimi verenin maşallah istenenden çok fazla olup yukarı kesimi verenin handiyse hiç olmaması, ikincisi yukarı kesimin tiplerini ve sorunlarını daha iyi bilmem ve belirleyebilmem.

5. Anılar ve Acılar adlı diziden, Hangi Sol ve Hangi Batı adlı iki yazıtınız var. Aynanın İçindekiler'in birinci bölümü olan Bıçağın Ucu'nda da öncelikle 'acıları' anlatan tavrınız var. Toplumcu eylemde sevindiğiniz anılar olmuştur kuşkusuz. Bunları yazmaya değer bulmuyor musunuz?

5) toplumcu eylemdeki herşeyin yazılmasından, tartışılmasından vanayım. bıçağın ucu'nda yazdığımı bugün yaşı elli dolayındaki toplumcu aydınların hemen hepsi yaşamıştır. hepsi de bilirler ki, sevinilecek çok yanı yoktur o dönemin. kendi hesabıma sevindiğim anlar olmuşsa, yeri düşünce, elbette yazacağım, belirteceğim.

6. Bıçağın Ucu'nda yararlandığınız, geriye dönüşlerle ileriye gidiş arasındaki bağlantıları kuran tekniği anlatılanların zorlaması olarak mı kabbullenelim, yoksa bilinçli bir seçim mi sözkonusudur?

6) bilinçli bir seçim söz konusudur, daha önceki romanlarımda da başka çeşitlerini uygulamaya çalıştığım bu yöntem geleneksel romanın kalıplarını kırmaya, sinema ve televizyon seyircisine 'hitap etmeye' çalışıyor. bu konuda sokaktaki adam'ın ikinci baskısına yazdığım önsöz'de daha ayrıntılı sözler etmiştim, merak edenler oraya başvurabilir.

7. Bıçağın Ucu'nu önce 1963-1964 yıllarında hem de Fransa'da başla-mışsınız. Sonra 1969 yılında üzerinde yeniden çalışma yapmışsınız. En so-

nunda 1972 yılında çalışmanızı tamamlamışsınız. Bunları kitabın sonunda nottan öğreniyoruz. Bu tarihler arasında önemli farklar var. Bunların roman üzerindeki etkileri neler olmuştur?

7) **aynanın içindekiler**'in bütünü için çalışmaya 1959 yılında başladım, **bıçağın ucu**'nu yazarken bir yandan da söz gelişi onu izleyecek olan **sırtlan payı** üzerinde çalışıyordum, bu kitaplar aynı zamanda birbirinden hem bağımsız hem de içten ilişkili kitaplar oldukları için çalışmalar birbirinin içine giriyor, gerçekte üç ayrı çalışma süresi içinde **bıçağın ucu**'nun özüne ilişkin büyük bir değişiklik olmuş değildir, yalnız yayınından önceki son çalışmada bazı pasajlarını çıkarmak gerekti, o kadar.

8. **Şiirlerinizle edebiyatımızda önemli bir yeriniz vardı. Son yıllarda daha çok deneme ve roman çalışmalarına yönelmiş görünüyorsunuz. Aynanın içindekiler dizisinin ilk kitabı Bıçağın Ucu'nun yakın gelecekte yeni romanlarla bir bütünlüğe ulaşacağı açık. Bu konuda bilgi verir misiniz?**

8) son bir kaç yılı düzyazı çalışmalarıyla geçirmem bilerek yaptığım bir şey oldu, yaygın bir ozan ünüm vardı, onu kırmaya çalıştım. **aynanın içindekiler**'in bütünü çıkınca romancılığımın ozanlığımdan daha az iddialı olmadığı iyice anlaşılacaktır. bu nehir/roman tasarısı en az beş, en çok yedi sekiz romanı kapsıyor, ilk roman olan **bıçağın ucu**'nda sonrakilerin ana kişileri verilmiş, fakat serüvenleri suat'ın ya da halim'in açısından anlatılmış, bu yüzden de eksik bırakılmıştır. sonraki eserlerde ana kişi değişecek, bu değişme olaya bakış açısını da değiştirecektir. sözgelisi **sırtlan payı**'nın ana kişisi, ilk kitapta şöyle değinilip geçilen miralay ferid bey'dir. üçüncü kitap **yaradaki tuz**, yüzbaşı demir'in, ümid'le aşkını, akibetini ele almaktadır. dördüncü kitap **demir örs camdan çekic**, birinci kitapta yine şöyle gelip geçen doğan bey'le babası selânikli abdi bey'in öyküsünü, beşinci kitap **vaniköy'de o kış** ise suat'ın annesi hayrunu, direklyalının serüvenini anlatacaktır. özetlersem, **kurtlar sofrası**'nda enine yaptığım toplumsal kesit, **aynanın içindekiler**'de derinlemesine olarak yapılıyor.

9. **Daha önce de üç roman yayınlamıştınız: Sokaktaki Adam, Zenciler Birbirine Benzemez ve Kurtlar Sofrası. O romanların okuyucu ve eleştirmenlerce tepkileriyle yeni romanınızın tepkileri arasında dikkat çekici özellikleri belirtir misiniz?**

9) **sokaktaki adam** dışındaki bütün romanlarımın gördüğü tepki aynıdır, belirli edebiyat klikleri ne yapıp yapıp bu romanları okurun gözünden kaçırmaya çalışırlar. doğrusu ya, bazılarında başarı da kazanmışlardır. **bıçağın ucu**'nda aynı şeyi denediler, fakat bu defa tutmadı. roman umudumun çok üstünde ilgi görüyor, bunun nedenini 60/70 arasında yetişmiş toplumcu genç kuşağın önyargılardan uzak, meraklı ve araştırmacı tutum ve davranışında buluyorum. eskiler ne kadar sinameki, dogmatik, gölgesinden korkar kişilerdiyse, yeniler o kadar açık ve korkusuz, toplumculuğu hata ve sevaplarıyla tartışmayı, ele almayı, gerekli bileşimlere bu yoldan ulaşmayı seven kişiler.

bu bana heyecan ve umut veriyor

İŞÇİ SINIFIMIZ YAZIYOR

Son aylarda Türkiyeli emekçiler siyasal bilinç aşamasına geçme sürecinde olduklarını göstermişlerdir. Bu süreç içinde ve buna bağlı olarak, işçi sınıfımız sanatını-edebiyatını; kısaca, kendi sınıfsal kültürünü de yetkin boyutlara ulaştırma savaşına girişecektir.

Topaş'da, Oyak'da, Er-Demir'de, Basın-İş'de ve Almanya'daki fort fabrikalarında... grev yapan, patron lokavtı karşısında işsiz bırakılan, işten atılan Türkiyeli emekçiler; uğraşlarını siyasal-sanatsal bütünsellik ve birlik içinde de yepyeni boyutlara ulaştıracaklardır. Bu uğraşı, sanatın bütün dallarında (şiir, hikâye, roman, müzik, resim, karikatür... v.b.) diri vuruculuğunu ortaya koyarak kendinden söz ettirecektir. Bunu söylerken, işçi sınıfının sorunlarını ürünlerinde yansıtan ve olaylara toplumcu bir perspektifle yaklaşan: **İŞÇİ SINIFIMIZIN DOSTLARI** olan yazarların emeklerini yadsıyormuz. Biliyoruz ki, diyalektik materyalizmi kendilerine rehber seçmiş, olaylara bu açıdan yansıtan, yorumlayan ve ürünlerinde yansıtan her yazar üretici sınıfın dostudur. Bunu yadsımak sekter bir tavidir.

Öte yanda işçi sınıfından gelmek, yani işçi sınıfı kökenli olmak da yetkin ürünler vermek için yeterli sayılmamalı. Ne ki, **İŞÇİ SINIFINDAN GELECEK SAĞLIKLILIK BİR DÜNYA GÖRÜŞÜYLE DONANAN VE SANATINI BU VERİLERİN IŞIĞINDA ÜSTÜN YETENEĞİYLE KUŞATAN SANATÇILARIN**, öteki yazarlardan (yukarıda değindiğimiz yazarlar) daha ileri boyutlara ulaşacağı görüşünü kimse yadsıyamaz.

«Bizi umutlandıran, işçi sınıfımızın kendi bünyesinden gelecek, gerçek üretici sözcülerin ve yazarların da önümüzdeki aylar ve yıllar içinde ortaya çıkacağıdır. Kendileri için sınıf olma bilincine ulaşacaklar ve temel soruna içerden bakarak, sermayenin genel yasaları içinde ama kendi özgül çelişkilerini dikkate alarak bir çözüme girişeceklerdir.» (Yansıma sayı 21, sayfa 135).

Sanayi ve kır emekçilerinden elimize ulaşan ürünler, yukarıdaki yarımımızı doğrulamıştır. Aslında bunlar, işçi sınıfımızın tarihsel gelişimini ortaya koyan, **birikimin ilk meyvalarıdır**. Bu meyvaların gün begün daha da olgunlaşarak tadlanması, önümüzdeki tarihsel süreç içinde gerçekleşecektir. Bizler, **üstümüze düşen tasihsel görevi** kavrayarak ve bunun bilincinde olarak bu sayıdan başlamak üzere bu olguyu gündeme alıyoruz.

Şöyle ki: **«İşçiler ideolojinin yaratılmasına... ancak çağlarının bilgisini edindikleri ve o bilgiyi geliştirebildikleri zaman sosyalist teorikçiler olarak katılabilirler.»** Şunu da kesinlikle unutmamak gerekiyor: **«...mevcut aydınların yardımı olmaksızın proletarya kendi aydınlarını üretemez.»**

Bu sayıdan başlayarak sanayi ve kır emekçilerimizden gelen ürünlerle **«İŞÇİ SINIFIMIZ YAZIYOR»** sayfasını ayırıyoruz. Bu konuyu hep birlikte tartışabiliriz ayrıca.

Bu sayfaya şiir, hikâye, eleştiri gönderecek olan **sanayi ve kır emekçisi** kardeşlerimiz, açık adreslerini ve (kendi el yazılarıyla) ayrıntılı biyografilerini de eklemelidirler.

ben
grev gözcüsü hasan

demir oldu yüreğim
yuta yuta tozundan
yaşamak varmış
tertemiz/soluk soluk
oh be

gecenin dördünde aldım gözcülüğü
direnme gücümdeki birlik
namusumu
ekmeğimi
ve yaşamımı
kazandıracak
insanca

ben
grev gözcüsü hasan
hakkımı
gece uykumu çalan insanlık
beni unutan
beni görüp giden eller
direneceğim
yüzümde kan kalmasa
karım

çocuklarım uyur şimdi
sandalya beni çağırır
oturmam ki
bir de yumruk uykuma
çalışmış olurum

denize karşı / ışıklı
ev
fırsatlara insanlık demiş
çalışmamın tüm gücünü ona vermişim
gözlerim gülmek ötesinde bir insan
bir güzel yaratma gücü bende
içine yandıgım
duracak mıyım yeleşimle
bu ne değin sürecek

ben
grev gözcüsü hasan
kavgamıza
kopmaz bağlarla
daha bir sarılmamız gerekli
güçlülüğümüzü koymalıyız
ve de birlik olduğumuzu
işverene

gözcülüğüm dolmak üzere
arkadaşım koyulmuştur yola
sıcak yatağını
duygularını
soğuya bırakarak

gücün ne olduğu bilinsin
bilinsin emek nasıl verilirmiş
yılmadan
yıllar yılı
insanca yaşama direnişim bu

Er - Demir, Çelik fabrikası işçisi

TÜSTAV

grev öncesi şiiri

saçlarına kurban
sarı bekir
inatçı kızıl saçlarına
zeytin gözlerine
kardeşim

senin ellerin
bronzdur bilirim
şaklasa bir şöyle
taşranun gül yanaklarında
şaklasa bir
balyoz döver
asit eritir
toprak fişkın verir daha

biçilmemiş ekinlerimiz var
sağılmamış memeler
bu dağ bizim
bu taş
ve kıvraklar
kısrak!
atlasak bir
buzul kafalara
akdenizin köpüğüne
uykulu makilere
daha er
eğirdik kavgamızı
dokurduk evrene

selam olsun bizden
tüy bitmemiş
çocuksu yüzlere
selam!
güneş yanık yüzlere
kavruk maden işçilerine
maden!
ve mitralyözünü
hiç korkmadan
yüklenip giden yiğitlere
daha yazılacak şiirimiz var
daha türkümüz
nice grev öncesi

kardeşim sarı bekir
bu barakada biz
ve pis ışığın altında
pinekleyen yüz kişiyiz
ikiyüz kafa
ikiyüz kol
ikiyüz el

yarın pazartesi günlerden
şafak gebe boğazına dek
sel olup akacağız
sel! sel!
dayanacağız inan

saçlarına kurban
sarı bekir
inatçı kızıl saçlarına
zeytin gözlerine
kardeşim

defterimizden sileceğiz artık
bunca devrimden geriye kalan
ezik yaşamın acı yeşil sevincini

*Saklıkant / 73 —
Beydağ'ı Burguva konukları iş yeri.*

49 MODEL CAHVORLET'E

sen emekçi makina
yolların kırsaçlı babası
rüzgâr ve yağmuru erittim
49 model
kırık dökük camlarında

öyle damıttım belleğimden
tüm düşleri kırıp gerçeğinde
ve sen cantların üzerinde
tüketirken çukurca yolunu
mimledim hakkı
adaleti, hukuku

namus sözüm olsun
erkekçe verilmiş
torpido gözünde taşıdığım
kitapları okuyorum yeni baştan
ve senin
sızlayan kemiklerin adına
bir şiir yazıyorum
adı «silah ve makina»

güzel kız hümanizma'ya

— yaktım bir cuvara
yasladım belimi duvara —
cuvara dumanını tüttüre tüttüre
kinini püskürte püskürte
yandı

sonra külü düştü
işçi barakamızın tahtalarına
küle baktım
öfkeli, kanlı dişlerini
uzattı karaörtüsüne barakanın

hani dedim
güzel kız humanizma hani
sevgi üzerine kurulacaktı insanlık
kuş sesleri yetiyorsa
şiirin - şiir - olmasına
yetmiyecektir
halkımın kurtuluş şarkısına

duman yaylar çizdi havada
kahretti - siz bu çember içinde
siz bu çizgiler içinde - biliyorsunuz
anlayın mapusluğu
suyun dalgasız aktığı
insanın susturulduğu yerdir birazda

TÜSTAV

olaylar - yayınlar - yorumlar

AYDIN HATIPOĞLU

geçmiş zaman olur ki hayali beş para etmez

Bazı olaylar var, üzerinden yıllar geçtikçe, daha bir önem kazanıyorlar insanın bilincinde. Zamanın acımasız yargısı, daha bir keskinleştiriyor olayın boyutlarını. Bir de detaylarından arınıyor anılar ve gerçek olay kalakalıyor belleklerde. O zaman daha bir sağlık ve berraklık kazanıyor görüşler.

Sanırım 1965 ya da 1966 yıllarıydı. *Eisenberger* adlı ünlü Alman edebiyatçısı gelmişti yurdumuza. Bu uluslararası ilişkilere kimsenin aklı ermez bizde. Ya da, yanlış söyledim, benim aklım ermemiştir hiç. O zamanlar Türk Edebiyatçılar Birliği diye bir kuruluş vardı. Fakat bir türlü bu ilişkilere tek muhatap durumuna gelememişti bu kuruluş. Bazı yabancı misafirlerin bazı kişilerce herkeslerden gizlendiği, bucağın bucağın kaçırıldığı söylenirdi. *Eisenberger*'in gelişi öyle olmadı. Türk-Alman Kültür Merkezi düzenliyordu onun ilişkilerini. Bir de açık oturum düzenlemişlerdi. *Haldun Taner* yönetiyordu oturumu. Öbür oturumcular da *Eser Gürson*, *Nermi Uygur*, ve *Asım Bezirci*'ydi. O zamanlar birden bire parlamış bir askeri okul kütüphane memuru idi *Eser Gürson*. Derin incelemeler paradoksal eleştiriler yazıyordu. Desteğinde *Memet Fuat* vardı. *Hüseyin Cöntürk*'ün genç kuşakları saptırmak için masraflı çabalar harcadığı yıllardı. Türk Alman Kültür Merkezi her yıl sonunda *Memet Fuat*'a o yılın edebiyat olaylarını kendince özetleme olanakları tanıyordu. İşin güzel tarafı herkes sol'a oynuyordu. *Nermi Uygur* 39 yaşında Felsefe Profesörü olmuş de nemeler yazan, ama yazdıklarından Allah bilir kendi de bir şey anlamayan ünlü bir entellektüeldi. *Asım Bezirci*, *Halis Acarı* adını bırakmış, toplumcu eleştirmeler yazan bu arada *Hüseyin Cöntürk*le ortaklaşa kitap yayınlamış ve ikinci yeni paralelindeki hikâyecileri gereğinden çok önemsemiş bir yazardı. Kim hangi düşünceyle bu kişileri çıkarıyordu dünyaca ünlü bir Alman edebiyatçısının karşısına. Bilinmiyordu.

İki üç yıldır bir takım tutumsuz dergilerde yazıları görünür görünmez şana şöhrete ulaşan genç eleştirmen konuşuyordu. Şiirin çağların ve olayların üzerinde bir vakıa olduğunu, onun için konularını bu nitelikleri göz önünde tutarak seçmek gerektiği, şiirin öyle gündelik banal sorunlara eğilmesinin söz konusu olamayacağını, Cezair savaşının en sonunda bittiğini, Vietnam savaşının da er geç biteceğini, yani bunların da gündelik konular olduğunu ve şiirin ilgi alanının dışında kalması gerektiğini savunuyordu.

Nermi Uygur da, şiirin insana güzellik ufuklarını, açmasını, günlük yaşamın hay huyu içinde zaten bunalmış olan insanlara güzel şeylerin, çiçeklerin, kuşların, doğanın dünyasını anlatmasını, gönüllere bir nebze ferahlık sunmasını, istediğini söyledi.

Ne yalan söylüyeyim *Asım Bezirci*nin söyledikleri bu zirvalara cevap olabilecek kadar tutarlı olamamıştı, aklımda kaldığı kadarıyla.

İçim içimi yiyordu. Bu muydum Türk Edebiyatçıları'nın görüşü. Belki diyordum *Haldun Taner* yılların tecrübeli ve temsil yeteneği olan kişiliğiyle, yöneticilik görevini kullanarak bu önemli yabancı üzerindeki kötü izlenimi silen bir iki söz eder. O da, hiç karışmayınca sıra *Eisenberger*'e geldi. Keşke ya-

ynlanabilseydi bu oturum. Kimin işine gelir. Orada elli altmış kişinin arasın-
da güme getirilmişti bir yüz kararı.

Batılı yazar iztihazıyla, istihfafla ya da hor görüyle değil, belki acıma
duygusu ile ve büyük bir iyi niyetle, belki bilgisizliktendir, belki ufuklarının
darlığındandır, böyle çarpık düşünceleri diye olacak, oturdu, çağdaş şiirin
nerelere geldiğini, çağdaş dünya görüşünün ne gibi geniş boyutlar kazandı-
ğını, hümanizmin nasıl bir dünya dini haline gelmiş bulunduğunu, insanların
dünyanın herhangibir yerideki haksızlığa kedilerine karşı yapılmış gibi ortak
isyan duyduklarını, şiirin artık mutlu azınlıkların saray eğlencesi olmak yerine
barışın, kardeşliğin, eşitliğin savaş bayrağı olduğunu. Fakat emperyalizmin
az gelişmiş ülkelerde türlü tezgâhlamalarla bu uyanışı ve bilinçlenmeyi aydın-
ların gözünden sakladığını, söyledikçe bizim tatlısu balıklarının ar damarı
çatlamış yüzlerinde hiç bir utanç izine rastlamadığımı yıllar sonra yine de
ibretle anıyorum.

—oO—

OSMAN ÇALIŞKAN

«destan gönüller»

Selim İleri, ilk öykü kitabı «Cumartesi Yalnızlığı»nın girişine **Gülten
Akin**'in şu iki dizesini almıştı:

**«Ah kimselerin vakti yok
durup ince şeyleri anlamaya»**

İkinci kitabı «Pastırma Yazı»nda ise yazar, toplumsal sorunlara yö-
nelmiş, «**cılık ve yoz bir toplum düzeninin eşelenmesiyle yürünen geçmişte,
halkından kopuk bürokratla, Tanzimat'ın yarattığı konak ve yalı uygarlığı-
nın Batı'lı insanlarıyla ve türedi burjuvayla bir hesaplaşma**»ya (Taylan Al-
tuğ. Yeni Dergi. Ağustos 1973) girmek istemiştir. Fakat, eksik ve temelsiz
sınıfsal bilinci yüzünden bu hesaplaşma da yenik düşmüş olmalı
ki yeni yayımladığı romanda yine «ince şeyler»le uğraşmaya başlamış...

«Destan Gönüller»de Selim İleri, toplumun dışında yaşayan, yalnız,
sorunlar karşısında güçsüz ve umutsuz bir genç adamın dramını yansıtmaya
çalışıyor. Toplumdan kopmuşluğunun, «**yerleşmemişliğinin**» nedenlerini
(aile çevresinde, okul sıralarında, sosyal yaşantısında) yanlış eğitim ve yeti-
şme koşullarında arıyor, roman kişisi Yusuf. Çocukluğunu anarken: «**Çok
yalnız bir çocuğum. Her sabah elimden tutup okula götürüyor annem beni.**»
(s. 5) diyor. Ve Yusuf'un bu mızız yalnızlığı, ilkinden yükseğine dek tüm
okul ve güncel hayatında sürer. Hep, elinden tutulması gereken bir ço-
cuk, bir liseli, bir delikanlıdır... Ama Yusuf iter elinden tutabilecek olanla-
rı. Örneğin, «**kuş evi**»ndeki Ali'yi-ki romanda halkla kurulmuş tek bağlantı
bu «kuş evi»nde yaşayan yoksul kişilerledir ve onlara romantik bir yakla-
şımından öteye geçmez yazar (—) ancak kentsoylu bir züppede hoş karşılan-
abilecek bir davranışla darıltır. Zaten insanları sevmez Yusuf. Onun gibi
ince duygusallıklara ulaşamadıkları, ayrıntıların derinliklerine inemedikle-
ri için herkes suçlu, kendisi haklıdır. İnsanları sevmekten de öte nefret
eder onlardan: «**Dikkat et hep aynı sözcükleri kullanıyorum. En çok 'Nef-**

ret' diyorum.» (s. 160) O kadar kopar ki insanî ilişkilerden, sonunda bir «bez bebek» kalır sevebildiği.

Kendisini anlatır Selim İleri «Destan Gönüller» de. Yaşadığı olayları, tanıdığı kişileri kendi duygusal gözleminden verir. Yoz bir ortamdır yaşadığı, yozlaşmış burjuva ilişkileri içerisinde. Bunları eleştirmek ise çok olumlu bir davranıştır. Ne var ki, Selim İleri'nin yöntemiyle olmaz bu iş. Burjuvaziyi eleştireyim derken tüm çıkış yollarını kapalı göstermek, tüm insanları suçlamak doğru bir çözüm yolu mudur? Gelişmekte olan sağlıklı sınıfları görmezlikten gelmek—ya da görememek—olsa olsa sınıfsal bilinçten yoksunluktan ileri gelir. Gerçek de budur, çünkü Selim İleri kentsoyluların—pastırma Yazı için bazı eleştirmenlerin dediği gibi—eleştiricisi değil, tam tersi acıyıcısı, giderek savunucusudur bence. Nitekim, bir öyküsünde kendisi için şu nitelemeyi yaptırır bir kahramanına: «Siz eski sosyalist oluyorsunuz sonunda zaten» (Yıllar Var Ki. Türkiye Defteri. Nisan 1971)

Biçimsel yönden Destan Gönülleri ilginç bulduğumu söylemeden geçmek haksızlık olur. Hatta, kendime şu soruyu sordum: Evde kalmış genç kızların okuduğu ve toplumsal yapıtlardan daha çok satan Kerime Nadir - Muazzez Tahsin.. vb. in romanlarından bol bol etkilenilerek - bunu Selim İleri açık açık söylüyor— oluşturulmuş bu biçim ve teknik, devrimci-toplumcu bir içerikte kullanılamaz mı? Biraz düşününce bunun olanaksız olduğunu anladım. Her öz kendi biçimini getirir. Destan Gönüller'deki biçim ise, çok çok ince, dokunsan kırılıverecek türünden şeylerin anlatımı için oluşmuş.

Oysa, bizim gerçekten vaktimiz yok «durup» bu kadar «ince şeyleri anlamaya»...

— 0 —

HASAN GÜRKAN

kan gülü hasan tahsin

Durgun suya bir taş düştü. Halka halka büyüyor dalgaları. Bir kıvılcım sıçradı Anadolu bozkırına, yanıyor. Ateş kanla sulandı. Harlandı. Etiyle, tırnağıyla, kadınıyla, kızanıyla Anadolu ayaklandı.

«Askeri Otel denilen yapının önünden geçiyorlardı. Tam bu ara, yaya kaldırma sıralanmış halkın arasından hızla ilerleyen genç gazeteci Osman Nerves, ruhundaki dehşetten titreyen eline hâkim olabilmek için diz çöktü ve tam köşe başından alay kumandanı İstavriyadmapis'in arkasından yürüyen dağ gibi bayraktarın altına nişan aldı ve tetiği çekti. (...)

Kurşunu tam alından yiyen (...) bayraktar, elindeki kocaman Yunan bayrağı ile boylu boyunca kaldırma serildi. Efzun taburları birbirini çiğneyerek ilk karaya çıktıkları yere doğru kaçıyorlardı. (...) deniz kıyısından yürüyen Rum halkı, bu düzensiz kaçış sırasında büyük bir paniğe tutuldu. (...) Genç gazeteci, bu panikten hemen yan sokağa sapmış, iki-üçyüz metre kadar gerilemişti. (...) Ne var ki, bayraktar mangası peşini bırakmadı. (...) Bu ara bir evin penceresinden kendisine göz yaşlarıyla seyreden yaşlı bir kadını gördü.

— Nîne gördün ya dedi, yarın ahirette şahidim sen ol, kurşunum tükendi, onun için geri gidiyorum.

Bunu söyleyerek, artık, büyük kaçışma başlamağa karar verdiği anda, sokağın başından bir anda vızıldayarak birçok kurşun geldi, bunlardan biri

kafatasında korkunç bir delik açtı; arka üstü düştü, birkaç kez çırpındı, yarı yüzükoyun döndü.

Şimdi kendi Anavatanının toprağı üzerinde hiçbir Türk'ün gömmeğe cesaret edemediğı yasak bir ölü gibi yatıyor. Ve yattıkça şişiyor süratle çürüyor.» (Kutsal İsyân, Cilt. I H. İ. Dinamo)

Doğruların toplumun büyük bir kesimine yadsındığı dönemler vardır. Yılgınlığın, korkaklığın, umutsuzluğun, sinikliğin toplumu bir bulaşıcı hastalık gibi sardığı; insanca değerlerin ayaklar altına alındığı karanlık dönemeçler vardır. 1919 yılının Mayıs ayı İzmir'in Türk kesiminde böyle bir kitle aşağılanmasını çoğaltır.

Düşüncelerine, inançlarına, insanlık onuruna, sözün kısası yüreğine ve beynine, herkesin, herşeyin ters düştüğü bu dönemde otuz yaşlarıda bir yalnız adam başkaldırır. Vatanının işgal karanlığını yırtan kurşunuyla halkına umudun ve direnmenin ışığını yakar. Kaniyla toprağa isyan tohumlarını eker.

«Şahsi mefatlerini müstevîlerin siyasi emelleriyle tevhideden» egemen sınıfların siyasal iktidarının, onun propogandasıyla oluşan kamuoyunun ve işgalcilerin gözünde bu adam bozguncudur, anarşisttir, vatan hayınıdır.

Oysa — her zaman gecikse de — asıl yargıyı tarih verir. Halkımızım tarihi bugün, Gazeteci Hasan Tahsin'i emperyalizme karşı ilk kurşunu sıkın kahraman olarak onurlandırıyor. O'nun doğrularını işbirlikçilerin dışında herkes benimsiyor, savunuyor.

Ozanlar dikeleler dilimize, anıtların en görkemlilerini. Ve onların anıtları ölümsüzdür.

»Hasan Tahsin'den aldık haberi.
İzmir'den bir kan gülü.
Samsun'da verildi elimize.
Halktır uyanacak
Topraktır sıcak
Düşmüştür kan gülünün tohumu
Açacaktır
Kurtuluş savaşı başlayacaktır.»

(C. A. Kansu, Türk Dili s. 218).

Bir sürü manzumenin eivik yapmacıklığına, yapaylığına karşı, haykıran duru bir içtenliği getirdiğı için, bu şiiri çok severim. İlk okuduğum günden bu yana dilimden düşmez.

İzmir Gazeteciler Cemiyeti'nin İLKKURŞUN Anıtına bu dizeleri kazdırmasını öneriyorum. Çünkü ozanlar dikeleler anıtların en görkemlilerini. Ve onların anıtları ölümsüzdür.

METİN GÜVEN

«kavganın yüreğı»

Kemal Özer'in daha önce çıkan kitaplarını şiire ilk başladığım yıllarda okumuştum, dili çok iyi kullanan fakat duyarlığı öne alan simgesel bir anlatımı vardı. Sonra tamı tamına altı yıl hiçbirşey okumadım kendisinden, şimdilerde ise kemal özel adı sağlıklı bir şiiri simgeliyor. Sessizlikle geçen altı yıl içinde kemal özer usta ozanlığına sağlam bir beyin eklemiştir bence.

Bilimin genel doğrularına uygun bu çeşit nitel değişmeler insanı elbette sevindiriyor, hele bu çok alçaköğünlü bir potada gerçekleşirse) Ozan şiirini toplumsal gerçekliğin emrine vermekte geciktiğini biliyor.

*«üzgünüm insanın dağılan yüreğini
bir dizayle birleştirmek için
bunca geç kaldığıma şiirlerimin
ama övünüyorum gene de kardeşler
kavgaya girmekte geciksem bile
yanınızda olacağım yaratırken zaferi»*

Tarihi gelişim bir anlamda üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki ilişkilerin gelişimidir, Burjuvazi tarihin bu haklı gelişiminden korkar, korktuğu içinde ilişkilerde ortaya çıkan zorunlu çatışmada üretici güçlerin gelişimini engellemek için kendi açısından gerekli herşeyi yapar. Tarihin bu doğal gelişimi ve bu gelişimin karşısında takınılan tavır iki ayrı şiirde şöyle anlatılıyor.

*«evet onun için çünkü durdurulamaz
yarın damarlarına yürür bugün yüreğindeyse
yayılr kollarından topuklarına kadar
ayaklarını toprağa basarken titreşir
bir depremi başlatır o küçük seyirme»
«günler değişmesin isterler, akıp gittiği halde zaman, hep aynı
bahçeyi görsün evlerin penceresi, aynı sokaklara açılış kapılar,
düdükleri hep aynı saatte ötsün fabrikaların.
ve kimse düşünmesin isterler, nice yorgunluklardan sonra yıldızlı
bir mayıs gecesi, başka kentlerde olduğunu düşünmesin, başka insan
larda, başka umutlarda.
yeni bir dünyaya doğru devrildiğini güneşin.»*

Sınıflı toplumlarda sınıflardan birinin yaşaması diğer sinifin emeğinin karşılığını tam almamasına bağlıdır. Herşeyi yaratan ama herşeye yabancılaşan işçi sınıfı karşısında hiçbirşey üretmeyen asalak bir burjuvazi.

*«üretmeyenler yaşamı ve rüzgârı göğsünden, denizi balığından esirgeyen
ler*

*kökleri toprakta değildir onların. Suda ve havadan uzağa sürdükçe
bir kâğıt kadar boş ve beyazdırlar. Ve bir çanak parçası kadar ek
lenmesi olanaksız öbür parçalarına. Doğa durur ve ilerlemez çün
kü damarlarında.
nasıl kabuk tutmazsa işleyen yarayı, kilden ve cansız çakıllardan
kentleri yıkıp geçerse deprem, pul pul dökülecektir onlarda,
gelecek günlerin üzerinden.»*

Sosyal gelişmenin öznel bir unsuru olan kültür değişmek ve çoğalmak için nesnel şartlar arar. Kemal Özer'in suskunluk dönemi bindokuzyüztaltmış beş ve bindokuzyüzyetmişbir yıllarına rastlıyor. O yılların ekonomik ve politik çalkantıları arasında ozanın; bu imkânı yeterince bulduğu gözden kaçmıyor, kemal özer şiirini duyarlıkla değil de bilinçle kuruyorsa sebep budur aslında.

Ozan; kitabın arkasında kendisindeki değişmeyi ve şiirini açıklarken sunları söylüyor bir yerde.

«yaşama bakışım, dünyayı kavrayışım onu artık sürekli bir kavga olarak nitelediğimi özetliyor. şiir de bu kavganın bilincini vermekle yükümlü olmalı. içinde bulunduğumuz durumun, yaşadığımız olayların, düşle

diğimiz geleceğin ne olduğunu, nasıl olacağını sezdirmeli giderek kavratmalı. bu yüzden güncel olanı yakından izlemeli somutlamalı gün celi. inancı, umudu, aydınlığı, yarını, arkadaşlığı, cesareti soyut kavramlardan çıkarıp günlük yaşamamızda yerleri olan somut karşılıklarına ulaştırmalı...»

Her ozan beyninde büyük bir sancıyı taşır; mesele bunu yetkin bir biçimde yaygınlaştırmaktır. şiiri ben böyle anlıyorum. yukarıya aldığım sade sözlerin de anlattığı gibi kemal özer'in meselesi güncel olanı somutlamak, ne varki bu tür şiir daha soluklu bir çalışmayı gerektirir. aklıma destan geliyor. olayları ve tarihi en geniş boyutlarıyla kavrayabilecek edebiyat türlerinin başında gelir hence destan.

—oOo—

MEHMET GÜLER

«uçurum insanlar»

«Uçurum İnsanları» romanında *Jack London* olayı yazarın ağzından anlatıyor. «Partal» bir giysi içerisinde Londra'nın gecekondu bölgesini incelemeye gidiyor. (Bu durum, eski giysiler içerisinde Çukurova pamuk işçileri içerisinde girerek «Can Pazarı» adlı başarılı röportajını yapan *Fikret Otyam*'ı anımsatır). Eskici dükkânından sağladığı en «partal» giysilerinin doğu yakası insanların içine girdiğinde onlara göre çok yeni olduğunu görüyor. Yazar, Londra'nın Doğu Yakası insanlarını İngiltere, giderek dünya insanlarından soyutlanmış olarak düşünmüyor. Eytışimsel (diyalektik) düşünün bütünsellik ilkesinden ayrılmıyor. «Doğu Yakası» kesidi dünya bütünselliğinin içinde değerlendiriliyor. Yazar, Demir Ökçe'deki tarihsel eytışimin biraz daha yumuşatılmış biçimini burada uyguluyor. Çeşitli işlerde çalışan, boş gezen, aş evlerinde yiyecek dilenen, düşkünler evinde, hastanelerde sıra bekleyen, parklarda, köprü altlarında yatıp kalkamayan (olis, toplum düzeni bozuluyor diye izin vermiyor) evsiz, işsiz insanları ayrı ayrı anlatıyor. Batı yakasının mutlu azınlığının zengin çöp tenekelerinden yiyecek arıyanları, sinekler gibi çoğalıp yüzlerce birden ölenleri, sarı sendikaları tarafından satılanları, sosyal güvenlikten yoksun kalanları, Viktorya madalyası aldığı halde yemek bulurum umuyla hapse girmeyi göze alan insanları sağlam gözlemlerle sergiliyor. Daha önce köyden kente gelenlerin son gelenlere karşı yabancılaşmaları vurgulanıyor.

Yazar, 20. yüzyıl başındaki kapitalist - emperyalist İngiltere'nin eşitsizlik üzerine gelişimini nesnel bir gözle inceliyor. Masa başı aydını olarak yapmıyor bu işi. «Partal» bir kılıkla her kesimdeki ezilmiş halkın içine giriyor. Onlarla yatıyor, onlarla iş arıyor, onlarla kovuluyor, onlarla acıkıp, onlarla doyuyor. Martin Edem romanı için söylenen inandırıcılığı, (*Zühtü Bayar*, Varlık dergisi s. 786) Uçurum İnsanları için de söyleyebiliriz. Romanı okuyan kuşuya düşmeden bu inandırıcılığa kendiliğinden varıyor.

London, toplumsal eytışimi sağlam bilışı nedeniyle kapitalizm öncesi (pre-kapitalizm) dönemi doğru algıladığı gibi, bu dönemin arkasından gelecek devreyi de doğru koyabiliyor. Çelişkiler üzerine kurulan «yanlış düzen»in son aşamalarında bu çelişkileri daha da kalınlaştırarak nitel bir değişime gideceğini söylüyor.

Okuyucu 1900 lerin İngilteresi ile bugünkü Türkiye arasında bir koşutluk

(parellezlik) kuruyor ister istemez. Gelir dağılımıyla, ölümlerle, köyden kente göçle ilgili bilgiler, yurdumuzla ilgili rakamları hatırlamamıza neden oluyor. Londra'nın Doğu Yakasının değil, Ankara'nın Altındığ'ının, İstanbul'un Taşlıtarlası'nın romanını okuyor gibi oluyoruz. London, feodalizmden artakalanları değil, kapitalizmin getirdiği köyden kente, göçü, makineleşmenin doğurduğu sorunları yansıtmakla ileri dönük bir yazar olduğunu bu yapıyla da belgeliyor. İleriye bakarak çağını aşmaya çalışıyor. Bunu yaparken eskinin ekininden (kültüründen) kopmuyor. İkel komünal üretim biçimine dek indiği oluyor. Sosyal eytişimin akan ırmağında yüzdürüyor okuyucuyu. Bu konuda boşluğu hissedilen romancılığımıza ışık tutuyor.

Ne varki, tüm bu olumlu yönlerine karşın bir romancıdan çok, çevrenin sosyo-ekonomik incelemecisi durumuna düşüyor. Yapıt, romandan çok röportaja yaklaşıyor. Gereksiz denilebilecek güncel istatistikler verilerek sonunda bunun yorumuna gidiliyor. Okuyucunun anlamasına olanak bırakılmıyor. Herşeyi kendisi söylemek istiyor. «Ey yardım severlik, ey insan severlik, şu çivi denilen fakirlerin barınağına kadar in de bir ders al» (S. 95) türünde söylev türmelerine sık sık raslanılıyor.

«Yabani topraklarda, çöllerde, ormanlarda, inlerde ve mağralarda yaşamak, makineye esir olup bir uçurumun dibinde yaşamaktan çok daha iyidir» (S. 232). tümcesinde «makine esirliği» yanlış görüş. Suçluluğun makinede değil, üretim aracı olan makineyi yanlış kullanan düzende aranması gerekir.

«Uçurum İnsanları» yapıtında, «YANLIŞ İDARE»nin sergilenişi Jack London'un küçük yanlışlıklarını unutturuyor, «Kuyudaki adamı» değil, uçurumun dibindeki ezilmiş insanları kurtarmak için ipinizi sallandırılıyorsunuz.

deginmeler

CAFER ÖZKAN

«Ortalama adamı tanıyalım.» diyor **Ergin Günçe**, Yeni a Dergisi'nin temmuz sayısında. Tanıyalım bakalım. Bildiğimiz kadarıyla ortalama adam, tüketim toplumlarının televizyon-fotoroman-reklâm üçgeniyle şartlandırılmış, —bizdekilere uygularsak— **Behiye Aksoy**'la **Barış Manço**'ya hayran, **Elizabeth Taylor**'un filmlerine düşkün, biraz **John Steinbeck**, biraz **Paster-nak**, bir tutam **Arthur Bailey**, **Ümit Yaşar** artı **Turhan Oğuzbaş**, Hayat dergisine abone, Milliyet, Hürriyet, Tercüman «müdavimi» biridir değil mi? Böyleleri (**Orhan Kemal**'den) «Bereketli Topraklar Üzerinde» dururken «Sokaklardan Bir Kız»ı okur. **Yaşar Kemal**'in efsanelerini hatmettiği için kendisini solcu bile sayabilir. Giderek **Guavera**'nın sakalına tutulmuştur da yatak odasına resmini asmıştır.

Oysa kazın ayağı hiç de öyle değilmiş. Biz hepimiz ortalama adam-mışız da haberimiz yokmuş. Çünkü **Hasan Hüseyin**'i beğeniyor, **Abdülcanbaz**'ı alkışlıyormuşuz. (Abdülcanbaz'a «maskaralık» diyor Ergin Günçe. Hasan Hüseyin'e de «kendini ortalama adama büyük diye yutturmuş bir yazar.») «Benim ülkemin yazarları beni en iyi anlatanlardır.» diye düşünmekten vazgeçmeliyiz artık. Ne varsa batıda varmış. Hele **Kafka**'yı, **Gorki**'yi, **Kavabata**'yı, **Faulkner**'i bir okuyup bitirelim, ondan sonra dönebiliriz **Kemal Tahire**, **Orhan Kemal**'e, **Sabahattin Ali**'ye.

Sağolsun Ergin Günçe, yazısından çok «müstefit» olduk. Verdiği ödevleri tez vakitte yaparak kendisinden on numara almaya çalışırız elbet.